

Wolfskers

Robin Hannelore

bron

Robin Hannelore, *Wolfskers*. Uitgeverij De Roerdomp, Brecht / Antwerpen 1975

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/hann001wolf01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Wolfskers

Ook nu is de hoop ijdel: geen roffelen op de trap, geen tikkelen op het linoleum, geen frisse snoet noch warme tong... Hij moet uit bed, hij moet naar school, er begint een nieuw schooljaar: het achttiende. Als hij zich staat te scheren in de badkamer, ziet hij zijn kop eensklaps als een slijmerig ontluikende schermbloem van de waterscheerling, en hij kokhalst. Buiten kakelen de kippen, zingen de vinken, rumoeren de mussen; hij poogt aan niets te denken, denken nu is gevaarlijk voor hem, dat weet hij. De zon slaat diepe bressen in het groen, de dennen proeven met verzilverde vingers de honig van de morgen, de blaadjes van de kanada's blikkeren geelzuchtig. Hij lacht grimmig: waarom jagen ze de kinderen precies dan naar school als de natuur aan zijn sublieme les over de dood begint? Beneden staat zijn tee met het Citroentepeltje erin te wachten. Drie dagen geleden nog sprong Zwartje nu tegen hem op. Hij boog zich dan over de glanzende cocker-spaniël, die zich dadelijk op zijn rug neervlijde, en streekte met open hand enkele keren over de harde melkwitte tepels. Aan tafel kwam de hond onveranderlijk naast zijn rechterbeen zitten... te wachten, eindeloos desnoods, tot hij de rituele zinnestjes 'We zijn weg!' of 'We gaan wandelen!' zou uitspreken, om vervolgens uitgelaten blaffend tegen hem op te springen en naar de deur te rennen. Een hele dag bleven de geelbruine ogen van Zwartje hoopvol op hem gericht, onverdraaglijk soms, almaar door wachtend op een wandeling of een belofte of een liefkozing: voor een hond is het hele leven één vakantie. Wanneer hij in zijn bureau komt, schudt hij duizelig het hoofd: de stank van de boeken, de schrijfbenodigdheden, het leder... van een nieuw schooljaar beneemt hem de adem. Zijn boekentas weegt zwaar, de proefwerken van het laatste trimester zitten er nog in gepropt. Fijne roestkorreltjes parelen op het metaal van het handvat en de sluiting. De garagepoort kraakt over grint

dat op het beton terechtgekomen is, zijn vrouw gaat de wagen buitenrijden. Hij trekt zijn jas aan, tast in zijn binnenzak... Vol afschuw houdt hij de rode balpen tussen duim en wijsvinger, en dan - in een opwelling, om de herinneringen de pas af te snijden - keilt hij ze in de papiermand. Aan de bittere tee nippend zoekt hij in zijn zakken naar een zakdoek, hij vindt er geen. In de veranda trekt hij de ingebouwde kast open en steekt zijn hand in de rechterzak van zijn door-de-weekse broek. Hij grijpt de zakdoek bij een tipje en haalt hem er langzaam uit. Er zitten donkere bloedvlekken op. Die zijn afkomstig van het waterkijken dat hij verleden donderdag uit de ratteklem tussen de biezen langs de vijver bevrijdde nadat Zwartje er zijn aandacht op getrokken had. De vogel bloedde uit zijn groene poten en zijn roodgele bek, maar toch klodderde hij weg over het water. Een ogenblik meent hij de aanporrende snoet van Zwartje in de vouw van zijn rechterbeen te voelen... Hij knijpt de ogen dicht. ‘Heb je geld, Nic? Je bril? Je sigaretten...’ vraagt zijn vrouw vanachter de veelkleurige plastic linten die de insecten buiten de deuropening moeten houden.

‘Ik ga niet naar school’, zegt hij traag terwijl hij het klamme zweet van zijn voorhoofd wrijft.

Zijn vrouw komt niet begrijpend binnen. ‘Ben je ziek?’

‘Ik weet het niet. Ik kàn niet naar school gaan.’

‘Je bent ziek!’ Ze loopt naar het salon. ‘Ik bel de dokter...’ ‘Het heeft geen zin, Mirjam. Hij kan me niet helpen.’

Ze keert langzaam op haar stappen terug. ‘Wat is er dan? Je... je moet toch naar school... Je moet de directeur verwittigen, je moet een attest van de dokter hebben!’

Hij rukt moedeloos zijn das los en zijgt in een rieten stoel. Ze gaat recht tegenover hem zitten. ‘Zwartje is... was maar een hond, Nic. Er zijn honden bij de vleet. Als je wilt, gaan we vanavond een andere kopen... Kom nou’, praamt ze. ‘Je bent toch geen kind meer’.

‘Misschien komt hij terug, Mirjam... Misschien...’

‘Mocht Zwartje loops geweest zijn... In zulke gevallen ge-

beurt het wel meer dat een teefje er voor enkele dagen tussenuit knijpt... maar je hebt het dier zelf laten injecteren door de veearts.' Ze springt resoluut op. 'Ik kan toch niet naar de directeur telefoneren dat je overspannen bent, zo vlak na de vakantie... Je bent ziek. De dokter moet komen!' Ze loopt naar het salon.

Hij staat op en gaat naar buiten. Zijn ledematen wegen zwaar, in zijn middenrif zitten alle gevoelens waartoe hij in staat is samengekrompen. De tijd van de ganzebloemen is voorbij, verdroogd staan de stengels langs de gevel; het wazige goud van de zon streelt over het asfalt, over de duizenden eikels die erop liggen. Hij fluit, vijf lang gerekte tonen, het loksein dat Zwartje immer prompt beantwoordde met geblaf en een opgewekte spurt naar hem toe. Alles blijft kalm. Weegbree, hoefblad en wegdistels zitten onder een dikke laag stof dat opwolkt als hij er met zijn keurig gepoetste schoenen door sloft. Moedeloos rukt hij enkele knoppen van de wilde kamille op de berm, wrijft ze plat, ruikt eraan. Als hij er zeker van was dat die rattenvanger, die Cyriel Vynckier, zijn bedreiging ten uitvoer had gebracht... Cyriel Vynckier ontmoette hij verleden jaar in de herfst voor het eerst. Naar dagelijkse gewoonte liep hij met Zwartje langs de grillige Spieringbeek tot aan de Nete, om vervolgens de oever te volgen tot aan de akwadukt onder het Albertkanaal, en dan langs het Melkwegeltje naar huis terug te keren. Toen hij langs een maïsveld slenterde stond daar eensklaps een grote sombere vent voor hem met een jachtgeweer onder de arm. 'Meneer,' zei die, 'dat is hier mijn jacht,' en hij maakte met de linkerarm een wijd cirkelend gebaar, 'je moet hier met je hond wegblijven, of ik leg hem neer.'

'Jouw jacht? Bij mijn weten behoort het achterdijkse land hier toe aan vijf verschillende boeren...'

'Aan zes boeren, meneer, en van elk van hen kreeg ik - mits betaling natuurlijk - de schriftelijke toestemming om hier te jagen.'

'Dat wist ik niet... Maar wat heeft mijn hond daarmee te maken?'

‘Die hond is een fielding cocker, meneer, een verwoede jager.’ ‘Ja, en wat zou dat...? Wij wandelen toch alleen maar...’

‘Jij wel, ja, maar je hond zit voortdurend in het spoor van konijnen en fazanten... Je moet die hond thuishouden, ofwel wandel je ermee aan de leiband!’

‘Ik denk er niet aan! Jij praat alsof mijn hond het schaarse wild hier uitroeit, terwijl je zelf loopt te paffen op al wat beweegt...’

‘Dan ontmoeten we elkaar nog, meneer,’ zei de man somber terwijl hij verder liep.

Vanaf toen sloeg Nic de gedragingen van Zwartje een beetje nauwkeuriger gade: de immer bewegende vochtig glimmende neusgaten, het met wuivende oren hoog opspringen in het maaigras, de pijlsnelle raids naar een bepaald punt toe, het jankend achtervolgen en in een kring opdrijven van hazen... maar nooit had hij hem werkelijk zien toeslaan, het bleef bij een spel, zelfs toen die eend (klaarblijkelijk in een poging om de aandacht van haar nest af te leiden) zot buitlend tussen zijn poten belandde...

De koeien in de weide lopen hem met wiegende koppen na. Wat verder vliegen honderden spreeuwen en kieviten op; een ogenblik is er een onvoorstelbaar geharrewar van vleugels, maar dan vlaagt heel hoog de zwerm spreeuwen naar het zuiden terwijl de kieviten met een gestroomlijnde vlinderslag naar het noorden opklimmen. Zijn voet glijdt uit op enkele kale inktzwammen, en daardoor valt zijn oog op de zwarte bessen van een soort nachtschade in de sloot. Hij plukt een tiental bessen en laat ze in zijn handpalm heen en weer bollen. Zou dit de wolfskers zijn... het doodkruid, of het bitterzoet? Hij weet het niet. Hij laat de bessen in zijn zak glijden. Zou Cyriel Vynckier zijn bedreigingen in daden hebben omgezet? Zou die onderontwikkelde, ongure muskusrattenvanger dat werkelijk gedurfd hebben? Strooide hij misschien ergens tussen de braamstruiken en het riet, of tussen de lissen en de biezen... rattenvergift? In de lente werd Nic, op een avond toen hij thuiskwam van de school, opgebeld

door de politiekommissaris. ‘Ik moet je verbalizeren’, zei die. ‘Cyriel Vynckier heeft je aangeklaagd. Met zijn verrekijker sloeg hij gade hoe je hond een konijn doodbeet... Jij was er bij, je hebt het konijn mee naar huis genomen’.

‘Hola, wacht even... Mijn hond kwam inderdaad op het spoor van een... halfdood konijn, een beestje met een opgezwollen kop en totaal weggezwoeren ogen. Ik heb dat konijn meegenomen in de hoop dat ik het misschien nog kon helpen.’ ‘Je hebt het in de pot gedaan?’

‘Ik heb het uit zijn lijden verlost en in de grond gestopt.’

Enkele valschermzaadjes vliegen traag voorbij, alsof ze zoeken naar een plaats om hun lading te droppen. Hij plukt enkele zwarte braambessen, steekt er een in zijn mond, gooit de rest weg. Zwartje hield van rijpe braambessen, tenminste als Nic er ook enkele in zijn mond propte. Was het mogelijk dat Zwartje tot aan het Albertkanaal liep, misschien in het spoor van een haas, en dat hij toen wilde drinken...? De dijken zijn gebetonneerd nu, en steil. Schippers zien geregeld kadavers van reeën op het water drijven: de dieren springen in het water, zwemmen over, maar geraken niet meer naar boven langs de effen glibberige wanden. Zo is er onlangs ook een meisje van zeven verdronken. Alleen in Viersel, waar de rijkelui met hun motorboten komen waterskiën, werden er trappen in het beton gemaakt. Of zou Zwartje ergens in een strik gelopen zijn? Aan de Bosvogelhoeve woont een halvegare die nog geregeld strikken zet. Ze zeggen dat hij niets liever eet dan konijnen die kreperen aan myxomatose. Zijn kop ziet er reeds naar uit ook.

Aan de achterkant van een jong sparrenbos liggen een paar planken over de Spieringbeek, hij loopt erover en baant zich een weg door de verdrogende brandnetels. Vier talingen vliegen op uit de verwilderde visvijver die zwartgroen tussen de knalgele zavel van de oevers glimt. Er staat een rottende bank onder de wilgebomen. Hoe vaak heeft hij hier de laatste jaren niet zitten te dromen terwijl Zwartje naar believen op verkenning ging en er zich dan om de vijf minuten ongeveer eens

kwam van vergewissen of zijn baas nog in dromenland vertoefde? Nic neemt de zwarte bessen van de nachtschade uit zijn zak. Hij gooit er één in het water, ze gaat even onder en komt dan met de groene onderkant naar boven op het water wiebelen. Is dit het... doodkruid? De aardappel en de tomaat zijn ook nachtschaden, en daar leven we van. Zouden deze negen bessen in zijn handpalm een dodelijke dosis vormen? Hoe sterft iemand aan... doodkruid? Is dat geen volksfantasietje? Hij duwt de bessen in zijn mond, kauwt erop. De smaak is zoeterig eerst, dan ontzettend zerp. Er rollen tranen over zijn wangen. Plotseling legt iemand een hand op zijn voorhoofd. Het is Mirjam... Naast haar staat de dorpsdokter met zijn zonnebril op en zijn zwarte tas voor zijn buik. 'Nic, jongen', smeekt Mirjam schreiend, 'zet je daar toch over! Zwartje was toch maar een hond...' Ze komt naast hem zitten. 'De dokter zegt dat we een kind moeten adopteren, hij weet waar we terecht kunnen...'

'Zeker, zeker', beaamt de dokter terwijl hij in zijn tas begint te friemelen. 'Ik zal je een spuitje geven, Nic... Dan zie je de dingen wel gauw weer anders.'

Nic kijkt naar zijn handen, hij voelt ze niet meer, hij ziet hoe zijn tranen erover vloeien. Ik ben alleen maar met Zwartje gelukkig geweest, denkt hij.

Benzine

Oorverdovend brullen de motoren, de blauwe rook van de benzine omnevelt de renners, de rode vlag daalt en de witte stijgt, de gehelmde duivels krommen zich en spitsen hun aandacht toe op de rode stang waartegen hun voorwiel staat... en als die neerklacht, schieten ze als boliden het parcours op. Zoals steeds geeft Jirki zoveel gas dat hij dertig meter lang dreigt achterover te slaan, dan verdwijnt hij in een wemelende en wentelende en snel optrekkende stofwolk. Ik draai me om en spurt naar het dennbos, met mijn zoontje achter me aan. Nog voordat ik de andere kant van het 8-vormige parcours bereikt heb, hoor ik de speaker brullen dat de snelstarter Jirki Edelberg voor de zoveelste keer aan de leiding vertrokken is. Hier is het circuit het lastigst: een hoek van het naar de einders uitdeinende drasland is door de juniors en de seniors en de sidecars in een ware modderpoel herschapen. Daar zullen vele piloten blijven steken, heeft Jirki me met zijn grappige gebaren verduidelijkt, ga daar staan, en hij duwde me het lange touw met de haak eraan in de handen. De vooralsnog kompakte decibels scheuren over de omloop, naderen... Een rode helm, een blauwe Husqvarna-trui, nummer 106: Jirki springt uit de heiduin, komt even vóór de poel neer, suist over de rand van het slijk, rakelings langs de afsluiting, langs de toeschouwers. 'Jirki!' brult mijn zoontje boven zijn gebalde vuistjes. Jonson, Weil, Bauer, De Coster en Van Velthoven doen hetzelfde: onfeilbaar kiezen ze de strook waar hun machines de nodige houvast vinden. Maar dan komt de vlag, het peloton: opspattend slijk, onvoorstelbaar geploeter, valpartijen, trekkende en duwende supporters die tot aan de knieën in de modder hossen, geblokkeerde motoren die weer op gang worden getrapt of gelopen... 'Zitten er spatten op mijn gezicht?' vraag ik aan mijn zoontje. 'Nee. Jirki wint de cross,' zegt hij vergenoegd. 'Zijn achtste overwinning.'

‘Als hij niet af te rekenen krijgt met defekt...’ weifel ik.

‘Een splinternieuwe fabrieksmachine?’

‘Precies daarom. Jirki rijdt ze in, test ze, voor de Grote Prijs van Duitsland aanstaande zondag.’

Mijn zoontje begint op zijn programma, in de daartoe bestemde vakjes, de nummers der renners in de volgorde van de doortocht in te vullen. Zenuwachtig kap ik met mijn rechterhiel in de drassige grond. In de verte ratelt de luidspreker dat Jirki Edelberg reeds een voorsprong van vijftig meter heeft verworven, maar dat Roger de Coster nu de tweede positie heeft ingenomen. Het geronk nadert... Roger de Coster springt uit de heiduin, dan Weil, Van Velthoven, Aberg, Jonson, Kring, Bauer... Waar is Jirki? ‘Jirki Edelberg is gevallen!’ roept een vrouw met een geel Suzuki-petje op het hoofd. Mijn zoontje holt reeds langs de omheining, klautert een heiduin op. Ik volg hem op de hielen. Honderd meter verder troepen de toeschouwers samen. Met grote sprongen werk ik me door het heikruid en het zand. ‘Wat is er gebeurd?’ vraag ik ademloos aan een man van de rodekruisdienst.

De man slaat echter geen acht op mij. ‘Het is zeer ernstig! Stuur de ambulancewagen!’ roept hij in zijn walkie talkie. ‘Aanstonds. Verwijder de omheining dan!’

Ik probeer de kijklustigen opzij te duwen, mij een weg te banen naar het middelpunt van de samenshoring. ‘Wat is er gebeurd?’ vraag ik aan een dikkerd die met bevende handen het zweet van zijn bleek gelaat wrijft.

‘Op de top van deze heuvel,’ hijgt de vent, ‘verloor Jirki Edelberg de controle over zijn machine... Hij sloeg in de toeschouwers!’

‘Opgepast! Maakt het parcours vrij!’ schreeuwt iemand met een gele vlag. ‘De renners zijn in aantocht!’

Mijn zoontje drumt achter me aan. De sirene van de ambulancewagen huult. De omstaanders wijken. ‘Jirki Edelberg werd uitgeschakeld door een valpartij,’ schalt het door de luidsprekers. ‘Dokter Kroon wordt aan de jurywagen gevraagd.’

Dokter Kroon alstublieft!’ Jirki ligt met het hoofd tegen zijn helm. Zijn gezicht zit vol bloed, zweet en slijk. Zijn lederen broek is opengescheurd in de liesstreek, en ook daar sijpelt bloed. Naast hem ligt een vrouw met een wonde aan het been, én een man met een verhakkeld kostuum, én een klein meisje in een wit jurkje met bloedspatten en smeervegen erop.

Verstomd ziet iedereen toe hoe de rodekruisjongens de slachtoffers op draagberries leggen, toedekken met grijze dekens, in de witte wagen met de rode kruisen en het paarse flikkerlicht schuiven. Jirki's gloednieuwe motor ligt met omgeslagen stuurstang in het zand vlak achter de heuvel. Als ik hem wil rechttrekken, roept de man met de gele vlag: ‘Blijf asjeblieft van die motor af!’

‘Ik ben Jirki's verzorger,’ zeg ik mat.

‘Ha!’ zegt hij verontschuldigend.

Mijn zoontje draagt Jirki's helm, hij kijkt me angstig aan. ‘Rijd je niet mee met de rodekruisauto, papa?’

Besluiteloos kijk ik naar de motor. ‘We gaan naar de tent,’ zeg ik. ‘Ik zou maar in de weg lopen, in de kliniek’.

Nieuwsgierig gapen de omstaanders me aan als ik Jirki's geblokkeerde motor door het zand begin te duwen. Het zweet breekt me uit. Een paar jonge kerels met tatoeëeringsmotieven op de armen steken me een handje toe. In het rennerskwartier helpen ze me het gevaarte op de aanhangwagen van Jirki's witte mercedes te hijsen. Mijn zoontje riemt de motor vast. Op een vouwzeteltje in de tent liggen Jirki's kledingstukken. Verslagen sta ik er een ogenblik naar te kijken. Wat moet ik doen? Honderd keer heb ik tegen Jirki gezegd dat hij nooit zover mocht gaan dat zijn machine met hem reed, zelfs in het heetste van de strijd moet een piloot meester blijven over zijn machine, de gaskraan opendraaien kan iedereen... Een motorcross is vooral een proef in behendigheid, rijmanskunst, reflexbewegingen, doorzettingsvermogen... maar nooit in waaghalzerij. Een goede piloot neemt in feite geen risico's, alhoewel de toeschouwers het anders ervaren. ‘Hoe is het met hem, Vic? Weet je al iets?’ vraagt een jour-

nalist vanuit de tentopening.

‘Hij was bewusteloos,’ zeg ik moe. ‘Hoe kan ik nu te weten komen hoe hij het maakt?’

‘Vraag het eens in de jurywagen. Kom, ik ga met je mee. Jirki logeert bij jou, nietwaar?’

‘Ja, ja...’ Ik ben de naam van de journalist vergeten. Ik weet dat hij in de ‘Gazet van Antwerpen’ schrijft, met kennis van zaken.

‘Sedert wanneer?’

‘Ik heb hem leren kennen in het begin van mei, tijdens de Grote Prijs van België te Namen. Hij reed toen de tweede reeks met mijn motor.’

‘Hoelang blijft hij nog?’

‘Tot op het einde van september. Na de grote Prijs van Italië vertrekt hij weer naar Finland.’

‘Woont hij werkelijk bij jullie in?’

‘Ja, natuurlijk.’

‘Wat doet hij in de week?’

‘Hij helpt mij in de garage. Hij is een knappe monteur.’

‘Ik dacht dat hij houthakker was...’

‘Dat is een fabeltje... Als de mensen hier over een Fin horen spreken, dan moet dat een houthakker zijn. Jirki is een geschoold vakman.’

‘Is hij gehuwd?’

‘Neen, maar er is wel een meisje met wie hij geregeld korrespondeert.’

‘En jij, Vic? Heb je nu definitief een kruis gezet over jouw loopbaan?’

‘Ik ben drieënveertig jaar. Wat wil je? Ik ben het beu een startpremietje op te strijken om me in de helft van elke wedstrijd te laten dubbelen door die jonge waaghalzen. Het laatste jaar was ik eigenlijk nooit in de wedstrijd, duelleren durfde ik niet meer, ik was alleen nog op mijn qui-vive om niemand te hinderen.’

‘Je hebt zelf ook eens een ongeval gehad, nietwaar?’

‘Ja, tien jaar geleden, te Wuustwezel. Ik viel in de start met

nog een drietal andere renners. Een draaiend wiel rukte de spieren van mijn voorarm.’ Ik trek de mouw van mijn trui even op en toon hem de grillige littekens.

De internationalen razen nog steeds over de omloop. Van Velthoven heeft nu de leiding veroverd. Mikkola volgt op meer dan honderd meter. De vlaggen hangen bewegingloos te gloeien en te vonken in de gele namiddagzon. Geuren van hot dogs en frieten verdringen de verbrandingsgassen. ‘Is er al nieuws over de toestand van Jirki Edelberg?’ vraag ik aan de bondsafgevaardigde die naast de speaker zit.

‘Neen, Vic,’ zegt hij. ‘Een jammerlijk ongeval, nietwaar? Ik was er bijna zeker van dat Jirki ging winnen, de omloop hier past wonderwel bij zijn capaciteiten.’

De journalist draait enkele papieren naar zich toe en begint wat af te schrijven. Ik keer op mijn stappen terug. Mijn zoontje loopt mistroostig naast mij. Ik leg mijn hand in zijn nek. ‘Nu zul je geen ereronde met Jirki kunnen rijden, Danny...’ ‘Mama zal erg schrikken als Jirki straks niet bij ons is,’ zegt hij bezorgd.

‘Misschien is het niet zó erg...’

‘Hij bloedde uit zijn oren.’

‘Er was bloed in zijn oren gelopen, denk ik.’

‘Neen, hij bloedde uit zijn oren. Ik heb het duidelijk gezien.’ Eén voor één komen de piloten het rennerspark binnengereden. Van Velthoven heeft de manche gewonnen. ‘Wij voorzien een pauze van twintig minuten,’ roept de speaker. ‘Een goede raad: maakt van de gelegenheid gebruik om een verfrissing te gebruiken in één van de biertenten langs de omloop!’ Een krakend muziekje doet zijn stem uitgeleide. Een gedeelte van het publiek drumt het rennerspark binnen. Iedereen zoekt zijn favoriet op om poolshoogte te nemen van een en ander. Ook rond de motor van Jirki staat een horde supporters geschaard. Op het ogenblik dat ik wil wegkruipen in de tent houdt de muziek op. ‘Aandacht! Aandacht asjeblijft!’ zegt een hese stem. ‘Zopas vernemen wij dat de Finse kampioen, Jirki Edelberg, tijdens de overbrenging

naar de kliniek overleden is ten gevolge van de valpartij in de eerste reeks van de internationalen... Ten teken van piëteit worden de volgende reeksen afgelast. Wij hopen dat iedere aanwezige dit zal begrijpen... Vic Stroobants wordt aan de jurywagen gevraagd. Vic Stroobants, asjeblijft.'

Verbijsterd sta ik stil bij de ingang van de tent. Ik knijp de ogen dicht en roep het beeld van Jirki voor mijn geest: rijzig, donkerblonde krulharen, gebruid, goedlachs... 'Papa, Jirki is dood,' zegt mijn zoontje huilerig. Iedereen kijkt naar mij, naar Voorzichtige Vic (zo noemden ze me de laatste jaren). Ik trek de rechtermouw van mijn trui op, en veeg met de littekens op mijn voorarm de tranen van mijn wangen. Dan stap ik door een massa nieuwsgierigheid en medelijden naar de jurywagen. De geuren van frieten en hot dogs ervaar ik als misplaatst, als een ontstellend gemis aan takt vanwege het leven voor de dood. Gelukkig is de geur van de benzine verdwenen.

Trakken

Vertederd kijkt Casimir naar het kale hoofd van meneer Zenner, de onderzoeksrechter. Hij is het typen niet gewoon, denkt hij: hij wil de indruk wekken dat hij met de schrijfmachine speelt, maar in feite gebruikt hij slechts één vinger, de middelste van de rechterhand, terwijl de wijsvinger van zijn linkerhand alleen maar functioneel wordt als hij punten en hoofdletters moet tikken of als hij een nieuwe regel dient te beginnen. Vier uur is meneer Zenner nu reeds aan het werk: vragen, minzaam knikken, nog wat vragen, en dan tikken. Hij moet wel doodop zijn... Meneer Zenner heeft lichtblauwe ogen onder rosse wenkbrauwen, op zijn glimmende neus tikkelen bruine sproeten en er ligt een ontroerende goedheid in de welving van zijn lippen. Zijn lichtrode das en zijn bleekblauw kostuum beklemtonen dit weke en toch vaderlijke uitzicht. Casimirs aandacht wordt enkele ogenblikken in beslag genomen door de dikke gouden zegelring aan meneer Zenners pink: als een drollig zonnetje danst dat ding boven het verweerd bruine bureau tegen een achtergrond van vuile, maar ordelijk in de rekken geschikte dossiers. Buiten, op het plein voor het paleis van justitie, gieren de herfstwinden door de kruinen van de platanen: ze zijn op jacht naar de laatste knalgele weerspannige bladeren. Als meneer Zenner, gedurende die twintig jaar dat hij in dienst is bij de gerechtelijke politie, van alle getuigenissen zoveel werk heeft gemaakt, denkt Casimir bewonderend, dan moet hij nu al wel vele boeken bij elkaar geschreven hebben; eigenlijk onderschatten de mensen het werk van zulke onderzoeksrechters toch wel schromelijk. Wat doet zo'n man na zijn dienst? Wellicht met zijn kleinkinderen spelen: in prentenboeken kijken, letterraadseltjes oplossen... Of misschien heeft hij thuis op zolder een biljart staan, zo'n Amerikaanse, met cijfers op de veelkleurige ballen. Hij zal wel rijk zijn... Meneer Zenner begint met de middenvinger van de rechterhand egaal op de langwerpige

toets onderaan de schrijfmachine te kloppen. Hij haalt diep adem en steekt een sigaret op, dan draait hij het laatste bundeltje vellen van de zware gummirol, schudt er de carbonpapiertjes tussenuit, legt de bladen bij de diverse stapeltjes, klopt enkele keren verbeten op een nietjesapparaat, keurt het eerste exemplaar met gefronst voorhoofd... Dan staat hij op. ‘Luister, Casimir,’ zegt hij goedig, ‘ik ga nu rustig je bekentenis voorlezen, en jij moet dan zeggen wat ik dien te wijzigen, want naderhand ga ik je vragen deze versie ter goedkeuring te ondertekenen...’

‘Meneer Zenner,’ zegt Casimir aarzelend, ‘ik dacht dat het een... getuigenis was... Het is toch een getuigenis!’

‘Natuurlijk is het een getuigenis,’ zegt meneer Zenner. ‘Natuurlijk! Wat dacht je?’ Hij kucht even en zoekt de gunstigste belichtingshoek. ‘De ondergetekende, Casimir Derksen... enzovoort..., verklaart: Verleden zaterdag, tijdens het jaarlijkse bal van de harmonie “Moed zet Bloed”, vroeg de voorzitter van de fanfare, Arthur Hebbelinck, mij of ik er geen zin in had om zondagvoormiddag, gisteren dus, mee te gaan trekken op de Kluizenaarsheide en in de bossen die errond liggen. Arthur Hebbelinck is een fervent liefhebber van dit soort ontspanning. In het dorp behoorde het jarenlang tot de traditie dat de leden van de fanfare al trakkend het jachtseizoen hielpen openen op Grauwendonk, het domein van de kasteelheer, en als beloning kregen ze dan enkele vaten bier aangeboden alsmede een serieuze dotatie voor de dure uitrusting van het korps. Toen echter Juke Konings, de bombardonspeler, werd doodgeschoten door een graaf met een monocle, zette de fanfare een eeuwig punt achter haar drijversactiviteiten. Arthur Hebbelinck kende me, hij wist hoe hij mij moest aanpakken: “De vrije natuur, én wandelen, Casimir, nog eens lopen waar je wil, nog eens dieren zien waarvan je dacht dat ze uitgestorven waren... Al wat van je gevraagd wordt is je aanwezigheid. Vat het op als een wandeling!” In mijn jeugd was de Kluizenaarsheide voor iedereen toegankelijk, ik bracht er de heerlijkste dagen van mijn leven door,

ik kende er elke heuvel, elke greppel, elk dier, elke boom... Na de oorlog echter werd de hele natuur hektare na hektare opgekocht door steedse parvenu's: dubieuze handelaars, gruwelijk rijk geworden artsen, steekpenningen kollekerende politici... Een stelletje van die heerschappen sloeg de handen in elkaar, stichtte een jagersklub, schuimde de boeren der omliggende landerijen af om tegen enkele duizenden franken het pachtrecht op hun akkers te kopen, stelde een boswachter aan om ervoor te zorgen dat toch maar geen wandelaar of natuurvorser of bioloog of rakker door zijn aanwezigheid op de Kluizenaarsheide het wild zou verdrijven, omheinde alles en nog wat met prikkeldraad, liet op de hoek van elk bos een plaat aanbrenge met TOEGANG VERBODEN erop... Als het jachtseizoen dan geopend werd in september, konden ze naar hartelust en bijna blindelings de fauna uitmoorden. Ik heb die lui altijd gehaat, net zoals het hele dorp, de ganse Kempen dat deed en doet, wat niet te verwonderen is als je weet dat die boswachter de ganse streek als het ware terroriseerde: hij verjoeg de braambessenplukkers en de rapers van denappels, bedreigde de vrijende paartjes, deinsde er zelfs niet voor terug om sommige obstinate indringers voor het gerecht te dagen - met vals bewijsmateriaal desnoods... Om zo'n jachtpartij tot een onverdeeld sukses te doen uitgroeien zijn echter trakkers nodig: brave pummels die het wild uit zijn schuilplaats verjagen om het in het schootsveld van de jagerskarikaturen te brengen. Was het nu omdat ik wat te veel gedronken had of omdat ik dolgraag nog eens op de Kluizenaarsheide wilde ronddolen... ik weet het niet precies, maar ik stemde toe. Gisterenmorgen na de vroegmis stapten Arthur Hebbelinck, ik en nog drie andere trakkers in de op het kerkplein wachtende wagens van vijf parvenu's. We reden aanstonds naar de Kluizenaarsheide. "Als je doet wat je gevraagd wordt," zeiden de heren, "dan krijgt elk van jullie een fazant én een konijn." En wij deden ons best. Wij liepen door varens, kropen door heesters, waadden door sloten en drassen, sloegen met knuppels tegen stammen, ranselden ermee door

struikgewas, terwijl de heren met het geweer in aanslag over de jaagpaden liepen en er lustig op los pafden. De boswachter snauwde ons zijn richtlijnen toe en propte het afgeschoten wild in de weitassen. Toen ik zo'n kwabbige vetzak zag schieten op een Vlaamse gaai die met prachtige ritmische bewegingen langs een dennenbos vloog, vloekte ik, en riep ik dat hij dat niet meer mocht doen, want dat ik hem anders zou aangeven. Hij lachte me vierkant uit en gebaarde dat ik hem kon gestolen worden. Wat later zweefde een unieke ransuil, opgeschrikt door het lawaai dat we maakten, onder de dichte kruinen van enkele oude masten; voordat hij kon laten zien hoe ongelooflijk akrobatisch hij kon vliegen, werd hij aan flarden geschoten door zo'n fat. Weer barstte ik los in verwensingen, uitte ik de bedreigingen die me te binnen schoten, en weer lachten ze me uit. Het ergste echter deed zich voor toen een kleine ree uit het kreupelhout sprong... De grootste van het vijftal, een kromgegroeide stoethaspel met een bokkebaardje, vuurde het diertje achterna en trof het in een poot. Hij gebaarde dat de anderen niet mochten schieten, dat hij het wel zou af maken, maar het reetje strompelde en waggelde voort, en hij liep het na met het geweer in aanslag... Toen het tenslotte door de poten knikte, stond hij er met hoge borst op te kijken hoe het lag te kronkelen van de pijn, te zieltogen... "Jij bent een beest!" riep ik.

"En jij bent een onnozele boerenkaffer", repliceerde hij naast zijn neus weg, terwijl hij zich verder verlustigde in de doodstrijd van zijn trofee.

Arthur Hebbelinck greep me bij de arm, trok me mee. "Je bent alles aan het verknoeien!" beet hij me toe. "Idioot! Houd van nu af aan je smoel, of we gaan hier zware ruzie krijgen, én we verdienen er niets aan".

De wreedheden van die vijf onmenssen liepen alle mogelijke spuigaten uit. Tegen de middag bereikten we het Bosduivenwoud, een prachtig loofbos met beuken en eiken en kastanjes. Sinds mensenheugenis troepen hier honderden, soms duizenden bosduiven samen in de herfst en in de winter. Het

is een onvergetelijk schouwspel als die opvliegen: een fantastische levende wolk, een immer groter wordende spiraal... Als gekken begonnen de parvenu's hun tweelopen leeg te schieten: pluimen en getroffen duiven en brokken hout vielen om ons heen... Arthur Hebbelinck en de boswachter renden als uitgelaten kinderen heen en weer, ze gooiden de duiven op een hoopje. Ik moest me afwenden: de gapende bekken, de uitpuilende tongen, de sidderende oogleden en de starre brekende oogjes maakten me misselijk. Toen de slachtpartij voorbij was, viel er een heilige stilte over het Bosduivenwoud. De zon streek goudgroene kleuren over de stammen, de geelrode bladeren maakten de sfeer onaards, er hing een geur van weemoed en verstorvenheid. De stoethaspelige jager met zijn bokkebaardje, die door de anderen aangesproken werd als dokter, diepte toen uit een ransel twee grote termosflessen op. De boswachter deelde plastic bekertjes rond, ook aan mij gaf hij er een, met een vette grijns op zijn gezicht. We kregen lekkere warme erwtensoep, maar mijn handen trilden zo, dat ik de helft van het goedje morste. Ik was opgewonden, voelde me vernederd, besepte met een oneindige deernis hoe al het schone, het levende, de ganse natuur ten gronde gericht werd door het mensonwaardige sadisme dat ik had moeten meemaken, waaraan ik feitelijk had deelgenomen zelfs. De geweren werden met de loop naar boven tegen een oeroude beuk gezet, er werden sigaretten opgestoken... Arthur Hebbelinck bleef uit mijn buurt, hij zocht op die walgelijk kruiperige en slaafse manier van hem toenadering tot de heren... En toen, ik denk dat ik het reeds eerder gevoeld had, toen wist ik eensklaps dat er iets ging gebeuren, dat er een of ander onheil dreigde... Plotseling was er geblaf van honden, verward, maar aanzwellend... In de verte zag ik witte en zwarte vlekken, een meute brakken zwerfde het bos in... Achter die blaffende en jankende zwerm reed een vreemde ruiter op een wit paard, iemand uit een andere tijd, van een andere wereld: hij droeg een wijde rode mantel boven een gloedzwarte tenue met hels glim-

mende laarzen, op zijn hoofd stond een witte hoed met een lange gouden pluim, hij hield een onthutsend groot geweer in de rechterhand... Toen de huilende meute ons genaderd was tot op een twintigtal meter, riep hij iets met donderende stem... en dadelijk bleven de bloeddorstige beesten staan, troeften ze samen, alsof ze voor een onzichtbare barrière stonden. Het paard steigerde en stond toen ook stil. Hij schouderde zijn geweer en zei met luide, weergalmende stem: “En lopen nu! Voor je leven! Over precies één minuut is de jacht open!”

Een ogenblik stonden wij allen perplex, keken wij hem aan met uitpuilende ogen, maar toen stoven wij in alle richtingen uit elkaar. De heren lieten alles in brand; ze liepen, struikelden, holden weg, radeloos, vertwijfeld... Maar ik ken de streek daar, ik ben er toch geboren en getogen, ik heb daar vogelnesten gezocht en geobserveerd, ik heb er gespeeld en gevrijd, ik ben daar met de natuur vergroeid... Ik kende wat verder de oude loopgraaf... Ik spurte ernaartoe, dook erin, kwam er weer uit waar ik een reusachtige nooit gesnoeide eik wist staan... Daar kroop ik in, hoger dan ik ooit gedurfd of gekund had... Wat verder, diep onder mij, brak toen de hel los: de honden huilden, hoefslagen, gekraak van leder, schoten... Gruwelijk huilden de heren, opstandig, klaaglijk, jammerend, smekend om erbarmen; Arthur Hebbelinck vloekte en ketterde, bad, smeekte huilerig om vergiffenis voor alle zonden ter wereld; de boswachter keelde als een zwijn... Het was erger dan de hel. Tien minuten, hooguit, heeft dat geduurd; toen stierven de geluiden uit. Verlamd van schrik, zonder begrip van tijd, totaal apatisch bleef ik in die boom zitten. Eerst toen de zon als koper wegvloede tussen de bomen, waagde ik het eindelijk mijn stelling te verlaten. En toen heb ik gelopen, alsof de hele hel me op de hielen zat, gelopen in één trek tot thuis, en daar heb ik me op mijn bed gegooid, totaal uitzinnig van vermoedheid, miserie en ongeloof. Dan moet ik in slaap gevallen zijn... Ik werd wakker toen de rijkswachters vanmorgen aanklopten en kwamen vra-

gen of ik meeging om te getuigen. Dat is alles, eerlijk, alles wat ik weet, wat ik me kan herinneren.'

Casimir knikt nadrukkelijk. Hij knijpt de ogen dicht, zucht mijmerend.

'Dat is alles, Casimir,' zegt meneer Zenner vriendelijk. 'Heeft het zich zo werkelijk afgespeeld? Wil je hier ondertekenen...' 'Ja,' zegt Casimir traag. 'Ja... Je kunt goed schrijven, meneer Zenner. Zo is het echt gebeurd.' Hij ondertekent op de plaatsen die meneer Zenners wijsvinger aanduidt. Zoals steeds schaamt hij zich voor zijn lelijke krabbeling. Meneer Zenner neemt de papieren terug ter hand, bekijkt de handtekening, knikt vriendelijk, en neemt dan het telefoontoestel. Hij duwt op een knopje, draait één cijfer, en zegt dan in de hoorn: 'Stuur meneer Borgmans maar!'

'Wie is meneer Borgmans?' vraagt Casimir benieuwd.

'O...' aarzelt meneer Zenner, 'dat is de psychiater... Je begrijpt: wij gerechtsdienaars werken nauw samen met psychologen en psychiaters.'

Casimir fronst wantrouwig het voorhoofd, hij voelt dat er iets niet in orde is. Hij krijgt echter de tijd niet om lang na te denken, want een seconde later reeds betreedt een krakend net heertje met een vooroorlogs brilletje op zijn neus het vertrek. 'Ik ben meneer Borgmans,' zegt hij uitermate hoffelijk en aanminnig. 'Wil je mij volgen?'

'Ja, zeker,' zegt Casimir, terwijl hij schutterig opstaat. 'Natuurlijk. Maar ik zou graag terug naar huis gaan. Als het niet te lang duurt...'

'O neen, helemaal niet!' haast meneer Zenner zich. 'Wees maar gerust. Tot ziens, meneer Derksen... Casimir!' Hij reikt hem zijn rosbehaarde hand. Casimir drukt ze verlegen. 'Tot ziens, meneer Zenner... en... wel bedankt!' stamelt hij terwijl hij meneer Borgmans volgt.

Wanneer de deur achter de psychiater en Casimir dichtdraait, gaat meneer Zenner naar het bureau. Hij bekijkt nog even de formulieren, schudt nadenkend het hoofd, glimlacht, en gaat met de handen op de rug voor het raam staan kijken

naar de jacht van de wind door de platanen. Als hij daar drie minuten staat, wordt er op de deur geklopt. Zijn kollega Habraeken komt binnen. Meneer Zenner draait zich om. ‘En?’ vraagt hij.

Habraeken gaat op de stoel zitten waarop Casimir al die tijd zat. ‘Het is vreemd,’ zegt hij.

‘Wat is vreemd?’

‘Wel... er zijn inderdaad hoefsporen in dat bos, tot zelfs op de heide toe, én ook sporen van jachthonden... beten, scheuren in de klederen... En we kunnen ook bijna met zekerheid zeggen dat niemand van de slachtoffers getroffen werd door een van de geweren die tegen die beukeboom stonden. Casimir Derksen is... voor zover ik het nu weet... onschuldig. Ik ben er zeker van.’

Met opengespalkte ogen kijkt meneer Zenner hem aan. ‘Heb je navraag gedaan?’

‘Ja,’ zegt Habraeken grinnikend, ‘natuurlijk. Uren in het rond is er daar geen jager meer met een meute honden, en over een wit paard zijn wij niets te weten gekomen.’

Meneer Zenner draait zich terug naar het plein. Hij volgt de buitelingen van enkele bladeren. Hij sluit de ogen en zegt huiverend: ‘Wij worden oud, erg oud. Soms denk ik dat wij al lang dood zijn, en dat de doden weer leven.’

Sfinksen

In een hoek van het maailand, tegen de hoge rivierdijk, op twee gespleten dwarsliggers staat de kabine van een vrachtauto, een volvo, roodbruin gespikkeld van de roest. Door de dorre geelgrijze stengels van riet en wilde kamille op de oever schijnt een bevroren zon op de achterraut, en op de vettige pet en de versleten groene wollen sjaal van Norden. Op de voorruit ribbelt het ijs, de grienende wind stapelt de stuifsnieuw op de ruitenwissers. Norden draait met het hoge stuur heen en weer en stoot een zoemend geluid uit. Hoe graag zou hij door de oneindigheid van de sneeuw rijden, rakelings langs de wilgen ginder die als ijsheilige heksen rond de beemden waren. Maar hij heeft nooit met een auto kunnen rijden, hij heeft het nooit gemoegd. Twintig jaar geleden kocht hij er een, een morris, omdat het fietsen door de dorpen, met de loodzware wissen mand vol linnen en ondergoed op de duozitting hem te vermoeiend was geworden, maar zijn dochter Gerda en haar man Janjaak zeiden dat een man van vijftig jaar te oud was om nog behoorlijk te leren autorijden, dat hij zou verongelukken en ze legden zonder meer beslag op het karretje. Zo maakten ze zich ook meester van zijn huis. Aanvankelijk lieten ze hem zijn oude gemakkelijke zetel achter de plaats waar vroeger de cuisinière gestaan had, maar in die zetel kwam de memel en toen moest dat onding het huis uit om plaats te ruimen voor een potsierlijke met fluweel overtrokken schommelstoel en daar mocht Norden alleen inzitten als hij op zijn paasbest gekleed was, dus met Allerheiligen, Kerstmis, Pasen en de kermis. Om beurten duwt hij de koppelings- en de rempedaal in, hij voelt zijn voeten slechts vaag. Hij trekt een in de naden geloste lederen handschoen uit en steekt een agio-sigaartje op. Gerda heeft hem vanmorgen het pakje toegegooid toen ze Patricks zondagse pak aan het borstelen was. Norden snift enkele keren en veegt met de bovenhand zijn druipneus af. Het sigaartje

is verduft. Hoe goed had hij het vroeger omstreeks deze tijd, na de zes weken durende vogelvangst... Waarom moesten ze zijn enige ontspanning, zijn allerlaatste kunde, zijn ultieme trots uit zijn handen slaan? Hij kijkt naar het noorden, vandaar komen de trekvogels, over de eiken, langs de kanada's... Maar de vogeltrek is afgelopen. Af en toe dolen nog enkele achtergebleven lijsters of spreeuwen over de meersen, zij doen Norden telkens weer wild hopen op het wonder dat de sfinksen toch nog zouden komen. 'Sfinksen!' zei Janjaak. 'De ouwe gek heeft sfinksen gezien, op zijn net, stel je voor. Waarom heb je die fantasievogels niet gevangen? Je had ermee op de kermis kunnen gaan staan, je had ze kunnen verkopen aan de dierentuin, de journalisten zouden hier de stijlen van de deur gelopen hebben. Weet je wat jij gezien hebt? Niets! En zwijg er maar over tegen de mensen, of ze lachen je uit, én ons erbij.' En Norden zweeg, hij zweeg altijd als Janjaak het beval. Vroeger niet, toen zweeg Janjaak, omdat hij afhankelijk was van Nordens centen, maar toen hij die centen afgetroggeld had voor zijn betonbedrijf (materialen, werktuigen, machines, kamions, magazijn...) werd hij bazig en bars en brutaal. En Gerda was niet meer dan een astmatische sukkel; zij kroop voor Janjaak over de grond, zij dulde zelfs niet meer dat haar vader op het door hen in zijn huis geïnstalleerde nieuwe toilet kwam: hij moest naar het vervallen huisje tegen de achterbouw. Als Norden ook maar het begin van een protest durfde opperen, werd ze hysterisch en dreigde ze ermee dat ze hem aan zijn lot zouden overlaten alleen in zijn huis en dat hij dan wel spoedig in het oudemannenhuis zou belanden. En toch had Norden ze gezien, de sfinksen. Verleden jaar, op het einde van oktober, zat hij hier in de cabine troosteloos te kijken naar het potsierlijk kleine (tien meter lengte, volgens de domme wetsbepaling) opgespannen net. Zijn lokvogels wisten blijkbaar dat het stupide was nog langer hun overtrekkende soortgenoten wat liefs toe te schreeuwen, want ze zwegen. Het druilregende trouwens, en omdat de ruitenwissers als reusachtige geknakte in-

sektepoten op het gebarsten rubber van de voorruit bleven liggen, had Norden twee kartonnen buisjes van opgebruikt toiletpapier met kleefpleisters op de buitenkant van de ruit bevestigd. Zo had hij een soort van verrekijker waarvan het glas niet kon vertroebeld worden door de regendruppels. Hoe ze er gekomen waren, wist hij niet, maar plotseling zag hij twee reusachtige vogels op het net zitten: ze hadden een korte gekromde snavel, hun lange nekken hadden de kleuren van de regenboog, hun borsten en hun ontzaglijke vlerken waren parelgrijs, hun staarten hadden een olieglans, en ze stonden op lange roodwitte en van achteren met wit dons begroeide poten. ‘Zo groot als een herdershond waren ze,’ placht hij later te zeggen, ‘néén, groter... De ene vogel was beslist groter!’ Verbijsterd keek hij naar de vogels, die roerloos en met opgeheven kop leken mee te luisteren naar het enerverende tikken van de regendruppels op de opstapjes van de cabine. Zijn hart bonkte wild, geen ogenblik dacht hij eraan het net toe te klappen: het was veel te klein. Toen hij na een minuut of wat besloot het linkerportier open te duwen om zijn ogen beter de kost te kunnen geven, kneep hij de keel dicht van spanning. Natuurlijk had hij buiten het schurende en tenslotte knakkende metalen geluid gerekend... De vogels schrokken, spreidden hun immense vlerken, gingen als het ware plechtig de trappen op van wind en regen... Radeloos keek Norden in het rond, hulp zoekend bijna, smekend om getuigen bij dit unieke wonder van de verten en de hemel. Maar alleen het grijzende en vergelende groen en de zienderogen kaler wordende wilgen en de ineengedoken lokvogels zagen wat hij gadesloeg: twee oervogels, van een ongekende, wellicht reeds lang uitgestorven gewaande soort, die almaardoor hoger klommen en zuidwaarts wiekten. Diep ademt hij de rook in, duizelingwekkend, een ogenblik pijnstillend. De koude stijgt bij vlagen als een roes naar zijn hoofd. Wat betekent het leven nog voor een oude man? In de winter dennenbossen uitdunnen, mutserds binden, houtmijten opstapelen; in de lente sloten uitstoken en uit-

diepen, distels verdelgen; in de zomer fruit plukken, een handje toesteken bij de oogst; in de herfst bieten uittrekken en schoonmaken: voor al die dingen wisten de boeren hem wonen, Janjaak en Gerda hadden al vaak zijn diensten toegezegd voordat hij vernam waarvoor ze hem nodig hadden. En Okta is nu ook dood, Okta... het weeuwte bij wie hij sedert de dood van zijn vrouw de moestuin beredderde, bij wie hij 's avonds zijn bittertje ging drinken en naar de radio luisteren... tot grote ergernis van Janjaak en Gerda die erover zanikten dat het niet betaamde, dat het godgeklaagd was. Met Okta had Norden goed kunnen opschieten. Eén keer was hij met haar naar bed geweest, maar toen had ze zó gelachen om zijn schutterigheid dat elke begeerte naar haar lichaam in hem definitief geblust werd. Okta stierf aan kanker in de lente van dit jaar, en haar kinderen hadden Norden brutaal van haar sterfbed weggehouden. 'Je bent net een gier,' had de oudste gezegd. Norden stond erom te huilen achter de frambozestruiken. Okta geloofde wél aan de sfinksen. 'Er zijn vele dingen die wij niet kennen,' placht ze te zeggen. 'Precies het ontdekken van die dingen is het boeiende van het leven.' Norden trekt zijn handschoenen uit en bewasemt zijn verstijfde vingers. De lucht is grijsblauw. Door het laagje geribbeld ijs op de voorruit wringen de bomen zich in grillige vormen, lijkt het wel alsof ze panisch bezig zijn hun wortels uit de keiharde grond te rukken. De wind jengelt en zeurt. Ik moet naar huis, denkt Norden, ik zit hier dood te vriezen; in het kolenhok is het warm nu, ik kan er misschien proberen een vogelroede te maken. Hij wil steun zoeken op zijn rechtervoet, maar die voelt hij niet meer... ook zijn linker niet. Met de linkerhand wil hij het portier openen, maar dat zit in de voegen vastgevroren. Hij zet er zijn schouder tegen en duwt met schokjes. Als het eensklaps openzwaait, tuimelt hij pardoos in de sneeuw. Hij wil opkrabbelen, maar hij voelt zijn benen niet: de verdoovende kilte zit tot in zijn knieën. 'Godverdomme', fluistert hij ontzet. En dan hoort hij iets zwiepen... De sfinksen! De sfinksen strijken neer op een

boogscheut van hem. Ze zijn groter en mooier dan het beeld dat hij zich van hen gevormd heeft... Norden draait zich op zijn buik, met open mond kijkt hij toe: parelgrijs zijn ze, hun nekken en hun staarten hebben de kleur van uitdeinende olie op het water, hun snavels zijn bruin en lopen uit in een geelwit boogje, hun ogen zijn onheilspellend donker... en kijken star naar de oude, machteloze man in de sneeuw. Vertwijfeld kijkt Norden over de vlakte: nergens is er iemand te bespeuren, alweer zal er niemand zijn om te beamen wat hij zag... Misschien... als het niet meer sneeuwt... hun poten in de sneeuw... In een uiterste krachtinspanning richt Norden zich op, maar hij voelt alleen nog zijn hoofd, zijn uitpuilende ogen, zijn dikke tong... De sfinksen wieden op, bestijgen de immense trappen van de sneeuw en de lucht, vertrekken naar de waterzon... ‘Wacht!’ brult Norden. ‘Wacht! Ik wil mee... mee...’ En ja, de eerste trede geraakt hij op, maar dan knikt hij ineem, en valt met gespreide armen achterover in de oneindige diepte van de sneeuw.

Twee uur later vinden Janjaak en Patrick hem daar. ‘Hij is dood’, zegt Janjaak. ‘Ga gauw de kruiwagen halen. Zeg tegen mama dat hij gevallen is’.

Patrick draait zich om en blijft dan eensklaps verbaasd staan bij de sporen in de sneeuw. ‘Kom eens kijken’, zegt hij rauw. Janjaak komt nader. Hij wrijft met de handpalmen om beurten over zijn mond. Dan hurkt hij neer. ‘Zou het mogelijk zijn dat hier een kraai rondgelopen heeft’, zegt hij peinzend. ‘De zon heeft wat geschenen, de sporen zijn uitgesmolten, en dan is het weer beginnen te vriezen... Zo zal het wel zijn’. ‘Ja’, weifelt Patrick. Hij strijkt met de vinger over de sneeuw. ‘Ja’.

‘Zeg, jij ziet ze toch niet vliegen, zeker?’ vraagt Janjaak bars. ‘Wat?’

‘Wel, zijn sfinksen!’

‘Neen, neen’, murmelt Patrick bangetjes. Dan loopt hij vlug heen.

Janjaak blijft nog een ogenblik bij de sporen staan, speurt

de grijze lucht af, en loopt dan met grote stappen terug tot bij Norden. Uit Nordens zak is een pakje sigaartjes gegleden. Janjaak raapt het op, peutert er eentje uit, en steekt het pakje in zijn zak. ‘Sfinksen’, grinnikt hij, terwijl hij een lucifer aanstrijkt.

Kikoko

Elk jaar trek ik met mijn caravan naar het zuiden, om ergens, godweetwaar, een hele zomervakantie lang na te denken over de dingen en een dichtbundel te schrijven. Omdat dichters in onze tijd overlevingstypes zijn, de narren van de filosofie, de clowns van de maatschappij, gaat mijn jaarlijkse exodus steeds ongemerkt voorbij, zelfs voor al mijn decente familieleden. Gelukkig echter had ik dit jaar mijn oudste broer, Kamiel, ervan verwittigd dat ik mijn kluis zou stationeren in een bos te Houffalize, want anders had ik niet eens de begrafenis van mijn vader kunnen bijwonen. Thuis kwam ik, op de vooravond van de teraardebestelling, terecht in een heksenketel van krakeel, in een leeuwenkuil van driften, in een afschuwelijke toren van Babel. ‘De dichter zal het eens komen vertellen!’ hoorde een dikke schoonzuster, toen ik de scheldende en tierende partijen erop attent maakte dat vader nog steeds boven de aarde lag en dat hij zich nog altijd niet in zijn graf kon omkeren van walg. Mijn tweede broer, Gerard, meende er te moeten aan toevoegen dat ik - vermits ik de enige ongehuwde van de familie was - het minst te vertellen had en dat ik me dus best afzijdig hield. Dat volstond om me echt woedend te maken. Ik sprong op een stoel en brulde: ‘Om te voorkomen dat er hier vannacht gemoord en gestolen wordt, eis ik dat de notaris vanavond nog orde op onze zaken komt stellen hier! Vader wist reeds lang waar hij aan toe was, hij heeft me twee weken geleden nog verzekerd dat alles tot in de details beschreven werd...’

‘Het zij zo!’ besliste Kamiel. ‘Maar het is een schande’, mompelde hij in het oor van zijn nog steeds schuimbekkende en hoogrode eega.

Dus kwam de notaris, een kolos van een vent met wijnkleurige lippen en bleekblauwe oogjes. En, inderdaad, alles was tot in de details uitgestippeld. Iedereen kreeg zijn percelen grond, zijn huizen, zijn juwelen, zijn stukken van het meubilair en

het alaaam... behalve ik, de jongste van de zeven. Ik kreeg een fameus part van het geld... én Kikoko, het aartslelijke houten beeld dat bij mijn weten altijd in vaders slaapkamer gestaan had. Toen de notaris zijn litanie beëindigd had, begon iedereen opgewonden en beroesd te fezellen. Ik zat er een beetje verslagen bij. Niet dat ik iets anders verwacht had, ik was tenslotte leraar terwijl mijn broers en zusters zonder uitzondering agrarisch waren ingesteld, maar... Kikoko, die afschuwelijk rood en blauw beschilderde droes... Had vader mij dan een poets willen bakken? Ik zag tersluiks dat een paar van mijn schoonzusters alle moeite van de wereld moesten aanwenden om het niet uit te proesten, en ik was er zeker van dat hun hilariteit... mijn Kikoko gold. 'Proficiat met... Kikoko', zei mijn zwager Victor geniepig in mijn oor.

'Dank je', stamelde ik verwezen.

Toen iedereen reeds was opgestaan, klopte de notaris met zijn trouwring op tafel. 'Een ogenblik nog', zei hij. Meneer Van de Werve zaliger heeft me ook nog een brief toevertrouwd, die bestemd is voor zijn jongste zoon, Benjamin.' Hij hield de bruine enveloppe ostentatief in de hoogte.

Schuchter trad ik naar voren en in de doodse stilte die er eensklaps heerste nam ik de brief aan en stak hem in mijn binnenzak.

'Wat staat er in die brief?' vroeg mijn zuster Leonie gejaagd. 'Ja?' viel Gerard haar nieuwsgierig bij.

'De brief is voor mij', antwoordde ik koel. 'Goedenacht!' Zonder nog naar hen om te kijken verliet ik de ouderlijke hoeve en reed ik naar Herentals. In mijn vrijgezellenflatje aan de Markgravestraat nam ik een bad, ontkurkte ik een fijne fles rosegarten, en installeerde ik me knusjes op het divanbed. Met eerbied opende ik de briefomslag. Er zaten twee vergeelde vellen papier in, die vader volgeschreven had met zijn oude haperende parker:

'Benjamin,

Als je deze brief leest, zul je misschien boos op me zijn omdat ik je alleen maar die belachelijke Kikoko naliet. Omdat

ik weet dat je de enige bent die echt om mijn dood treurt, heb ik deze brief aan de notaris gegeven. Feitelijk ben ik altijd van zins geweest het geheim van Kikoko mee in mijn graf te nemen. Ik kan echter de idee niet verdragen dat je misschien zou denken dat ik je te kort deed, en anderzijds wil ik je de macht geven om je broers en zusters te straffen voor al het leed dat ze je aandeden... Je bent mijn verstandigste, eerlijkste en gevoeligste kind, Benjamin; je bent het evenbeeld van je moeder, die voor de anderen helaas maar een gehate stiefmoeder kon zijn, alhoewel ze zich voor hen doodgewerkt heeft...

Mijn vader was een keuterboertje, en toen ik in 1937 huwde met de enige dochter van onze buurman, eveneens een heikneuter, waren mijn drie broers reeds diamantslijpers geworden die zich in de dorpskom gevestigd hadden; daardoor kwam ik in het bezit van de ganse Rode Hei. Mijn vrouw en ik hadden het erg lastig: wij teelden asperges, rogge, augurken; wij hadden enkele varkens, twee koeien; en bovendien werden wij elk jaar gezegend met een mondje meer. Toen mijn vrouw juist na de oorlog stierf, was ik de berooidste sukkel van de streek: zes onmondige kinderen en een inkomen dat voor twee mensen zelfs te gering was. En toch... wellicht werd dit pauperisme mijn groot geluk, want precies daardoor moest ik op zoek gaan naar een vrouw die er nog ellendiger aan toe was: jouw moeder, een Russische emigrante die samen met twee door de Duitsers verplicht tewerkgestelde kerels van het dorp na een ongelooflijke odyssee vanuit Berlijn in de Kempen was toegekomen. Enkele weken na onze kennismaking huwden wij, en twee jaar later werd jij geboren. En vlak na je geboorte is dan dat vreemde gebeurd, dat bovennatuurlijke, dat ongeloofwaardige... Er was een missietoonstelling in de gemeenteschool: je kon daar allerlei Afrikaanse voorwerpen, van speren tot en met luipaardevellen, kopen; de opbrengst was bestemd voor een missionaris uit het dorp. Ik weet niet waarom, maar ik werd dadelijk geïntrigeerd door een houten beeld dat mij in al zijn lelijkheid als ontzettend

mooi voorkwam. Kikoko heette het, en de pater die ernaast stond vertelde me dat het de god van de vruchtbaarheid was van een bepaalde negerstam - ik ben de naam van het volk vergeten. Omdat ik nog nooit iets had kunnen kopen voor je moeder, sprak ik mijn ultimste reservecenten aan... en kocht ik Kikoko. Je moeder was onvoorstelbaar blij met mijn cadeau; twintig jaar later, op haar sterfbed, dankte ze mij er nog speciaal om: Kikoko was het allereerste geschenk in haar leven. Het was natuurlijk niet aanstonds dat ik besepte met Kikoko de wonderen in huis te hebben gehaald. Dat gebeurde slechts geleidelijk, mirakels hebben - geloof ik - ook hun inkubatieperiode, en precies daardoor komt het dat de meeste mensen er blind voor zijn. Geleidelijkheid inkludeert wennen aan, zich aanpassen aan, normaliseren. Maar ik zag het, ik voelde het, ik begreep het... en - nadat ik er me met al mijn gezond boerenverstand tegen verzet had, zolang ik redelijkerwijze kon - ik aanvaardde het: Kikoko was een magisch beeld, een wonderdoener, een tovenaer, een god... of tenminste het medium van een god. De Rode Hei, die eindeloze vlakke die doordrenkt was van mijn zweet, werd met de dag vruchtbaarder. Al wat ik teelde, groeide onvoorstelbaar; al wat ik kweekte, was volumineuzer en rijker; al wat ik ondernam, droeg het watermerk van het sukses.

Landbouweksperten kwamen de grond analyseren, waarna ze de mening opperden dat al die onverhoedse krachten in het ijzeroer scholen; biologen gisten naar ondergrondse bronnen; de mensen vertelden dat ik een gelukzak was, dat ik met de helm geboren werd, dat ik een kip had die gouden eieren legde... Ik werd de meest welgestelde landbouwer, de grootste grondeigenaar, de stevigste kapitalist van de streek. Eén ding kon Kikoko klaarblijkelijk niet bewerkstelligen - of wilde hij het niet? - en dat was de volwassen groei van mijn kinderen, met de goedheid, de eerlijkheid, de schrandereheid en de liefderijkheid die daarmee gepaard gaan; alleen in jou zorgde hij voor een tegenpool, een tegenwicht van de hoogmoed (Kamiel), de nijd (Gerard), de gierigheid (Leonie),

de haat (Roger), de geniepigheid (Stefanie), de leugenachtige domheid (Veronique) ... Ze hebben je zevenentwintig jaar getreiterd, Benjamin, en al die tijd heb ik bijna machteloos moeten toekijken; ik wilde je trouwens niet voortrekken: jij was onder het gesternte van Kikoko geboren, jij zou het alleszins wel rooien... Vandaag echter kreeg je de macht om al het onrecht dat ze jou en je moeder aandeden te vergelden, in deze uiterste daad van rechtvaardigheid vind ik de kracht om tevreden te zijn met wat ik hier op aarde aanrichtte: ik heb niemand pijn gedaan, ik heb me nooit gewroken... Jij hebt gestudeerd, jij bent leraar, je bent ook materieel welgesteld... Ben je, net als ik, tevreden met het besef van je kracht en macht? Of kun je slechts gemoedsrust vinden in de vergelding? Vaarwel, Benjamin, het ga je goed!

Je liefhebbende vader’.

Ik las de brief nogmaals, liet elk woord goed tot me doordringen, overwoog er de draagkracht van. Het was middernacht voordat ik me te rusten legde. Ik sliep als een marmot, ik had mijn besluit genomen.

's Anderendaags tijdens het rouwmaal vroeg ik aan Kamiel of ik hem even onder vier ogen kon spreken. Ik verklapte hem zo eenvoudig mogelijk het geheim van Kikoko. ‘Je bent zot’, zei hij verachtelijk, ‘je maakt me wat smoesjes wijs’. ‘Welk belang zou ik daarbij hebben?’

‘Je wilt me Kikoko aansmeren, nietwaar? Wat vraag je voor dat gedrocht?’

‘Ik schenk hem jou. Jij bewoont de ouderlijke hoeve’.

Hij keek me achterdochtig aan, de mildheid van een ander had hij steeds gewantrouwd. Tenslotte riep hij er Rosa bij, zijn opgeblazen echtgenote. Die schaterde het uit toen hij haar op de hoogte bracht van mijn aanbod. Alsof het een formidabele grap gold, riep ze door de goed gevulde gelagzaal: ‘Zeg, luistert eens! Benjamin wil ons Kikoko verlaten... Zijn er onder jullie misschien liefhebbers voor Kikoko?’ En te midden van de hilariteit wendde ze zich weer tot mij: ‘Als je Kikoko vandaag niet komt halen, gooi ik hem van-

avond in de open haard... Of dacht meneer misschien dat we hem op onze blote knieën zouden bedanken? Verwaande schoolmeester!’

In de namiddag haalde ik Kikoko op. Gibberend stonden ze me op te wachten, spottend gaapten ze me na. Ik wist dat ik voor het laatst het ouderlijke erf betreden had. Een enorme weemoed maakte me immuun tegen de harteloosheid van mijn halfbroers en -zusters.

Kikoko staat nu naast mijn bed op een piëdestal waarop vroeger een kristusbeeld prijkte. Het is Kerstmis. Kamiel en zijn eega hebben me vanmiddag met een bezoek vereerd, ze zoeken een geldschietter. Kamiel was de zesde en laatste in de rij... Een totaal mislukte oogst, mond- en klauwzeer, ziekte en tegenslag, brand, diefstal: de reeks is te lang om ze verder te zetten. Daartegenover is de reeks van mijn meevallers eigenlijk maar klein, alhoewel mijn kapitaal ten minste reeds verdubbeld is. Ze weten er nochtans van, van mijn speculaties, van de koopzieke ijver waarmee ik uitkijk naar dorre heigronden... Ik heb hun niets gegeven, ook geen valse hoop: mensen die in niets geloven, verdienen geen medelijden.

De Rozenmaagd

‘LIJK VAN VERDWENEN DIENSTER AANGETROFFEN IN HAVERVELD TE PAPPENBERGE. Toen landbouwer Sylvain Moons gistermorgen met zijn pikdorsmachine een haverveld afreed achter het voetbalveld van Pappenberge, ontwaarde hij eensklaps tussen de stengels het lichaam van een vrouw. Alhoewel het stoffelijk overschot in een verregaande staat van ontbinding verkeerde, herkende hij toch meteen de sinds begin juli spoorloos zijnde dienstster Mireille Cornette van de herberg “Het Lindenhof” te Pappenberge. Ontzet bracht hij onmiddellijk de rijkswacht op de hoogte van zijn akelige vondst. Op het eerste gezicht betreft het hier een lustmoord, maar dat is iets wat de wetsdokters zullen moeten uitmaken. Daarmee komt dan een tragisch einde aan de gissingen omtrent het lot van deze jonge vrouw, die in de buurt van Pappenberge een goede reputatie genoot.’...

Ik drink mijn koffie leeg en zuig wild aan mijn eerste sigaret van de dag. Ik wist het, ik was er zeker van. Een onverdraaglijke opwinding maakt zich van me meester. Buiten breekt de melige augustuszon door de dunne nevel. Ik vouw de krant samen, trek ze weer open, strijk ze plat op het aanrecht. Wat moet ik doen? Ik moet naar buiten... Tussen de braamstruiken en de wilde hop, onder de rode beuken en de kanada's kom ik altijd tot rust...

Het was begin maart toen mijn moeder zei dat ik alweer een buikje begon te krijgen en dat ik daar best nog eens wat aan zou doen. Vroeger maakte ik me dan gedurende een week 's avonds een kwartiertje vrij om in mijn eentje over de heiduinenvan het domein van de waterwinning te rennen, maar sedert ik daar in een stropersjacht van provinciale boswachters terecht kwam en slechts op het nippertje ontsnapte via een diepe irrigatiesloot die uitmondde in een rioolbuis en zo verder in een drassige weide, begon ik naar eenvoudiger middelen uit te kijken. Na een aantal proefnemingen of be-

proevingen met dieetvoorschriften, een hometrainer, halters, gymnastiekrekken en wat weet ik al, kwam ik tot de konklusie dat er tenslotte maar één uitweg was voor een nogal vet-, drank- en gemakzuchtige vent: sauna, Finse sauna, dat althans bezwoer me een kollega bij de belastingsdiensten, die al jaren last heeft van korpulentie.

Het toeval wilde dat een ouwe schoolmakker van mij zo'n Finse sauna uitbaatte: Xavier Rodijns. Xaviers vader was in mijn schooltijd een befaamd en berucht voetballer bij F.C. Papenberge, hij werd zelfs enkele keren geselecteerd voor het nationale B-elftal. Ondanks alle inspanningen van de vader echter bracht de zoon het nooit verder dan tot reservekeeper bij de scholieren. Het bloed kruipt nochtans waar het niet gaan kan, en op dergelijke clichématige wijze zocht Xavier een compensatie voor zijn falen op fysisch en sportief vlak in min of meer aanverwante studies: hij werd licentiaat in de lichamelijke opvoeding, en bovendien kinesist-terapeut, en bijgevolg masseur-verzorger van F.C. Papenberge. Dus lag het voor de hand dat het enorme ouderhuis (Xaviers grootvader was een brouwer) gedeeltelijk werd omgebouwd tot een privé kuuroordje.

Op een regenachtige avond reed ik dus naar Xavier. Hij ontving me alsof onze jeugdkameraadschap als vanzelfsprekend een vriendschap voor het leven geworden was. Hij had een ietwat fatterig uitzicht gekregen, deed me zelfs denken aan een pater die na een lichamelijk zorgeloos leventje in zijn ruime pij in zijn burgerpakje kruipt en moeilijk weg weet met zijn kwabberigheid. Zijn stroblonde haren hingen verward op zijn rood zwetend voorhoofd, en hij mankte. 'Wat heb je aan je poot?' vroeg ik joviaal. 'Ik weet het niet,' zei hij schouderophalend.

Over sauna doen wilde verhalen de ronde, gaande van masochistisch flagellantisme tot erotische orgieën, maar persoonlijk ervaarde ik zo'n kuur nooit anders dan als een poging om mijn lichaam van alle denkbare giftstoffen te zuiveren door hitte- en koudeprikkels terwijl mijn geest bijna mys-

tisch en alleszins droomverloren elders vertoefde. Deze oosters poëtische sfeer werd allicht in de hand gewerkt door mijn min of meer bevoorrechte positie als vriend, die ervoor zorgde dat ik meestal kon kuren tussen de druktevlagen in, wat voor een schuchtere fatsoenraker als ik een hele opluchting betekende. Bovendien begon ik na de eerste keer reeds te hunkeren naar de volgende lichamelijke saunakwelling omwille van de onvoorstelbaar verkwikkelijke relaxatieperiode achteraf... Er liep namelijk iets afschuwelijk verkeerd met mijn gemoedsrust: ik was hopeloos en wanhopig verliefd, en elk saunabad schonk mij enkele uren lafenis en verzadiging van mijn zinnen, een soort beroezende verstorvenheid, vergetelheid. Die eerste keer kwam ik in een beurtrol met enkele wielrenners terecht... Terwijl ik me achter een plastic gordijn stond te schrobben onder een warme douche (om de poriën te openen), hoorde ik hen doende in de kleedkamer. ‘Heb je het gezien? Hij heeft het zitten!’ fluisterde er een, en hij proestte het uit.

‘Wat?’ vroeg een andere.

‘Heb je niet gezien dat hij hinkt?’

‘Wie?’ vroeg nog een andere.

‘Ha, Xavier verdomme!’

‘En wat zou dat?’

‘Ik ben verleden week gevallen tijdens de klubkampioenschappen, dat weet je toch... Ik had een voet als een paardepoot... En hij heeft mij gemasseerd...’

‘Ik begrijp er geen barst van.’

‘Hij is een wonderdokter, vent! Waarom, denk je, komen al die fameuze voetbalsterren naar hier? Hartnick, en Siebert en Ongena...’

‘Godverdomme, kijk eens, ik weeg anderhalve kilo méér dan verleden week!’

Verder deden al die wielrenners niets meer dan gibberen die avond. Tijdens mijn laatste rustperiode op één van de britsen onder het dak ontdekte ik dat ze zich vrolijk maakten bij een stapel van de allerstompzinnigste pornografie.

Ook de daaropvolgende week keek ik raar op. Ik lag languit op de bovenste van de drie plateautrappen in de sauna te happen naar zuurstof en te sudderen in mijn zweet. Het wekkertje tikte tergend traag de eerste mij door Xavier toegemeten twintig minuten van mijn kuur af. Gedachtenloos keek ik naar de grillige harsvlekken op het bruingele grenehout. Ik stond juist op het punt om in uiterste ademnood met de pollepel uit het houten vaatje naast de deur wat water met eukalyptusolie erin op de gloeiende stenen in de linkerhoek te scheppen, toen ik iemand met een Hollands aksent hoorde zeggen: ‘Nou zit ie ermee! Heb je 't gemerkt, Anton?’ ‘Ja, leuk, niet?’ antwoordde een stem met scheurtjes erin.

‘Ik ben met hem begaan.’

‘Bah, jij kunt je pijn toch maar lekkertjes kwijt zijn.’

Ik werd eensklaps zo nieuwsgierig dat ik geen acht meer sloeg op mijn wekkertje, de deur met het knipslot openduwde, als de bliksem een duik nam in het ijskoude bad, de koperen kraan van het anders zo heerlijk striemende stortbad slechts open- en dichtdraaide... en me omstandig begon af te drogen met mijn groene badhanddoek. Ik had me echter misrekend, want de ene Hollander zei tot de andere: ‘We hebben chance, Hans! We kunnen er meteen in.’

Toen ik een uur later mijn rekening ging betalen, sloeg ik Xavier oplettend gade: hij stond met de rechterschouder een beetje voorovergebogen, zijn rechterarm hing bewegingloos langs zijn lichaam. ‘Hapert er wat aan je schouder?’ vroeg ik benieuwd.

‘Ach, wat stram, niks, niemendal.’ Er lag weemoedige berusting in zijn stem. Mijn derde kuur ontraadselde bijna alles... Toen ik lag te relaxen, hielp Xavier een dubbele-meterlange basketbalspeler de trap op. ‘Dat is Jeffrey Cavendish van Red Star Tiptal, een Amerikaan,’ fluisterde een jonge judokampioen naast mij. Xavier verdween met de gekwetste in de massagekamer. ‘Red Star heeft meer dan een miljoen frank kunnen neertellen voor die zwabber,’ vervolgde de judokampioen, ‘maar ze hebben er geen bal profijt bij gehad:

die vent kan geen match uitspelen... Als hij één verkeerde beweging maakt, scheurt er wat in zijn liesstreek.'

Doordat één van de radiators enerverend brobbelde, kon ik geen woord opvangen door de op een kier staande deur van de massagekamer; ik liet echter mijn saunabeurt voorbijgaan om eindelijk met eigen ogen te kunnen zien wat er hier precies omging. En, inderdaad, mijn geduld werd beloond: na een halfuurtje kwam Jeffrey Cavendish bijna huppelend uit de kamer, hij floot, en met veerkrachtige sprongetjes daalde hij de trap af... Wat later kwam Xavier naar buiten gesukkeld als een door alle kwelgeesten verkrachte kwikkebil. Hij zag mijn verwondering en kwam zuchtend naast mij zitten. 'Waar heb je die toverkunsten geleerd, Xavier?' vroeg ik huiverend van onbegrip.

'Nergens,' zei hij droevig. 'Het zit in mijn wil en in mijn handen, het is een soort van zintuig dat bij de meeste mensen afgestorven is... Bij de natuurvolkeren tref je het nog aan: de tovenaars daar danken gewoonlijk hun gezag aan magisch helende krachten, een soort van magnetische aantrekkingskracht in hun bloed, een hypnotische macht van hun wil... Niemand weet er het fijne van, maar intussen zit ik er toch mee opgescheept.' Hij haalde diep adem en sloot de ogen. 'Zo lijd ik reeds jaren aan de kwalen van een ander.'

'Waarom houd je er niet mee op? Je bent toch rijk genoeg... Je kunt ergens lesgeven...'

'Mijn vader is zo trots op mij dat hij het zou besterven... En wat moet er dan met F.C. Papenberge gebeuren?'

'Vind je die argumentatie zelf niet naïef?'

'Ja,' zei hij gelaten. 'Tenslotte houdt iedereen zich recht met zelfbedrog en eigenwaan.'

'Je moest trouwen, Xavier!'

Hij keek me ongelukkig aan. 'Ik heb nog nooit van een vrouw gehouden. En er moet toch zoiets als liefde zijn, nietwaar? Maar... jij, waarom ben jij niet getrouwd?'

'De vrouw op wie ik verliefd ben, kan ik niet krijgen.'

Hij keek me medelijdend aan. 'Dat moet erg zijn.'

Ik knikte. Het was inderdaad erg, onverdraaglijk, verlamvend, uitzichtloos, zielig, dodelijk vernederend.

Toen ik de vierde keer een saunabad nam, was ik zo ten einde raad dat er in mijn brein een boosaardig plan begon te rijpen: als ik nu eens mijn lichaam, mijn borst, die vervloekte borstkas... liet masseren door Xavier... Xavier was nog nooit verliefd geweest, Xavier wist niet wat liefde was, Xavier had een akuit tekort aan wat ik in afschuwelijke mate te veel had. Ik paaide mezelf met de gedachte dat Xavier met zijn diploma's, met zijn geld en zijn reputatie, wellicht niet tevergeefs zou verliefd worden, dat hij haar, de spottende ongenaakbare kwelduivelin van mijn dromen, voorzeker in een handomdraai tot de zijne zou kunnen maken. Dus liet ik me tijdens mijn vijfde kuur masseren door Xavier: ik liet hem kneden en wringen, strelen en kloppen, strijken en knijpen... terwijl ik naar een aflevering van 'Waalrecht' keek op het miniscreen van het draagbare televisietoestel, dat naast de vibrator stond. 'De zouten hebben de neiging om te kristalliseren in de poriën,' zei hij tenslotte puffend, 'daarom is het goed dat die sedimenten kapotgewreven worden. Je zult je een gans ander mens voelen.'

En, inderdaad, ik voelde me een totaal ander mens: alle obsessies waren van me afgegleden, alle tormenten waren opgelost... Ik was weer die frisse, onbevangen kerel van vroeger; ik kon weer genieten van de dingen met alle tentakels van mijn zintuigen; ik kon weer zorgeloos lachen en denken aan de heerlijkheden van morgen. Nog elke dag liep ik binnen in 'Het Lindenhof', maar Mireille Cornette liet me helemaal onverschillig. Ik kon schertsen tegen haar, grinniken om haar, haar tersluiks observeren zelfs: het deerde me niet, tastte mijn gemoedsrust in genendele aan... Ha, heerlijke zorgeloosheid, oneindige vrijheid, eeuwige mogelijkheden! Toen Xavier 'Het Lindenhof' begon te frekwenteren, wachtte ik angstvallig op tekens van jaloersheid in mij, maar ik kon alleen maar leedvermaak voelen om zijn stuntelige

liefdesblijken en zijn aanvankelijk vruchteloze pogingen om Mireille op zijn kant te krijgen. Nochtans, toen Mireille in het begin van juli plotseling verdwenen was, groeide in mij onmiddellijk de zekerheid dat Xavier succes had gekend met zijn avances en dat hij haar ergens op een flat in Antwerpen had geïnstalleerd, en ik gunde hem deze afloop van harte... Verleden week echter had ik een zware verkoudheid. Ik vond er niet beter op dan nog maar eens een saunabad te nemen. Toen ik moedermensalleen lag te relaxeren, kwam Xavier in zijn witte jas tegenover mij zitten. ‘Hoe maakt Mireille het?’ vroeg ik met een schalks knipoogje. Zijn rood aangelopen gezicht werd eensklaps lijkbleek. ‘Mireille?’ vroeg hij schor.

‘Ja, Mireille van “Het Lindenhof”. Kom nou, Xavier, mij hoef je geen blaasjes wijs te maken... Waar heb je haar ondergebracht? Wanneer gaan jullie trouwen? Of is ze misschien niet goed genoeg om mevrouw Rodijns te worden?’ Hij stond op en keek met grote uitpuilende ogen op me neer. ‘Ik zweer je dat ik Mireille de laatste maand niet meer gezien heb...’

En toen wist ik het, toen was ik er eensklaps zeker van. En Xavier weet nu ook wel dat ik het weet, maar hij mag gerust zijn: aangeven zal ik hem nooit. Tenslotte heeft hij alleen maar gedaan wat ik al die tijd niet durfde doen. Mijn liefde was te groot voor zijn zelfbeheersing. Een mens is geen wilde rozestruik waarop je allerlei gekultiveerde variëteiten uit de handen van de rozenmaagd kunt enten. De rozenmaagd... Arme deugdzame Mireille, arme doodbrave Xavier... Ik ruk een wilde hopbel af, knijp ze plat tussen mijn vingers, en ruik er verrukt aan. Ik heb tenminste geen moordenaarshanden.

Zweet

Het was op een gele, ietwat mistige zondagvoormiddag in september dat ik op het gehucht Kruiwater aanlandde. Vanuit het dorp had ik de loop van de Pulderbeek gevolgd, op zoek naar de zwemputten van mijn jeugd. Urenlang had ik mij blind gestaard op de wilgeroosjes langs de elzen, de winden tussen het riet, de motten en de kevers, de uit het water opvliegende talingen, de opspringende groene kikkers... De plompe vredigheid van de drachtige koeien in de weiden en de geruststellende stemmetjes van distelvinken en sijsjes hadden mij verzaligd en droomverloren doen mijmeren. Toen ik tenslotte dus in Kruiwater aankwam, was het misschien halfelf. Ik voelde er weinig voor om dadelijk rechtsomkeert te maken en langs de kasseiweg naar het dorp terug te keren.

In Kruiwater was er één herberg, ‘De kleine Prins’ genaamd, die ik mij herinnerde van in mijn jeugd; toen placht mijn grootva te zeggen: ‘Jongen, ga de jonge duiven eens opleeren, laat ze maar los aan “De kleine Prins”.’

De essen langs de kasseiweg waren de laatste jaren fel toegetakeld door onweders. ‘De kleine Prins’ zag er nog steeds uit als vroeger: fris witgekalkt, heldergroen geverfde ramen en deuren, een bemost matrood pannendank. Tot voor de tweede wereldoorlog was de herberg een afspanning geweest voor de voerders en de paarden die de boten door de Kempische Vaart sleepten, maar sedert de Kempische Vaart gedempt werd stonden de stallingen en de opkamertjes als het ware te wachten op een kommerciële geest die het hele gedoe zou omtoveren tot een dancing of restaurant. Tussen de hazelaars achter de dichtgegroeide sloot langs de weg stonden twee knapen, één van hen blies op een fluitje. Honderd meter verder dook een andere knaap op vanachter een ligusterhaag, ook hij blies op een fluitje. Enkele goudvinken vlogen over de weg. Ik was van zins in de herberg een kop koffie te drin-

ken om daarna op mijn stappen terug te keren. Toen ik de zware, van onderen vermolmde deur openduwde, stond ik totaal onverwacht voor een propvolle gelagzaal. Ik schrok des te meer omdat ik buiten geen auto, geen fiets zelfs had zien staan. Het viel me op dat niemand naar mij keek. Ik baande mij een weg tot aan de tapkast en bestelde een filter. Een beeldschone blondine jongleerde met de kranen, de glazen, het schuimlikkertje. ‘Is er misschien een wedstrijd in het boogschieten aan de gang?’ vroeg ik haar.

Ze keek me met haar blauwe ogen verbaasd aan. ‘Waarom, meneer?’

‘Wel... omdat er zoveel volk is.’

‘Neen... toch niet. Het zijn allemaal mensen die het weekend komen doorbrengen in hun caravan of chalet ginder op de camping, je weet wel: “Merveen”... En omdat er hier geen andere herberg is in de buurt, komen ze naar hier.’

Wat ze zei leek me zo vanzelfsprekend dat ik er geen ogenblik langer over nadacht. Ik keek naar haar gezicht en dacht vertederd dweperig: Ze is een Vestaalse... Hoe is het mogelijk dat er in Kruiwater, op dat domme stomme boerengehucht, zo'n mooi kind rondloopt? Het duurde nogal lang voordat mijn filter doorgelopen was, en al die tijd keek ik naar haar. Ze paste zo wonderwel in dit antieke kader vol albasten zonlicht. Haar huid was als de rijpe diepte van een witte roos, aan haar ruiken zou de normaalste daad van de wereld moeten zijn, haar bezitten zou ongelooflijke perspectieven doen oprijzen voor elke sterveling. Ik scheurde het papieren suikerzakje open en strooide de inhoud zorgvuldig uit in de dampende koffie, de melk was dik en geel. Naar het meisje kijkend roerde ik in de koffie... Een dikke vent met hoogrode gelaatskleur en kortgeknipte rosse haren kwam naast me staan. ‘Blijf je nog lang?’ vroeg hij vlakaf.

Ik keek hem verbaasd aan. ‘Neen... Waarom?’

‘Daarom,’ zei hij plomp. Schouderophalend liep hij terug naar zijn gezelschap.

Ongemakkelijk dronk ik van mijn koffie, maar enkele ogen-

blikken later nam de Vestaalse alweer mijn aandacht in beslag. Ze heette Francine, dat hoorde ik. Toen ik de tweede keer van mijn koffie dronk, kwam er weer iemand naast me staan: ditmaal was het een reus van een vent met zwartgrijze haren en een raapkleurig gezicht. Zijn tanden waren ook geel, zag ik, toen hij minzaam lachte.

‘Vanwaar ben jij?’ vroeg hij uitermate vriendelijk.

‘Krabbels,’ zei ik lakoniek.

‘Ha... ben jij van Krabbels? En wat voert jou hierheen?’

‘Ik maakte een wandeling langs de Pulderbeek. Ik wandel nogal graag...’

‘Ach zo!’ Hij lachte luidop ditmaal. ‘Hee, Stinus!’ riep hij naar de dikkerd die mij zojuist aangesproken had. ‘Meneer is van Krabbels! Hij heeft maar een wandeling gemaakt.’

In een oogwenk stond de dikkerd tussen ons. ‘Hoe heet je dan?’ vroeg hij stekelig.

‘Van Laarhoven... Tom.’

‘Was jouw vader Wiet van Laarhoven, de gemeentesekretaris?’ ‘Ja’.

Nu lachte ook de dikkerd vriendelijk. ‘O.K., mensen!’ riep hij met luide stem. ‘Alles is in orde! O.K.! We doen voort!’ In minder dan geen tijd liep de stampvolle gelagzaal weer leeg. Iedereen drumde naar en door de deur die naar de vroegere stallingen leidde. ‘Wat is hier eigenlijk gaande?’ vroeg ik aan de Vestaalse toen we alleen gebleven waren.

Ze keek even schichtig naar rechts en zei toen bijna verontschuldigend:

‘Hanengevechten.’

‘Hanengevechten? Hoe bedoel je?’

‘Wel, hanengevechten... Hanen die tegen elkaar vechten, en waarop dan gewed wordt.’

‘Ik dacht dat zoiets verboden was...’ zei ik onnozel.

‘Natuurlijk is dat verboden, maar dat belet niet dat het nog gebeurt, misschien precies omdat het verboden is.’

‘Van wie zijn die hanen?’

‘Van die twee mannen die bij jou stonden. De dikke heet Stinus Poels, hij heeft de beste hanen van de wereld, hij

kweekt ze, hij heeft er misschien wel honderd: Maleise, Japanse, Belgische en kruisingen. De grote is Miel van Brandt, die heeft er ook zeker vijftig. Die mannen leven van hun hanen.'

'Wat is zo'n haan wel waard?' vroeg ik nieuwsgierig.

'Dat hangt er natuurlijk van af... Een echte kampioen is onbetaalbaar.'

'Geef me nog maar een koffie,' zei ik peinzend. 'Ben jij van Kruiwater?'

'Neen, ik kom uit Limburg.'

'Ben jij de bazin hier?'

'Neen.' Ze keek me weemoedig aan. 'Ik ben maar een dienstster.'

Omdat ze de tafeltjes begon af te ruimen, hield ik een tijdje mijn mond. Af en toe steeg een geweldig kabaal op uit de stallingen. 'Mag ik eens gaan kijken?' vroeg ik tenslotte timide.

Ze begon de glazen te spoelen. 'Het spijt me,' zei ze, 'maar je moet lid van de kring zijn.'

'Welke kring?'

'De Hanemelkers. Zonder een lidkaart kom je nooit bij de hanenmat.'

'Wat kost zo'n lidkaart?'

'Duizend frank,' zei ze zonder verpinken. 'Je moet begrijpen... Daar zijn heel wat risico's aan verbonden. En als iedereen zomaar kon aansluiten bij de kring, dan zou ook iedereen aanstonds weten wat er hier omgaat en dan stonden de mannen van de geheime politie mee te kijken voordat we het beseften... Het is nu al zo erg. Om de haverklap krijgen we hier rijkswachters over de vloer. Gelukkig hebben we een systeem bedacht waarbij alles binnen de minuut verdwijnt...'

Ik hoorde haar ongelooflijk graag praten. Ze had zo'n herfstige stem, kleurrijk, onbepaald vermoeid, rijp. 'Wat behelst dat feitelijk zo'n hanengevecht?'

'Wel, twee hanen, die vooraf door de aanwezigen kunnen gekeurd worden en waarop dan gewed wordt, worden op

elkaar losgelaten... Ze dragen sporen, messen feitelijk, en vechten totdat één van hen dood is, of kreupel...'

'De dieren moeten dan toch afgericht worden?'

'Echte vechthanen hoeven niet afgericht te worden, het kampen zit hun in het bloed... Natuurlijk worden zij opgehitst, maar op dat gebied heeft elke hanenkamper zijn geheimen'. Ik had gespannen naar haar geluisterd, én gekeken: ze was zo puur, zo begerenswaardig, het hoogst denkbare goed, goud. Je bent verliefd of je wordt verliefd, jongen, flitste het door mijn hoofd, het kan niet anders: nooit tevoren werd je zo gebiologeerd door een vrouw... Die stem, die haren, dat gezichtje, die boezem, die taille, die benen... 'Ben jij gehuwd?' vroeg ik schuchter.

'Neen', zei ze. Ze keek van me weg, naar het groengele lover achter de ruiten.

'Verloofd?'

'Neen. Waarom?'

Ik ademde diep in. 'Omdat je zo mooi... Omdat ik graag naar je kijk, omdat ik nog dikwijls naar jou zou willen kijken'.

Kwasi onverstoorbaar ging ze voort met de glazen af te drogen. Mijn woorden waren echter wel ten volle tot haar doorgedrongen, zag ik, want ze beet op haar bovenlip. Plotseling keek ze me vrank aan. 'Ik zal heel oprecht zijn', zei ze. 'Ik heb een baas hier. Die baas krijgt een procent op alle verdiensten daar'. Ze wees naar de stallingen. 'Dat betekent een fortuin. Er wordt heel wat geld uitgezet op die hanen. Vijftigduizend frank in één keer is geen unicum. Er zijn meerdere uitbaters van gelegenheden die hengelen naar dergelijke okkasies om geld binnen te rijven. Mijn baas moet dus wel voor een tegenprestatie zorgen... Elke zondag zetten de heren Poels en Van Brandt hun allerbeste hanen tegen elkaar voor het laatste gevecht. Wie deze finale wint, krijgt mij die dag, helemaal, met hebben en houden, lichaam en ziel...' Er waren tranen in haar ooghoeken verschenen.

'En jij? Ben jij het daarmee eens?' vroeg ik geschokt.

‘Maar jongen, dit is een paradijs’, zei ze eensklaps bijna hysterisch, ‘een paradijs, vergeleken bij wat ik reeds heb meegemaakt!’

Ik bracht mijn kop koffie aan mijn lippen, maar ik zette ze weer neer zonder ervan te drinken. ‘Goeiendag’, zei ik, terwijl ik machinaal naar buiten liep. De knapen waren nog altijd op straat. De septemberzon filterde mild door de kruinen van de essen. Een paar honderd meter verder liep ik terug de woeste oever van de Pulderbeek op. Ik wilde mordicus dezelfde weg afleggen als die ik gekomen was. Mentale vuiligheid geraak je het vlugst kwijt door lichamelijke inspanningen. Echte tormenten kan je alleen maar uitzweten.

De Gasbel

Het moet ongeveer 1960 geweest zijn, toen ik Cesar Kowalski leerde kennen. Twee jaar voordien hadden wij de moed opgebracht om één van die talloze Noordfranse gastarbeiderskinderen via een karitatieve organisatie uit te nodigen voor een vakantie in de Kempen. Het kind in kwestie, Sylvie Mintkiewicz, had pas haar vader - die na een fabrieksongeval vijf jaar verlamd te bed lag - verloren. Het was een schuw maar ontzettend lief ding, graatmager, met van die grote bruine ogen waaraan geen mens onverschillig kon voorbijgaan. Het meisje echter bleek niet te zijn opgewassen tegen de Kempense spek- en eierenkost, zodat ze de helft van die eerste vakantie bedlegerig was ten gevolge van een zware leverkrisis. Wellicht daardoor voelden wij ons genoopt haar ook de volgende zomervakantie te laten overkomen, en van toen af - dat spreekt vanzelf - was zij als het ware een dochter van den huize. In 1960 dan deed Sylvie haar eerste kommunie, en toen was het dat de moeder ons uitnodigde om naar het feest te komen in Biache-St.-Vaast, een verloren dorpje tussen Rijsel en Arras. Het dorpje bestond uit een handvol huizen, in gesloten rijen gebouwd rond een logge fabriek met drie hoge schoorstenen. Vanaf Douai zagen we de vieze rookpijpen van de cementfabriek uitrijzen boven de terrils van vergeten koolmijnen. Alle huizen hadden er dezelfde groengrijze cementkleur, de bomen ook, de bloemen zelfs, en - op het eerste gezicht - de mensen eveneens. De bewoners waren grotendeels Polen, afstammelingen van Polen, soms met een Franse naam, of... een Vlaamse. Ze werkten in de fabriek, hun fabriek, of in de mijnen van Maubeuge en Vimy. Het waren fervente, fanatieke kommunisten, allemaal lid van de partij, maar dat belette hoegenaamd niet dat ze elke zondag zonder uitzondering naar het grauwe kerkje van Biache trokken om er te getuigen van hun onwankelbaar geloof. Sylvie bleek te wonen aan het uiteinde

van een doodlopende citéslop: een lange loods was in twintig gelijke parten verdeeld, elke ruimte was vervolgens vertimmerd tot vier hokken, en elk optrekje had een voor- en een achterdeur plus twee voorraampjes en één achterraampje. Twintig huisgezinnen waren aangewezen op één toilet en één waterpomp. Alleen enkele geraniums op de vensterbanken van de zindelijkste krotten én enkele verwilderde bosjes lupinen en floksen tussen het bestoven kreupelgras en de brandnetels gaven wat kleur aan dit naar look en mooswater riekende steegje. Ondanks deze in het oog springende ellende werden wij op een kommuniefeest zonder weerga vergast. Het hele steegje stond in rep en roer. Wij werden ontvangen als koningen en kregen een maaltijd uit de duizend opgedist. De Fransen zijn gekend voor hun gastronomische truukjes, maar de Polen hoeven voor hen beslist niet te blozen. Op dat feest leerde ik Cesar Kowalski kennen. Hij zat, waarschijnlijk toevallig, naast mij aan tafel, en zijn zoontje had recht tegenover ons plaatsgenomen. Van alle Polen maakte hij op mij de netste en meest verfijnde indruk. En dat hij niet de eerste de beste was, bleek uit de voorkomendheid waarmee de zijnen hem behandelden. De moeder van Sylvie, een teruggetrokken maar kranige vrouw die aan de kost kwam als meid voor alle werk in een groot hotel te Arras, vertelde mij terloops dat hij het gebracht had tot chef van de onderhoudsdienst in een koolmijn te Maubeuge; hij had alleszins ook wat letters gegeten, enkele jaren avondschoon, en werd dus zondermeer beschouwd als de intelligentste van de familie. Zijn vrouw, een buitengewoon knappe Française, stond mee aan het fornuis; ze heette Natalie. Toen we zowat in de helft van de naar traditie eindeloos uitgesponnen maaltijd gekomen waren, troonde Cesar me mee naar zijn huis. Tot mijn verbazing bleek hij een kraaknette, moderne woning te bezitten, in de buurt van de spoorweg; hij verduidelijkte me dat het hier het eerste huis van een nieuwe wijk betrof. Vol trots vertelde hij me dat hij het in zijn schaarse vrije tijd zelf had opgetrokken. Hij toonde me ook

zijn wijnkeldertje. We dronken ricard, een bitterzoete drank met een sterke anijssmaak, die de patos al heel gauw in de hand werkte: toen de fles voor de helft was uitgeschonken, zwoeren wij elkaar eeuwige vriendschap. Omdat die ricard voor een grote gasbel onder mijn schedel zorgde, ben ik bijna alles vergeten van wat wij die dag nog uitkraamden. Ik weet alleen nog dat we geruime tijd over duiven spraken, en dat Cesar ervan droomde ooit eens een kampioenenhok te hebben... Toen Sylvie de volgende zomervakantie aankwam in de Kempen, gold haar eerste woord mijn persoon: ze moest de hartelijkste groeten overbrengen van Cesar, en hij had gevraagd wanneer ik hem nog eens met een bezoek wilde vereren. Gelijkaardige boodschappen kreeg ik ook de volgende jaren, maar allengs slabakte ook die gewoonte. Het duurde meer dan vijf jaar voordat ik Cesar weerzag, meer bepaald: tot op de dag dat Sylvie haar plechtige kommunie deed... Weer werden we geïnviteerd op het feest in Biache-St.-Vaast. Door een verkeerschaos in de buurt van het vliegveld van Rijsel kwamen we nogal laat toe, zodat we rechtstreeks naar het kerkje moesten. De eerste die me met opengespreide armen tegemoetkwam, was Cesar Kowalski. Hij leek me sterk verouderd, had grijze haren gekregen en dikke, bruine, gerimpelde wallen onder de ogen, maar zijn glimlach was stralend en zijn jovialiteit deed me deugd. Deze keer ging het feest door in de parochiezaal van het dorpje, een klamme en tochtige loods met een zwart besmeurd en vettig plankier. Tussen de gangen door trokken Cesar en ik telkens naar het café dat tot het complex behoorde. Ik bestelde telkens ricard, maar de kleine kale waard wist blijkbaar beter: zonder met mijn gefronste wenkbrauwen rekening te houden schonk hij voor Cesar rode wijn, mateloos veel. Terloops ving ik op dat Natalie, de vrouw van Cesar, er met een Fransman was vandoor gegaan: ze woonde nu in Arras. Michel, de slungelachtige zoon van Cesar, week geen stap van onze zijde, ook niet toen we tijdens de pauze naar hun huis aan de spoorweg trokken. De wijk was nu volledig uitgebouwd:

allemaal stereotiepe, would-be moderne arbeiderswoningen van onze krankzinnig verlichte tijd; voortuintjes met goudbloemen, begonia's, azalea's en gipsen kitsch met geraniums erin of ertegen; moestuintjes met kippenhok... Alleen het huis van Cesar zag er bijzonder slordig en slecht onderhouden uit: afgebladderde deuren en ramen, een door gras overwoekerd voortuintje, een moestuintje vol sterremuur, paardebloemen, kooldistels en ooievaarsbekken... Het kippenhok was leeg, maar ik zag een duiventil zitten op het raamkozijn van één der slaapkamers boven... Ik vroeg hoe zijn kampioenen het deden. Hij lachte grimmig; hij deed niet meer mee aan het duivenspel, hij kon geen prijs winnen. Weer beloofde ik hem plechtig dat ik hem enkele rasduiven zou bezorgen, prijsvliegers zonder weerga, binnenkort, want nu zou het zeker niet meer zolang duren voordat ik terugkeerde naar Biache... Hij glimlachte weemoedig, en deed me bij voorbaat al maar een fles ricard cadeau. Ook die avond zorgde de gasbel onder mijn schedel ervoor dat er nog weinig werkelijk tot me doordrong, ja zelfs dat ik de volgende dagen met schaamte aan mijn dronkemansgewauwel terugdacht. Maar hoe gaat het in het leven? Het ene evenement wordt verdrongen door het andere, de ene gedachte lost op in de andere, de herinneringen verbleken, en uitgestelde beloften worden kwellingen waarop men onderbewust de vergetelheid en de relativering loslaat...

Verleden jaar werd Sylvie eenentwintig, en toen kwam ze samen met haar verloofde naar de Kempen. Die verloofde, een brave en nette jongen, was technisch ingenieur en was van zins Sylvie zo spoedig mogelijk uit het citésloepje weg te halen; dus werden we weer uitgenodigd om naar Biache te komen, naar het huwelijksfeest ditmaal. Vol belangstelling keek ik bij onze aankomst uit naar Cesar, maar hij was nergens te bespeuren. Aan Sylvie vroeg ik waar hij uithing. Ze haalde de schouders op, een beetje beschaamd, naar het me toescheen. Tenslotte vernam ik van haar moeder dat Cesar in het citésteegje woonde, in het nummer vier, en dat hij wel-

licht nog thuis was, dat hij wel zou opdagen wanneer er te drinken viel. Ik hield het in de parochiezaal slechts uit tot bij de soep. In mijn eentje sloop ik naar het steegje. Op het vierde kleurloze deurtje klopte ik bedeesd. Een ouwe vent, helemaal grijs, belabberd en vunzig, kwam na een tijdje opendoen. Slechts met moeite herkende ik in deze zielige karikatuur van een mens mijn oude vriend. Hij sperde zijn waterige, bloeddoorlopen ogen open, schudde het hoofd, knikte toen, grijnsde schaapachtig, en stak me een bevende hand toe. 'Ik had je verwacht,' zei hij met schorre stem. 'Kom binnen.'

Het huiskamertje was onwaarschijnlijk vuil en leeg, het schrill bebloemde behangselpapier hing aan flarden van de muren. Een kapotte fauteuil, een zwartbruine stoel en een gammele tafel met een fles wijn en een paarsrood besmeurd glas erop vormden het meubilair. 'Kom je niet naar het feest?' vroeg ik bedremmeld.

Hij keek verlegen naar zijn verformfaaide en verschoten fluwelen boek en haalde de schouders op.

'Hoe komt het dat je niet meer aan de spoorweg woont?' 'Mijn zoon liet me ook in de steek,' zei hij toonloos, 'en toen heb ik het huis verkocht.'

'Waar is je zoon?'

'In Arras, bij zijn moeder.'

'Maar jij verdient toch goed je brood?' wierp ik niet begrijpend op.

'Bah...' Hij keek onwennig naar de fles. 'Ik heb de laatste jaren niet meer gewerkt. De mijn is gesloten.'

'En je duiven?' vroeg ik een beetje schuld bewust.

Hij wist met zijn houding geen 'blijf, herinnerde zich zeker mijn belofte.

'Die heb ik al lang niet meer.'

'Cesar,' zei ik plechtig, 'als je nu met me meegaat, dan beloof ik je op het hoofd van mijn moeder, dan zweer ik je dat je tussen dit en een maand van mij een stel reisduiven krijgt die huns gelijke niet hebben in heel Frankrijk!'

Hij keek met een flauwe glimlach naar me op. Zonder iets te zeggen verdween hij in het optrekje naast de huiskamer en kwam terug met een vettige regenjas. Samen stapten we naar de parochiezaal. De optimist van vroeger was nu echter een norske, mensenschuwe fatalist geworden. Hij dronk ontzettend veel rode wijn, alle soorten onder elkaar, terwijl ik me weer liet verleiden door de ricard. De gasbel onder mijn schedel kwam ditmaal als een soort van verlossing: een nuchter gesprek met dit menselijk wrak was te schrijnend, de wereld was voor hem de hel geworden, en de mensen zag hij als duivels. Alleen de drank en de idiote loslippigheid die ermee gepaard gingen konden nog voor een zekere vorm van communicatie of contact zorgen.

En nu gisteren zijn we weer naar Biache-St.-Vaast geweest, om Sylvie en haar man te gaan gelukwensen bij de geboorte van hun eerste kind. De geschenken lagen in de koffer, en op de achterbank van de wagen stond een kevie met vier Kempense rasduiven erin. Sylvie woonde nu in een prachtig landhuis, niet ver van de spoorweg. Ik kon het er echter maar een halfuur uithouden, toen zei ik dat ik nog iets te doen had. Ze vroegen natuurlijk ‘Wat?’, maar ik lachte eens geheimzinnig en fluisterde: ‘Een belofte nakomen.’ Ik nam de wagen en reed naar het citéslop. Ik stopte vlak voor het nummer vier. Toen ik driemaal geklopt had, ging de deur verrassend geluidloos open: een oud vrouwtje met ingevallen wangen en een tandeloze mond keek me verbaasd aan. ‘Is Cesar thuis?’ vroeg ik vriendelijk.

Het vrouwtje kauwde niet begrijpend op iets dat ze niet in haar mond had. De deur van nummer vijf ging hortend open, en een oude vent met een pet op stak het hoofd naar buiten. Ik herhaalde mijn vraag, veel luider nu.

De vent met de pet op riep naar het vrouwtje: ‘Hij komt vragen naar Le Rouge!’

‘O, Le Rouge!’ mekkerde het wijfje. ‘O! Dood! Die is dood!’ Ontzet keek ik van haar naar de vent met de pet op. Deze laatste knikte nadrukkelijk. Ik wendde me nu tot hem. ‘Dood?’

Sinds wanneer?’

De vent maakte enkele veelbetekenende gebaren: een lus rond zijn nek, een strop, een uitpuilende tong, een ruk boven zijn hoofd. ‘Kerstmis!’ riep hij. ‘Kerstmis!’

Enkele ogenblikken stond ik aan de grond genageld, totaal besluiteloos. ‘Heb jij duiven?’ vroeg ik de vent toen.

‘Ja,’ zei hij, ‘ja.’

Ik haalde de kevie uit de wagen, en gaf ze hem. ‘Hier zitten vier Kempense kampioenen in,’ zei ik met klem. ‘Je krijgt ze.’

Met open mond keek de vent mij aan, en vervolgens begon hij ‘Merci!’ te zeggen, ontelbare malen. ‘Kom binnen!’ zei hij tenslotte.

Ik schudde het hoofd en maakte aanstalten om weer in te stappen. Vliegensvlug verdween hij in zijn woning, en nog voordat ik het portier gesloten had, was hij daar terug met een grote fles... Ricard. ‘Asjeblijft, en merci, merci, merci,’ stamelde hij.

Ik nam de fles aan, gooide ze vol walg op de achterbank, zei ‘Tot ziens!’, en vertrok. Langs de spoorweg gekomen viste ik de fles weer op; ik monsterde ze even, draaide het raam van het portier open, en keilde ze toen tegen de berm, waar ze openspatte: ze was niet groot genoeg om voor een gasbel onder mijn schedel te zorgen waardoor ik alles zou kunnen vergeten.

De Hondster

Trawantel noemden de mensen hem, en het was slechts toevallig - namelijk als voorzitter van een stembureau tijdens de gemeenteverkiezingen - dat ik erachter kwam dat hij in feite Désiré Piron heette. Hij woonde moederzielalleen in een onooglijke krotwoning langs de Netedijk. Nooit stond hij in iemands dienst, nooit was hij dus arbeider geweest. In de winter ving hij mollen, muskusratten, bunzings, konijnen; in de lente raapte hij kievitseieren; in de zomer poerde hij en lichtte hij zijn stelhaken; in de herfst raapte hij eikels en beukenootjes en spande hij zijn netten voor de vogels. Niemand nam hem deze levenswijze kwalijk; en als hij al eens wetten overtrad, dan deed hij het zo gewiekt dat geen bosof veldwachter of rivierpolitie er ooit wat van merkte. Samen met de industrialisering van de Kempen was zijn ondergang begonnen: de mensen konden zich voortaan echt of syntetisch bont veroorloven, de konijnen gingen kapot aan myxomatose, de kieviten bleven weg, de Nete werd een open riool, eiken en beuken waren niet langer gewenst omdat ze te traag groeiden, de vogelvangst werd verboden... De Kommissie van Openbare Onderstand meende zich het lot van Trawantel te moeten aantrekken, maar moest beschaamd ervaren dat een vrijheer van de natuur liever verkommert dan het voorwerp van liefdadigheid te worden en genadebrood te eten. Een job als gemeentearbeider zinde hem ook al niet, en Trawantel zou beslist als landloper opgepikt zijn als Blanche Cavo er niet geweest was... Blanche Cavo, de vroegere bazin van een dorpsherberg die uitgebrand was - ze was deerlijk togetakeld uit de vuurpoel gesukkeld en droeg sedertdien een pruik - had allengs een zeer florissant handelkje in hengelbenodigdheden uitgebouwd. Alle sportvissers van uren in het rond kochten in haar moderne zaak hun gerief en hun aas... Precies dat laatste, het aas dus, werd de redding van Trawantel. En Blanche, die erelid was van misschien wel honderd vissers-

klubs en die visvijvers liet aanleggen en huurde en verhuurde, dankte na korte tijd een flink deel van haar reputatie aan de handigheid en de speurzinnigheid van Trawantel. Inderdaad, Trawantel kweekte voor haar hennep en anijs, liet allerlei kringen rotten tot de maden eruit krioelden, schepte de mooiste muggelarven uit beken en poelen, roofde elk wespennest dat hij ontdekte... Vooral over dat wespennest deden fantastische verhalen de ronde: Trawantel knielde gewoon bij het cruciale gaatje, rukte het met beide handen open, haalde de grijze bol te voorschijn, rukte de schijven uit elkaar, borg de beste ervan in een kartonnen doos, vulde het putje met aarde... en vertrok, zonder zich te bekommeren om de duizenden wespen die om hem heen gonsden en raasden. Op zulke ogenblikken was Trawantel een god in de ogen van de huiverend toekijkende en geregeld gillend uit elkaar stuivende nieuwsgierigen... en hij wist dat. Wie hem vroeg of hij dan helemaal niet gestoken werd, kreeg te horen dat een wespesteek gezond was en vooral goed tegen reumatiek, en soms nog wat anders... Soms, inderdaad, kraamde Trawantel na zulk karweitje de meest onzinnige dingen uit; sommigen zegden dan dat het nieuwsgierige ontzag van de toeschouwers hem gek van ijdelheid maakte, anderen hielden het erbij dat Trawantel in zulke gevallen een paar venijnige prikken op zijn slapen gekregen had.

Het spreekt vanzelf dat de mensen van het dorp die in hun tuin een wespennest ontdekten onverwijld een beroep deden op de gratis diensten van Trawantel. Nu behoort ik niet tot het slag dat een hekel heeft aan insecten; integendeel, ik kan uren naar om het even welk insect zitten te kijken en er achteraf binnenskamers zelfs lyrische ontboezemingen aan wijden; bovendien zijn de kleuren van de wesp mij ergens lief... misschien omdat ik van in mijn jeugd supporter ben van een geelzwarte voetbalklub? In de zomer van 1974 werd het mij echter te gortig.... In mei en juni was het poederdroog. Toen viel het me op dat er schrikbarend veel hommels kwamen puren aan de paarsrode bloesems van de dwergmispel achter

en naast mijn tuinstoel. Ik onderscheidde vier variëteiten, en ik sloeg gade hoe ze de schaarse bijen verdreven; daardoor viel mijn oog eensklaps op een reusachtige wesp die in een holletje onder de varens langs de garage kroop. Wekenlang zat ik elke dag een tijdje naar dat gaatje te loeren en geregeld zag ik die beangstigend grote wesp. Een vriend van mij, een schilder die ook een imker was, vertelde mij dat ik wellicht een koningin observeerde die aan de uitbouw van een nest bezig was. Dergelijke potentiële koninginnen kruipen, evenals de darren trouwens, aan het einde van de herfst ergens in een beschut hoekje of reetje of gaatje om er te overwinteren. Alle andere wespen, de werksters, sterven tijdens de eerste koude dagen. In het voorjaar laat zo'n koningin zich bevruchten door een dar, en dan begint ze gelijkmatig te knutselen aan haar nest: eerst enkele raten, waarin ze dan eitjes legt, dan het dubbel, enzovoort. Zodra de eerst volgroeide werksters haar bouwtaak overnemen, blijft de koningin in het nest en verloopt de ontwikkeling ervan in een razend snel tempo; het sluitstuk van de bol is alweer een kleine schijf, waarin ze nieuwe koninginnen en darren het leven schenkt om de mogelijkheden te bieden voor een nieuwe cyclus.

In het begin van de zomervakantie begon het te regenen, en het bleef regenen, tot de hele Kempen bijna verzoop, zes weken aan één stuk, om hoorndol te worden. Met halfoogst echter, toen de graangewassen nog altijd op het veld stonden, draaide de wind en joeg hij de wolken weer naar het westen. Eensklaps was het snikheet, en als bij toverslag verschenen de wespen. Het duizendkruid sprong op langs de wegen, de bruidssluier kronkelde zich over de muren, in de sloten gloeide de valeriaan. De pruimeboom in de tuin kreunde onder het gewicht van de reine-claudes, het zonlicht kroop zienderogen in de oogstappels en de peren. Het was toen mijn zoontje in zo'n bijna onzichtbaar uitgeholde peer beet en een paar moorddadige wespesteken in zijn tong kreeg, dat ik me het nest onder de varens langs de garage herinnerde. Ik ging benieuwd kijken... en ja: de keten van aansuizende

en wegpijlende wespen liep gesmeerd. Er was echter iets abnormaals, iets dat mij een ogenblik deed denken dat ik een horzelnest voor me had: de wespen leken me inderdaad ongewoon groot, en hun gegons klonk onthutsend luid irriterend dreinerig. Horzels echter nestelen niet in de grond, ze bouwen hun nest in een oude houtmijt of in een boomholte. Naarmate de verlate hondsdagen aanhielden, groeide de wespenplaag. Voor de dagjestoeristen in de Kempen was het onmogelijk een frisdrank, ijsje of pannekoekje te consumeren op een terras zonder getormenteerd te worden door razende zwermen wespen; de krant maakte zelfs melding van een wespenaanval op een groep bivakkerende chiromeisjes, zodat zes van hen bij hoogdringendheid naar een ziekenhuis moesten getransporteerd worden. In mijn tuin zwol het gevaar aan: mijn kinderen konden niet buitenkomen met een perzik of een boterham, of een aantal kamikazewespen stortten zich op hen; ik kon geen fris glas bier drinken op mijn geliefkoosde plaats naast de gladiolen en de margrietten, of mijn zonnebad ontaarde in een verwoede armwiekerij om te ontkomen aan krankzinnige wespen... De kwaadaardigheid van de insekten begon me zo op de heupen te werken dat ik, tegen al mijn principes aangaande het natuurbehoud in, een bus D.D.T. ging kopen bij de apotheker in het dorp en de inhoud ervan in en op het langzamerhand groter wordende holletje onder de varens schudde. Niets gebaat: de wespenketen bleef door mijn tuin snorren. Allicht waren mijn wespen reeds immuun geworden tegen D.D.T. Dan maar geprobeerd met benzine: ik goot een hele liter in het gaatje, maar toen ik er een lucifer wilde bijhouden en tegelijkertijd een brandende prik op mijn pols kreeg, vroeg mijn vrouw of ik van zins was de garage af te stoken. Vloekend bette ik mijn zienderogen zwellende pols met azijn, dan met melk, en tenslotte met leliënolie. Het was toen dat ik aan Trawantel begon te denken... Ik stuurde mijn zoontje naar Blanche Cavo om een zakje voeder voor mijn akwariuvissen en liet hem vragen of ze asjeblijft zo spoedig mogelijk Trawantel

wilde zenden. En Trawantel kwam, 's anderendaags reeds, iets voor de middag. Hij droeg een drollig rennerspetje, een wijnrood trainingspak dat sterk geleek op mijn piama, en oude sandalen; vooral door zijn ietwat scheve gekromde neus deed hij me aan een roofvogel denken.

‘Ik ben blij dat je er bent,’ zei ik terwijl hij zijn oude bromfiets tegen de gevel plaatste en de handvatten van een blauwe plastic zak van de stuurstang rukte.

Hij keek me een ogenblik meesmuilend aan. ‘Waar is het?’ Ik liep hem voor naar de garage en wees naar het gat onder de varen. Een beetje laatdunkend keek hij ernaar. ‘Het zijn abnormaal grote wespen,’ zei ik, ‘en ze zijn tegen alles bestand: ik probeerde ze uit te roeien met D.D.T. en benzine, maar het hielp niet...’

Hij grinnikte even, ging op de knieën zitten, loerde in het gat... ‘Wacht even,’ zei ik huiverend, ‘ik maak me uit de voeten!’ In een oogwenk stond ik in de veranda, ik sloot de deur. Mijn vrouw en de kinderen kwamen nieuwsgierig naast me staan.

Trawantel keek een ogenblik spottend schuddekoppend naar ons, dan rukte hij met beide handen de grond open, scheurde de varens los uit het gras, haalde de bol te voorschijn... Zijn donker getaand gezicht was het middelpunt van een dol wervelende zwerm wespen. Zijn handen peulden traag de bol, legden hem uiteen in zonnebloemschijven op het gazon... Ademloos keken wij toe. ‘En als er nu een in zijn neus kruipt, of in zijn oren, papa?’ vroeg mijn zoontje.

Net toen ik wilde zeggen dat zoiets wel niet zou gebeuren, stond Trawantel wankelend op; hij zwijmelde even, en stuikte toen voorover met zijn gezicht in de kuil... ‘Hij krijgt iets!’ gilte mijn vrouw. Verbijsterd keek ik toe.

‘Doe iets, René! Help hem!’ riep ze handenwringend.

‘Papa...’ hilde mijn dochtertje ontzet.

Ik rukte de deur open en sprong op Trawantel toe, ik greep hem bij de benen en sleurde hem tien meter over het gazon, tot achter de rozen. De wespen stortten zich nu razend op mij;

pijnscheuten vliemden door mijn gelaat, door mijn handen... ‘Het tafellaken!’ schreeuwde ik.

Mijn vrouw duwde het in een prop door de kier van de deur. Ik trok Trawantel met zijn van pijn verwrongen gezicht naar boven en gooide het gele tafellaken over hem heen. ‘Bel de 900!’ brulde ik schor van pijn en radeloosheid. Ik zag het doodsbleke gezicht van mijn dochttertje achter het glas. Vertwijfeld keek ik in het rond. Ik rende naar de garage, trok de deur open, sprong naar binnen...

Enkele uren later ontwaakte ik in het ziekenhuis. Mijn hoofd en mijn handen waren monsterachtig gezwollen. Een helse pijn doorzinderde mijn lichaam. Vaag onderscheidde ik het gelaat van mijn vrouw boven mij. ‘Hoe stelt Trawantel het?’ stootte ik uit tussen mijn dikke onbeweegbare lippen.

‘Trawantel is dood, René,’ zei ze gelaten.

's Anderendaags vertelde mijn vrouw dat Trawantel iets vreemds had gestameld toen ze hem in de ziekenwagen droegen. Alleen mijn zoontje had het verstaan: ‘Als God de aarde rooft... met deze mensen erop... dan gaat hij er ook aan... Ik hoop dat de Hondster nog niet te ver weg is.’

Touteren

De postbode bracht de rouwbrief enkele minuten voor elf uur. Het was een zonnige zaterdag in september en ik was met een zeis de hoekjes van het gazon (waar ik met de grasmaaimachine niet kon geraken) aan het bijwerken.

‘Karel, kom eens vlug!’ riep mijn moeder vanuit de openstaande keukendeur.

Ik hing de zeis aan een tak van de fluweelboom; diep de frisse graslucht inademend liep ik naar de keuken om, zoals ik dacht, de steriliseerketel van het fornuis te helpen tillen. De rouwbrief lag open op tafel. ‘Nonkel Charel is dood, jongen,’ zei moeder ontsteld, ‘en hij wordt vandaag om elf uur begraven....’

‘Ja, en dan?’ zei ik harteloos. ‘Het is elf uur... Ze hadden ons wel eerder kunnen verwittigen indien ze ons op de rouwdienst hadden willen zien.’

‘Je weet hoe slordig tante Veronica is.’

‘Ik heb het mens in geen tien jaar gezien, moeder... En met nonkel Charel heb ik in mijn hele leven geen tien woorden gewisseld.’

‘Hij is... hij was je dooppeter, jongen. Doe mij een genoegen: kleed je gauw om en rijd naar ginder. Zeg dat je pech met de wagen had.’

Tien minuten later reeds was ik op weg naar Vorsedonk. In plaats van me te haasten echter reed ik zo traag mogelijk. Ofschoon tante Veronica de enige zuster van vader was, hadden wij nooit veel omgang met haar gehad. Vader kon nonkel Charel niet luchten, en ik al evenmin. Ik kreeg ooit één nieuwjaarsgeschenk van mijn peter; toen ik mijn plechtige kommunie deed, gaf hij me een scheermes... dat ik jarenlang gebruikte om de voorns die ik in de beek ving schoon te maken. Het was bijna halftwaalf toen ik in Vorsedonk aankwam. Ik weet niet precies waarom, maar ik liet de weg naar de kerk links liggen en reed door de Groen-

straat naar de Varendonken, het gehucht waar tante Veronica's bungalow stond. Er was geen kat op straat, de hele buurt was blijkbaar mee opgestapt in de rouwstoet. Ik draaide rond de oude treurwilg die nog steeds het peperkoeken huisje omsluisde, toen ik door het geopende raam van het portier muziek meende te horen. Ik remde verbaasd en legde de motor stil. Door de openstaande ramen van de bungalow gulpte vrolijke marsmuziek naar buiten. De rode en witte floksen langs de gevel onderstreepten de feestelijkheid. Nonkel Charel kreeg alleszins een opgeruimd adieu mee bij zijn uitvaart. Grinnikend stapte ik uit. In zijn kooitje onder het plastic afdak tegen de keuken zat de kanarie te smullen van een handvol waterkers. Ik rook frieten... Niet begrijpend betrad ik de keuken. De frietketel stond te brobbelen op het gasfornuis. De tot schijfjes gesneden aardappelen lagen op een roodwit geruite afdroogdoek op tafel... Ik floot enkele keren, wachtte gespannen, en liep dan weer naar buiten. Achter mijn rug werd krakend de groene deur van het sekreet met het in hartvorm uitgesneden kijkgat erin opengeduwd... en daar stond tante Veronica! Ze schrok al even erg als ik. Ze droeg een rode jurk en blauwe pantoffels met witte pomponnetjes erop. 'Die rouwbrieff,' vroeg ik hees, 'is dat een farce?'

'Karel...' zuchtte ze. Haar gezicht was krijtwit.

'Waar is nonkel Charel?'

'Dood... in de kerk.' Ze bibberde en keek mij met opengesperde ogen aan.

In de radio begon Dalida 'Gigi l'Amoroso' te zingen.

'Je lijkt wel bang voor mij te zijn...' zei ik monkelend.

'Ja...' huiverde ze. 'Jij bent zijn petekind... en een ogenblik dacht ik dat je...' Ze zuchtte opgelucht.

'Wat dacht je?'

'Dat hij je op me afgestuurd had... om me... de duivel aan te doen.'

Ik schaterde het uit. 'Moet je de frieten niet opschudden?'

'O ja!' Ze haastte zich naar binnen.

Ik volgde haar. ‘Waarom ben je niet op de begrafenis, tante?’ ‘Ik heb tegen de mensen gezegd dat ik griep had.’

‘Waarom?’

‘Charel ging altijd alleen,’ fluisterde ze. ‘Nooit nam hij me mee. Wel, nu moet hij ook maar alleen gaan, definitief.’

Ik krabde grijnzend in mijn haar. ‘Het is een nogal naïeve wraak... Hij voelt er niks meer van. Maar als de mensen er mochten achterkomen dat je niet ziek bent... dan zou het wel eens zo kunnen zijn, dat je jezelf straft, nietwaar?’

‘De mensen kunnen me gestolen worden. Eet je mee?’ Ze begon de tafel te dekken.

Ik ging zitten, trommelde zenuwachtig met mijn vingers op tafel. ‘Ze zullen de radio horen, de frieten ruiken...’

‘Ik hoop het. Ze weten ook wel dat ik hem kapot gemaakt heb.’

Stomverbaasd keek ik naar haar op. ‘Heb jij hem... kapotgemaakt?’

Ze lachte akelig. ‘Ja. Maar wees gerust: op een legale wijze. Hij mocht al jaren geen alcohol meer gebruiken, niet meer roken, niet meer vreten zoals hij placht te doen... Ik plaatste echter altijd alles binnen zijn handbereik: de fijnste whisky, de duurste sigaren, de vetste biefstuks... Ik offerde daar alles voor op. Ik wist dat hij een slappeling was. Ik wilde nog iets van het leven hebben... En nu is het zo ver, eindelijk. Het spijt me dat je vader deze dag niet meer heeft mogen beleven, hij haatte Charel al even erg als ik.’

‘Dat klinkt luguber, tante...’

‘Weet jij... besef jij eigenlijk wel wat voor een leven ik gehad heb, jongen?’ Ze draaide me haar rug toe en begon mayonaise te kloppen. ‘Thuis waren er twee kinderen, jouw vader en ik. Alhoewel we het niet breed hadden, kregen we toch wat ons hartje lustte... en meer ook. Toen ik zestien jaar was werd ik smoorverliefd op Charel Kriebelenbuik (zo noemden de mensen hem), een jonge vent die van kermis tot kermis trok met een roodbruine houten touter, waarin vier schommelstoelen hingen, en die hij met zijn kolossaal gespierde armen

zelf aan het draaien bracht. Op een kermismaandag na het invallen van de duisternis lokte hij me mee in zijn woonwagen, en daar maakte hij me zwanger. Het hele dorp sprak er schande over, moeder stierf van verdriet... Omdat ik in zijn gezicht spuwde, wees vader me de deur. Ik ben geen week gelukkig geweest in die woonwagen. Aldra bleek wat voor een luiaard Charel in werkelijkheid was: hij leerde mij de touter te duwen, aanvankelijk zogezegd om hem af en toe eens af te lossen, maar het duurde niet lang of ik stond ganse dagen te duwen, te trekken en te sjouwen, terwijl meneer naar een motorcross ging kijken of erover zat te wauwelen in een of andere herberg. Toen ik hoogzwanger was, heb ik het eens meegemaakt dat je vader en de pastoor van het dorp Charel uit de herberg haalden en hem op mijn toestand wezen... Hij sloeg de pastoor twee tanden uit en beet je vader in de hand... Natuurlijk verdienen wij veel geld, maar in plaats van het opzij te leggen voor een paardenmolen (zoals hij me beloofd had), kocht hij er een motorcrossmachine met sidecar mee... en ging hij deelnemen aan motorcrossen. Als bacconist trad de halfgare zoon van een hoefsmid op. Intussen bracht ik een zoontje ter wereld, Wilfried... Dat moeten harde dagen geweest zijn voor Charel, want hij was het werken niet meer gewend...' Tante Veronica meesmuilde. Ze zette de kom met mayonaise op tafel, schudde de frieten op, nam een paar koteletten uit de koelkast en begon ze te kruiden. 'In het geniep begon ik te sparen, ik wilde ooit een eigen huis hebben. Het waren hondejaren voor mij. Wilfried hielp me touteren van toen hij zeven jaar was. De afschuwelijkste tijd moest echter nog komen... Vanaf zijn tiende jaar werd Wilfried door Charel geregeld mee naar de motorcrossen getroggeld. De knaap leefde in een euforie. Ganse dagen liep hij met benzine, olie, poetslappen en sleutels rond. Als Charel toevallig al eens een zegeruiker in de wacht sleepte (wat alleen kon gebeuren als zijn concurrenten door ontstellend veel pech overstelpt werden), was de jongen gek van trots en blijdschap. Kwam de dag dat Charels halfgare bacconist bij een

tuimelperte in een bos (als gevolg van een gebroken voorwiel) een dubbele beenbreuk opliep... Charel zat zonder bacconist, en liefhebbers voor zulk aartsgevaarlijk duivelswerk waren er niet te vinden. Dus zette Charel onze zoon in de sidecar om hem door de bochten, over de hellingen, uit het zand en de kuilen te helpen. Ik bezwoer hem zoiets niet te doen; ik riep dat ik naar de veldwachter, de rijksnacht, de vrederechter, de kinderrechtter zou gaan, dat ik hem wegens kindermishandeling zou laten arresteren, dat ik hem uit de ouderlijke macht ontheven zou laten verklaren... maar hij lachte me uit, én dreef zijn zin door. De eerste wedstrijd waarin Wilfried aanzette werd hem noodlottig: in de eerste bocht na het vertrek werd hij uit de bak geslingerd... Hij kwam terecht voor de wielen van de mededingers, en bleef verhakkeld liggen...' Tante Veronica snifte enkele keren. Ze schudde de frieten in een kom, strooide er zout over. Uit de koelkast nam ze een grote plastic doos met sla erin. 'Toen ik daarstraks de kist sloot, dacht ik: Eindelijk... eindelijk is hij ook bacconist, maar zonder motor ernaast en zonder begeleider, voor eeuwig... Ik ben blijven touteren, tot ik deze bungalow verdiend had, maar toen mocht Charel van de dokter al lang niet meer werken... net of hij dat ooit gedaan had! Ik ging naar de conservenfabriek met in mijn achterhoofd aldoor de idee hem zo snel mogelijk kapot te maken met drank en rookgerief en voedsel, alleszins voordat ik vijftig jaar werd... En vandaag is het zo ver: hij is dood en ik word vijftig jaar!'

Ze legde een kotelet op mijn bord en begon de hare kapot te snijden.

'Proficiat,' zei ik moeilijk. 'Ik heb ooit ook in de... "kriebelenbuik" gezeten. Eigenlijk is dat een stuk voor een museum. Heb je hem verkocht?'

Ze begon zorgvuldig in haar sla te kerven, mengde hem met mayonaise. 'Neen. Charel ligt erin.'

Onthutst legde ik mijn vork en mes neer. 'Hoe... Wat bedoel je?'

‘De schrijnwerker heeft van de touter een kist gemaakt.’

‘Dat moet nogal een werk geweest zijn... Weten de mensen dat?’

‘Urbain kent zijn stiel. Hij heeft het met liefde gedaan.’ Ze spietste enkele frieten aan haar vork en stak ze gulzig in haar mond.

‘Ben je niet bang dat die Urbain...?’

‘Urbain is mijn verloofde... enfin, mijn minnaar. Vanaf morgen neemt hij hier zijn intrek.’ Ze keek me aan met twinkellichtjes in haar ogen. ‘En jij... jij krijgt alles wat ooit aan Charel toebehoorde: zijn zakhorloge, zijn pennemes, zijn biljartkeu en zijn bankmatje.’

Die zaterdag werkte ik niet verder aan het gazon. Lange uren liep ik door de septembervormiddag. 's Anderendaags hing de zeis nog in de fluweelboom.

De daaropvolgende nacht werd ik huiverend wakker: ik zag nonkel Charel touteren tussen de sterren, maar hij lachte niet, helemaal niet.

Een Drang waaraan men niet kan weerstaan

Ik had het kunnen vermoeden, voorzien; ik had wellicht kunnen optreden, anticiperen, het uit zijn hoofd praten... Maar ja, ik heb een vaste betrekking, mijn broodje is gebakken, ik leef als God in Frankrijk naar mijn pensioen toe: dat zei hij me tenminste... Hij zal het dus ook wel niet van me verwacht hebben. Het ging ook aldoor crescendo de laatste tijd, aldoor... Nochtans was hij geen chagrijnig mens, geen klager, geen kankeraar. Hij sprak nogal traag, had zoiets blond blozig goedigs over zich, iets wat andere mensen wellicht boers noemen. Het had trouwens aangesleept tot anderhalf jaar geleden: toen hoorde ik voor het eerst iets misnoegds in zijn stem, een soort van hulpeloos protest. Ik maakte mijn dagelijkse wandeling naar de rivier, het was snikheet, en hij was met een soort van duwploegje de keurig in de rij groeiende bieten aan het wieden. Hij wenkte me en toonde met een gelaatsuitdrukking vol hulpeloosheid en gelaten spijt de ravage die hij argeloos had aangericht onder de eieren van een fazantennest. We praatten over een en ander en toen ik zo terloops gewag maakte van de stank die daar in de lucht hing, kwam er eensklaps iets verbetens op zijn gezicht, iets dat ik daar nog nooit op gezien had. 'Ik ben hier geboren,' zei hij, 'ik ben hier opgegroeid... De Biezenbeek: toen ik klein was zwom en speelde ik erin, je kon er zo uit drinken, er zaten voorntjes en stekelbaarsjes en aaltjes en snoekjes in... Maar nu... Zie je hier nog biezen of gele lissen? Er groeien alleen nog netels en wat boerenwormkruid langs de oevers, er zwemmen alleen nog waterratten in... Weet je dat die beesten bij ons op de boerderij ginder in- en uitlopen alsof ze er thuis zijn?' Hij wees naar de imposante oude hoeve die wat verder langs de Biezenbeek stond en die met haar hovingen tot tegen de Nete reikte.

'Ja... maar je ziet hier toch dikwijls ook nog meeuwen, en

watersnippen, en waterkiekens,' zei ik bijna troostend.

Hij schudde het hoofd bij zoveel onbegrip. 'De meeuwen,' zei hij verachtelijk, 'dat zijn de opruimers van onze streek. En snippen en waterkiekens zijn oeverlopers: die hebben zich reeds lang aangepast aan de smeerlapperij, ze leven ervan. Zie je niet dat die meeuwen de restjes van erwtes, worteltjes, boontjes, spinazie, porei - alnaargelang van de groenteseizoenen - uit het water komen vissen? Het komt allemaal van de conservenfabriek, en daarenboven loost het hele dorp zijn vuiligheid in het beekje: de moederriool mondt erin uit. Enfin', vervolgde hij schouderophalend, 'we zijn nu aan de stank gewend geraakt... Als het daarbij blijft, is het misschien nog zo erg niet; het stinkt tegenwoordig overal'.

'Ze zeggen dat er een bezinkingsinstallatie komt', opperde ik. 'Ja', zei hij verwezen. 'Naar het schijnt zullen ze mijn beste akker onteigenen'.

We volgden met onze ogen de slalomloop van de Biezenbeek door de velden en weiden tot aan de hoge dijk van het Albertkanaal, waar bulldozers en kraanwagens en pneumatische zuigers of pompen een hels spektakel maakten van de verbredingswerken.

'Als de akwadukt ginder, die de Biezenbeek onder het kanaal leidt, voltooid is, zal dat een pak van mijn hart zijn', zuchtte hij.

'Hoezo?' vroeg ik verbaasd.

'Wel, vroeger schoot het water van de Biezenbeek in de kanaalduiker van de Nete juist vóór de oude dijk. Nu heeft de beek echter een aparte duiker, maar voordat die in werking treedt, wordt het water in de Netebedding geleid via een stalen pijp dwars door de oever waar die niet gebetonneerd is. Heb je dat dan nog niet gezien? Elke onderwijzer zou daar met zijn leerlingen eens een kijkje moeten gaan nemen: door die buis zie je de walgelijkste kliederboel zomaar in de Nete stroelen... Maar dat moet jij toch al gezien hebben! De buis is wel enigszins gecamoufleerd door braam-

struiken en gaspeldoorn...’

‘Ik wandel nooit tot daar’, mompelde ik. ‘Maar nu zie ik nog niet in hoe dat mooswater ooit zou kunnen terugvloeien...’ ‘Wel, in de herfst en in de winter gebeurt het weleens dat het water van de Nete hoger reikt dan de buis... Om te voorkomen echter dat het water van de Nete dan in de Biezenbeek zou stromen hebben ze, naar het schijnt, een afsluitklep in die buis gemonteerd... Maar die klep werkt niet... Jij hebt in de winter toch ook gezien dat het achterdijkse land hier blank stond! De afvoerpijp was toen een enorme toevoerbuis geworden. Mijn gerstakker en mijn maïsveld waren helemaal verzopen in de viezigheid. Ik heb er kalk op moeten gooien... Daar groeit dit jaar niets!’

‘Is dat vuile water dan geen goeie meststof?’ vroeg ik verbouwereerd.

‘Zeepdetergenten, chemikaliën, vettigheid... Kom nou!’ zei hij smalend. ‘Ik ben toen gaan protesteren bij het gemeentebestuur en bij de bazen van de werken ginder. Ze beloofden me plechtig dat in de lente alles in orde zou zijn, en dat ik zou vergoed worden. Maar er is nog altijd niets in orde, en ik moet de eerste cent schadevergoeding nog zien! Ik heb toen ook gezegd dat die gedeeltelijke betonnen bedding van de Nete te laag ligt, en dat daar vodden van zullen komen, maar ze hebben me uitgelachen, écht waar’. Hij keek woedend naar de kanaaldijk. De gele hijskranen vlamden in de zon, als mieren liepen arbeiders heen en weer. Hij nam zijn ploegje weer ter hand en maakte aanstalten om het werk te hervatten.

‘Over enkele maanden zullen de werken wel voltooid zijn’, zei ik luchtig.

‘Aan gene kant van het Albertkanaal ligt een kolossale vuilnisbelt’, riep hij terwijl hij voortstapte. ‘Die moet eerst weg. En dan moet er nog een bedding aangelegd worden voor de Biezenbeek... Die maanden zullen wel jaren worden!’

Een half jaar later, precies op kerstdag, was er in de buurt groot alarm: de dijk van het kanaal was doorgebroken naast

de nieuwe akwadukt van de Nete. Het achterdijkse land stond eens te meer onder water. De vuiligheid van de Biezenbeek, én van het kanaal kolkte en spoelde over de weiden en velden. Alle beschikbare arbeidskrachten en alle denkbare mechanische tuigen werden ingeschakeld om de geul te dichten. Het hele dorp stond op stelten. Toen liep ik hem weer op het lijf. ‘Wat een spektakel, nietwaar?’ zei hij benepen. ‘Hoe is het in godsnaam mogelijk? Die bazen hier zijn er toch in de eerste plaats om te verhinderen dat zoiets gebeurt? Ik ben eens benieuwd hoe ze mij gaan vergoeden... Met die akkers en die weiden kan ik alweer een gans jaar niets aanvragen! Alle vuiligheid van het dorp stroomt over mijn landerijen, de Biezenbeek loopt nu over mijn erf... Waar denk je dat de ratten blijven? Ik heb altijd horen zeggen dat zij de overbrengers zijn van pestbacteriën... Veronderstel dat er zo'n ziekte uitbreekt...’ Hij zag wit in zijn gezicht, wit van woede. En ik begreep hem, ik begreep hem maar al te goed, maar wat kon het mij schelen tenslotte: in de lente stond ik hier sprakeloos van bewondering naar de madeliefjes en de gele irissen en de dotterbloemen te kijken, in de zomer liep ik door de witte en de rode klaver gelukkig te zijn, in de herfst volgde ik er de trek van lijsters en spreeuwen, en in de winter doolde ik er door de mistige verlatenheid, vol zelfingenomen weemoed. De stank embêteerde mij, maar dat was alles. Voortaan nochtans begon ik wat meer op het gedrag van het water te letten, én uit te kijken naar de voor een nakend verschiet beloofde verbetering van de hachelijke situatie. Er veranderde echter niets. De Biezenbeek kreeg allengs een ondiepere bedding van moos en fluimende brij, de ratten speelden doolhof in de uitbrokkelende zwartblauwe kanten. Op de kanaaldijk zag ik nog weinig beweging. De werken vorderden oostwaarts. Ik ontmoette hem nog wel enkele keren, doch onze contacten bleven beperkt tot een groet of een handgebaar... In augustus echter begon het te regenen, en het bleef regenen, aldoor regenen. Het werd de natste septembermaand van de eeuw, ook de natste oktober-

maand. En toen... begon het. Ik was wellicht één van de weinigen die het zagen van bij het begin. Op een dag liep ik langs de angstwekkend gezwollen Nete, en ik zag hoe het water een draaikolk vormde boven de afvoerbuis van de Biezenbeek; aan de andere kant van de oever was het beekje een meertje geworden dat zich zienderogen uitbreidde. 's Anderendaags liep ik hem daar op het lijf... Zijn wagentje stond op de kanaaldijk. Hij had uren heen en weer gereden, van arbeiders naar arbeiders, van bazen naar bazen... Hij had iedereen gealarmeerd, gezegd dat hij zijn bieten niet meer kon terugvinden, dat hij naar zijn maïs moest duiken, dat zijn vee op stal moest alhoewel het nog niet gevoren had... Ik zei hem dat hij de dijkgraaf moest waarschuwen, en dat er toch ook een dienst van bruggen en wegen was, en dat ook het gemeentebestuur bij zulke ravage onmogelijk onverschillig kon blijven, kortom: dat hij alleszins niet bij de pakken mocht blijven zitten. November werd zo mogelijk nog natter dan de vorige maanden. En op een zaterdagavond gebeurde het dan: de brandweer moest aanrukken... Ik hoorde de sirenes loeien en wist meteen hoe laat het was... Het springtij, waaraan ook de Nete onderhevig was, had de Biezenbeek uitgeveegd tot ver voorbij zijn erf; de hele boerderij zwom in het water, in de stank. Het water gutste door de woning, door de stallingen, door de schuren... Met man en macht werden dieren en meubels geëvacueerd, werd er dan een dam van graszoden en aarde opgeworpen rond het woonhuis. Brandweperlui en burens ploeterden en hotsten tot op kniehoogte door de modder. Die namiddag had hij, naar ik hoorde, uren aan de telefoon gehangen om de verantwoordelijke en dus aansprakelijke lui van de diverse instanties in casu op de noodsituatie attent te maken; hij had zelfs politici met ronkende namen in hun schoonheidsslaap gestoord. Ze hadden echter zonder uitzondering naar uitvluchten gezocht, of de verantwoordelijkheden in andere schoenen geschoven, of hem gesust en beloofd dat ze er de volgende maandag wat zouden aan doen. De ellende was onvoorstelbaar... Noodgedwongen nam hij

zelf het roer in handen... Hij trommelde alle boerenzonen van het dorp op, en gezamenlijk begonnen ze die zondagmorgen de elzen, wilgen en berken op de dun geworden Neteoever te vellen. Ze kaptten de stammen en takken tot palen die ze in onmenselijke omstandigheden achterdijks rond de stalen buis in de grond begonnen te kloppen. Daarna begonnen ze jutezakken met aarde en slijk te vullen en die gooiden ze rond de plaats waar het water brobbelde en kolkte. Rond de middag hadden ze hun karwei bijna beëindigd: de opgeworpen sikkelvormige dam stak nu boven het water uit, zodat het Netewater niet langer meer achterdijks kon spuiten. Met onverholen bewondering sloeg ik hun prestaties gade. Ik waagde het uiteindelijk slechts met een dun stemmetje te zeggen dat nu inderdaad één euvel bezworen was, maar dat ondertussen de Biezenbeek water bleef aanvoeren dat niet weg geraakte... Ze keken me aan als geslagen honden. Hij vooral zag er moe en grimmig uit. Toen arriveerden de heren. Ze stapten uit een donkere mercedes en uit een groene peugeot. Met voorzichtige stappen kwamen ze langs de duiker over de smalle Neteoever nader. Een soort van ingenieur monsterde sceptisch het geleverde werk. Hij zei iets tot de kleine, zwartharige man die hem vergezelde... Die liep met tegenzin terug naar de mercedes om er een duikerspak uit te voorschijn te halen. Bibberend trok hij dat pak aan: hij ging kijken wat er aan de pijp schortte... Na een halve minuut dook hij terug op met de melding dat de afsluitklep aan de wand vastgelast was, zodat ze onmogelijk kon fungeren... De ingenieur haalde spottend de schouders op. De derde heer, de dijkgraaf, schudde het hoofd. ‘Waarom is de akwadukt slechts voor twee derde geopend?’ vroeg hij.

‘Maandag brengen we alles in orde,’ zei de ingenieur bedaard. ‘Het zijn uitzonderlijke weersomstandigheden, nietwaar?’

Ik keek uit naar Guido Stoffels, maar hij was verdwenen. Niemand had hem zien weggaan. Een kwartiertje later kwamen twee oude arbeiders van de kanaalwerken ter plaatse. Ze laadden twee pompen uit een camionnette en begonnen die op

de Neteoever te installeren. Die pompen moesten het water van het achterdijkse land wegzuigen en in de rivier lozen. Het leek op een poging om met een blikken busje de zee leeg te hozen. De mannen kankerden tegen de hel op: ze waren telefonisch uit hun knusse televisiefauteuil opgeroepen. Toen ik naar hun sarkastische dialoog stond te luisteren, klonken plotseling de schoten... knakkend en droog... kort na elkaar... Het kon niet waar zijn, in deze sombere stilte, op deze kleine landtong te midden van de Kempen... Toen de werkelijkheid dan toch tot me doordrong en ik naar het kleine groepje boven de onheilsbuis holde, was Guido Stoffels alweer verdwenen. Ik zag twee mensen liggen, de ingenieur en de dijkgraaf, krampachtig ineengedoken, sidderend, bloedend... De vier bengels, de drie jonge boeren, de duiker en de nieuwsgierige vrouw hadden hem gezien, mét zijn tweeloop, en ze hadden ook gezien - verlamd van schrik - hoe hij na de schoten in het water sprong... Eén keer was hij nog aan de oppervlakte verschenen, twintig meter stroomafwaarts...

Nu ik dit schrijf, hebben ze zijn lichaam nog steeds niet teruggevonden. Maar dat is niet abnormaal. Ik heb ooit geweten dat een knaap die in de oude Neteduiker onder het kanaal terecht kwam, toen hij een uitgehongerde reisduif wilde pakken, slechts na vier weken bovengehaald werd.

Moordenaar

Ik vond het jammer dat ik het verhaal vandaag niet zou kunnen schrijven, enfin: vastleggen eigenlijk, want ik had het zelf ook horen vertellen. Ik had er echter de tijd niet voor, de hele dag had ik in Herentals in de klas gestaan en vanavond moest ik naar Antwerpen om er mijn wekelijkse avondlessen te geven. Schrijfdrift is toch iets eigenaardigs: het is werk én kritiek zoeken, of soms niet? Er was trouwens ook geen tijd voor mijn dagelijkse wandeling... Stel je voor, dat ik jaren voorbij die plaats liep zonder dat ik er ook maar enig vermoeden van had, wat zich daar had afgespeeld... Reeds meermaals heb ik het ondervonden, dat verhalen feitelijk op me afkomen, dat ze eisen om geschreven te worden, dat ze ergens iets met het lot te maken hebben. Waar ik al die jaren aan voorbijliep, drong zich gisteren in alle heftigheid aan me op... Het was een heerlijke meiavond, zo een dat alle in de winter opgekropte weemoed zacht wordt losgeweekt en hoorbaar openbreekt, en opnevelt, en verdampt. Er floten kroonlijsters, er koerden bosduiven, vleermuizen maakten jacht op meikevers, spreeuwen poogden elkaar na te tateren. Als naar gewoonte liep ik tussen de hofsteden in de richting van het Kievitendras. In de buurt van dat dras hebben verscheidene Antwerpse parvenu's een weekendhuisje gebouwd bij hun privé vis-, roei- of zwemvijver; sparren, uitheemse koniferen en dure heesters zijn de andere onvermijdelijke bestanddelen van deze idyllische en bukolische Robinson-Crusoedromen. Gewoonlijk sla ik aan de eerste splitsing van de veldweg - daar waar de groengele sluiers van een wilg door elke voetganger even terzijde moeten geschoven worden - linksaf, om langs de oude knoestige witte-meidoornhaag te kunnen lopen, en vooral in mei, de bedwelmende geur van de roomwitte bloesems met hun bruinrode stampertjes volop te kunnen opsnuiven. Maar ook rechtsaf, waar half verdoken in de hoge brandnetels een oude waterput tussen de zilverdennen staat,

is het heerlijk om te wandelen. Die waterput met zijn brokkelige en bemoste bovenste kuip had mij normaliter reeds veel vroeger moeten doen nadenken, maar mijn zintuigen eisten hier wellicht immer hun volle rechten op. Toen ik nu gisteravond de splitsing naderde, hoorde ik wat verder twee hinkelende meisjes bezig. Ze waren zo in hun spel verdiept, dat ze mijn stappen niet hadden gehoord. Ik bukte me onder de zacht ritselende schermen van de wilg, toen één van hen gesmoord 'O!' uitstootte. Het andere kind verstarde, hapte dan naar adem, en gilte hysterisch: 'De moordenaar!'. Ze sloegen halsoverkop op de vlucht, rechts de weg op, tot aan het dichtstbij gelegen bungalowtje, waar licht brandde. Perplex keek ik hen na. Geef toe dat ik geen alledaags scheldwoord naar mijn hoofd geslingerd kreeg. Toen de eerste ontzetting uit mij was weggeëbd, stapte ik hen vastberaden achterna. In de deuropening was een grote blonde vrouw verschenen. Achter haar rug riep één van de meisjes weer angstig: 'Daar is hij!'

'Zwijg toch, Marie-Louise!' zei de vrouw gedempt.

Ik stapte op haar toe.

'Neem het me niet kwalijk, meneer', zei de vrouw verlegen. 'Zij met hun spelletjes... Kom eens hier, Marie-Louise!'

Eén van de meisjes - ze had lange goudkleurige vlechtjes - kwam schoorvoetend naast haar staan.

'Bied deze meneer eens beleefd je verontschuldigen aan!' Het kind keek me met grote bange ogen aan. 'Verontschuldig me, meneer', zei ze timide.

'En zorg ervoor dat zoiets nooit meer gebeurt', zei de vrouw met een harde stem, en dan richtte ze zich verveeld glimlachend tot mij: 'Meneer is leraar, én schrijver, nietwaar?' 'Ja...', antwoordde ik verrast. 'Ken je me dan?'

'We zien je hier toch geregeld wandelen, en de mensen van de boerderijen hebben ons verteld wie je bent. Mijn man heeft zelfs enkele van je boeken gelezen... Maar kom even binnen!' Ze maakte een uitnodigend gebaar.

Een beetje onwennig trad ik over de drempel. ‘Neem het me niet kwalijk’, zei ik verbaasd naar het schamele huisraad kijkend, ‘maar het intrigeert me wel, waarom ze precies... een woord als moordenaar gebruikten...’

‘Ik zal het je uitleggen,’ zei de vrouw glimlachend. ‘Drink je iets? Een whisky?’ Ze nam een plastic bekertje uit een rekje. De fles stond in een kleine koelkast. Terwijl ze inschonk, ging ze verder: ‘Dat zit zó... Een jaar geleden ongeveer heeft de ouwe Nolle - je kent hem wel, de eigenaar van de hoeve wat verder - ons verteld dat zijn grootouders destijds hier aan de overkant van de weg woonden, naast de hagedoorn... De waterput is er nog. Het waren keuterboertjes. In 1885, toen ze al oud waren, werden ze op een morgen dood aangetroffen: ze lagen naast de waterput, het hoofd ingeslagen, allebei... Het moordwapen, een bijl, met bloed besmeurd, was in de wilg geslagen. Mijn man is dat gaan opsporen in de kranten uit die tijd. Het betrof een roofmoord. Alle centen van die mensen waren weg. Verscheidene verdachten werden aangehouden, maar telkens weer vrijgelaten, bij gebrek aan bewijzen. Eén onder hen zelfs, een boerenknecht, heeft meer dan twee jaar vastgezeten. De ouwe Nolle vertelde dat hij, dat iedereen hier in de buurt met stellige overtuiging wist wie de dader was... Tot in zijn laatste dagen zwierf die man hier rond, onweerstaanbaar aangetrokken door de plaats van zijn wandaad... En omdat... jij hier 's avonds ook elke dag voorbijwandelt en dikwijls talmt aan de haag ginder... De kinderen hebben het verhaal ook gehoord, zie je...’ Ze keek beschaamd naar haar spruiten. ‘Zoiets mogen ze natuurlijk nooit meer doen,’ vervolgde ze.

Zwaar onder de indruk van haar verhaal dronk ik de whisky uit.

‘Jammer dat mijn man hier niet is. Hij kan je over die geschiedenis nog heel wat meer vertellen, hij heeft er zich werkelijk in verdiept. Hij begrijpt maar niet waarom de ouwe Nolle de hoeve tot op de grond liet afbreken.’

Raar te moede nam ik afscheid. Al die jaren had ik daar met

mijn neus bovenop geleefd zonder ook maar iets abnormaals te ruiken... Zo graag had ik er dadelijk wat over geschreven, maar er kwam bezoek, en vandaag had ik er de tijd niet voor. Om zes uur kroop ik in mijn wagen, ik mocht de onthaal-hostessen-in-spe niet laten wachten: vandaag zou ik het hebben over vergadertechniek... Eerst de rollen verdelen, dan de agendapunten vooropstellen, vervolgens vergaderen en debatteren, en uiteindelijk - na de wauwelpauze in de cafetaria, rond de koffie - enkele positieve punten uit de komedie distilleren. Volgende week zouden we dan beginnen met het voorlezen van de diverse verslagen. Dat zat ik te overdenken, toen ik in de richting van Viersel reed, op de brede makadam, met links van mij de blauwgroene kruinen van de dennen boven de roodbruine stammen en rechts de schaarse huizen achter de rij jonge essen. Eens te meer voelde ik het tegennatuurlijke aan van mijn gedrag: op een heerlijke meiavond vanuit de Kempen vertrekken naar de stank en de stenen van Antwerpen, om daar de nietsontziende technokratie een handje te gaan toesteken bij haar tactische en strategische en funeste opmars. De westerzon streelde geel over mijn gelaat, voor geen geld ter wereld zou ik het zonneklepje neergeslagen hebben. Ik moest me haasten. Ik reed negentig, ten minste. Eensklaps zag ik in een flits een geelwitte hond links van mij op de weg... Ik remde uit alle kracht... De wagen slingerde... Het was te laat: het volgende ogenblik hobbelde ik over het dier... Veertig meter verder, rechts van de weg, voor het laatste van de drie huizen die daar stonden, parkeerde ik de wagen. Met lood in de benen stapte ik uit. Ik had een prachtige keeshond overreden: de poten krawden over het beton... Toen ik me over mijn slachtoffer boog, zag ik dat geen hulp nog kon baten: de ingewanden kwabbelden uit de opengereten buik, de ogen rolden, de muil hapte, de tong rekte krampachtig... Het was de eerste keer dat zoiets me overkwam. Het was afschuwelijk; ik voelde me misselijk, schuldig... Ik knielde neer en streelde het dier over de kop. Plotseling verdween het laatste leven. Zacht, eerbiedig bijna, nam

ik het beest onder de voorpoten, en sleepte het in het gras naast de weg.

Toen ik me oprichtte, stond ik voor twee meisjes die me met open mond en verbijsterde ogen aankeken. ‘Moordenaar!’ riep het ene kind huilerig.

‘Kitty!’ schreeuwde het andere meisje. Ze draaide zich om en begon te lopen, terwijl ze luidkeels jammerde: ‘Mama, onze Kitty is dood!’

‘Moordenaar!’ zei het ene meisje weer, en toen liep ze het andere na.

Een klabotskop van een vrouw kwam hen tegemoet gewaggeld. ‘Godverdomme, onnozelaar!’ brulde ze van ver reeds. ‘Kun je niet zien waar je rijdt? Moet je nu een hond doodrijden?’

‘Maar, mevrouw,’ stamelde ik, ‘hij liep voor de wagen... Ik kon hem niet vermijden!’

‘Ja, dat ken ik!’ smaalde ze. ‘Dat komt hier voorbijgevlogen tegen honderd - wat zeg ik? - honderd vijftig per uur, én dan kan dat geen onschuldige hond vermijden... Natuurlijk niet!’

‘Je mag blij zijn dat er niets aan de wagen mankeert,’ zei ik eensklaps woedend. ‘Anders kon je dat nog betalen óók!’ Kokend van ingehouden razernij stapte ik terug naar mijn wagen. Voordat ik het portier geopend had, was die toorn echter alweer verdwenen, zag ik het onredelijke, het waanzinnige, het laffe van wat ik uitkraamde in. Ik startte en reed traag verder. Mijn handen sidderden, er was een grote holte in mijn borst, mijn ogen waren wazig... Een kilometer verder reed ik links een zavelweg op. Door de bossen en de velden keerde ik terug naar huis. De vergadertechniek kon me gestolen worden. Ik voelde me inderdaad een moordenaar.

Het is nu bijna middernacht. Ik heb geschreven wat ik wilde én wat ik moest schrijven. Tweemaal in vierentwintig uur tijds werd ik moordenaar genoemd door twee totaal verschillende meisjes, om twee totaal verschillende redenen. Het loopt verkeerd in een wereld waar brave schrijvers voor moordenaar

worden uitgescholden, én waar de échte moordenaars als president, generaal, minister en rechter verkleed rondlopen. Maar dat weten alleen de slachtoffers, en die zijn dood.

Ik ben lege Handen

Voor me op tafel liggen drie kaarsen. De drie in elkaar zittende papieren bakjes staan ernaast. De tekst van dat heel oude meilied ken ik nog uit het hoofd, we zongen het vroeger na het avondlof in de meimaand terwijl we vertederd naar de buurmeisjes keken die onder het doksaal zaten. Ik grinnik even: het valt niet moeilijk te raden naar de stroperige teksten die op de drie andere zijden gedrukt werden. Moeder heeft weer te veel water in de plastic koffiefilter gegoten: haar zuinige aard wil er meer uithalen dan er inzit en haar vrijgevigheid doet alles overlopen. ‘Je gaat toch wel mee?’ heeft ze gevraagd. Ik heb de schouders opgehaald, ik houd niet van die kloterijen. Ik ben er eigenlijk bang voor. Snugger is die nieuwe pastoor wel: hij spekuleert op de kinderlijke mentaliteit, op het romantische entoesiasme, op de weemoedzoete kuddegeest van de eenvoudige dorpsbewoners. Zonder dat spelletje (of is het soms geen spelletje?: een kaarsje laten opbranden, en door de gloed verlichte marialiedereren zingen, en dromerig achter elkaar aandrummen door een lentelaatavond?) zou zijn stunt totaal mislukken, zou zijn genadeoord (ter ere van de Fatimaverschijning) alleen maar het bezoek van enkele kwezels en van een tiental om goed weer smekende boeren krijgen. Dat genadeoord zou ik anders nog wel eens willen bezoeken: als snotneus dronk ik er het lauwoete ‘bronwater’ uit dat blauwe kriepende pompje, ik wist waar de merels nestelden in de tuja's en de rododendrons (in de bladeren achter het huisje heb ik het eerste en laatste nachtegaalsnest weten zitten), ik liep de kruisweg (de enige looppiste die we in het dorp hadden) in 37" juist, wat naar het schijnt op dit ogenblik nog voor een absoluut rekord geldt onder de jongste dorpsjeugdgeneraties. Ik ben er inderdaad bang voor, ik ben bang voor de rust die ik na zovele jaren gepuurd heb uit boeken, gesprekken, analyses, konfrontaties, meditaties... Terwijl ik de zoutkoekjes van elke

week neem, zeg ik als een vage verontschuldiging: 'Ik ben moe, we zijn op schoolreis geweest.' Ze knikt simpel, en daarom voeg ik eraan toe: 'Naar Waterloo en naar het Zoniënwoud.' Ach, ik weet dat ze graag heeft dat ik meega: ik ben de oudste, en ik kan maar eenmaal per week overkomen. Dan kijken we samen naar de televisie, we praten wat; dat is voldoende, maar de mensen zien me dan niet en ze zouden kunnen denken dat ik me van haar nog weinig aantrek. Zij weet wel beter, maar de mensen mogen zoiets niet van mij denken, en daarom... Het televisiejournaal goochelt met afschuwelijke beelden uit het Midden-Oosten; en dan uno, nato, traraboebambo... Wijven die hamsteren: suiker, rijst, meel, sardienen... En de minister komt vertellen dat er genoeg is, dat niemand ongerust hoeft te zijn, dat er ditmaal geen honger zal zijn, geen stervende kinderen, geen huilende honden, geen smeerlapperijen. Ministers weten alles, zij hebben vier jaar tijd om alles uit te rekenen. 'Ze zijn stapelzot,' zegt moeder met die stem van haar die altijd veel goedheid en begrip en vergevingsgezindheid bedoelt...

Hij zat naast mij in de autobus en hij zei: 'Gelukkig hebben de Joden de banvloek van de Pentateuch leren interpreteren voor wat hij waard is.'

'Ik ben deze winter tweemaal naar een Joodse bruiloft geweest,' zei ik. 'Ik zat naast de rabbijn, en die vertelde dat Christus een dichter en een avonturier was. Het rode likeurtje en de gestoomde forel smaakten heerlijk, en ik ben geen teoloog: daarom heb ik maar gezwegen.'

Hij lachte verlegen, dat doet hij altijd als ik hem uitdaag. Hij bood me een sigaartje aan, en ik besloot nu vandaag eens extra vriendelijk tegen hem te zijn, niet om dat sigaartje maar om hem gelukkig te zien. Eigenlijk had ik dat voor veertien dagen reeds besloten, toen ik hem vroeg de schoolreis van mijn klas te organiseren. Hij heeft ook zo weinig: drie doosjes sigaartjes per week, twee televisieprogramma's 'voor allen', en een zaterdagavond op de pastorie in een strontdorpje waar hij het zwaarste werk van de zieke pastoor aflapt en waar hij

als compensatie dan een glaasje jenever, een koekje en wat moedeloze woorden krijgt. Wij zijn op een zonderlinge wijze vrienden geworden. Dat ging zó...

Een jaar lang zat hij 's middags bij ons in de leraarsrefter honger te lijden: hij was zó behulpzaam dat hij vergat zichzelf te bedienen, en dit in tegenstelling met zijn kollega-in-Christo, een witte pater ('Het is schraal, het is koud. Jullie eten thuis wat je wilt...' Enzovoort.), zodat hij tenslotte zijn abt kon vermurwen en mocht gaan schransen in een stadshotelletje. Hij moest onze hoogoplopende conciliedebatten aanhoren, de pijnlijkste vragen werden hem voorgeschoteld, de pikantste grapjes werden hem getapt. Waar de witte pater hautain meelariede of gewiekt meevooisde, zat hij nederig te blozen of te wikken en te wegen met welk grapje hij in geweten nu wel mocht lachen. Zo dacht ik tenminste. Op een keer echter hoorde ik van een verre kameraad dat wij, naar het scheen, die nieuwe pater de duivel aandeden, dat de brave man warempel met een angstcomplex uit bed stapte op de schooldagen, dat hij vreselijk bang was voor onze ruzies en onze godslasterlijke vrijmoedigheden... Toen ik hem op de man af vroeg of dat echt waar was, gaf hij het beschaamd toe. Van dan af heb ik gepoogd hem in te wijden in het wereldse sarkasme van onze liederlijke tijd, ik heb hem gewezen op de loslippigheid van verzadigde mensen, op de regels van de fair-play die gelden tijdens de steekspelen van de geest... Hij werd allengs eenieders vriend, hij kon zich aanpassen, hij leerde begrijpen dat de degelijkste resultaten geboekt worden als de problemen het scherpst te berde worden gebracht. Enkele keren heb ik gedacht dat hij mij op zijn sokken wilde 'bekeren', maar hij poogde me toch nooit uit te horen. Een tweede vriendenband vonden we in zijn klasstuchtprobleem. Hij vroeg me, hoe hij het aan boord moest leggen om de godsdienstles niet langer telkens weer te laten ontaarden in een bonte (bijbel)avond. Ik heb hem een onfeilbaar systeem én enkele gestapomiddeltjes aan de hand gedaan, en - omdat ik wel wist dat hij met zijn teveel aan

goedhartigheid zou blijven sukkelen - heb ik hem daarenboven naar best vermogen geruggesteund.

‘De kerseboom zit vol ongedierte’, zegt moeder zuchtend. ‘Je zult dit jaar geen kersen kunnen plukken. Als er nog eentje gedijt, dan zijn de mussen of de spreeuwen ermee weg... Ik geloof dat er tegenwoordig nog alleen mussen en spreeuwen zijn.’

‘Ja, samen met de insekten verdelgen ze de insekteneters, en dat zijn jammer genoeg ook de zangvogels. Trouwens heel de wereld gaat kapot aan chemikaliën...’

‘We zullen er maar over zwijgen,’ zegt ze. Dat zegt ze altijd als ze tegen iets in opstand komt, dat is haar uiterste verweer. ‘Er staat een mooie meiboom op Fatima, ik heb de roosjes helpen knippen.’

‘Weet je nog hoe ik eens uit die kerseboom viel?’

‘Ja, ik dacht dat je dood was. Je sloeg paars uit, en dan werd je wit...’

‘Weet je nog hoe het kwam dat ik viel?’

Ze slaat de handen voor de ogen en gibbon beschaamd. Ze weet het nog. Mie van hiernaast kwam tegen de betonnen tuinmuur staan, ze tilde gewoon haar rok op en begon te pissen. Ik was nog niet tot de jaren van het fysisch of anatomisch onderscheid gekomen, en daarom schrok ik zó dat ik elke houvast verloor. Mie zag me vallen en vloekte. 's Avonds gaf ze me een zakje karamellen, en ik moest beloven dat ik aan niemand zou vertellen wat ik gezien had. Nu is Mie dood, en ze zal er wel niet meer om geven, denk ik.

Toen we door Limburg reden, begon de pater te spekuleren op mijn poëtische natuuradoratie. Grootheid, schoonheid van de natuur contra onbenulligheid, sterfelijkheid van de mens... God danken... God voelen... God weten... Kortom: de eeuwige geschiedenis. Van mijn moeder heb ik wel iets geleerd, maar in plaats van te zwijgen, spring ik gewoonlijk van de os op de ezel: ‘Weet je, pater, de grootste hypokrieten van vandaag schuilen onder de lekeleerkrachten in het vrij onderwijs. Eigenlijk is dat normaal: een lekeleraar in het vrij on-

derwijs zit te midden van de uitzichtloosheid, zijn ambities en zijn vrije meningsuiting worden gebarrikadeerd door de klerus én zijn ijzere dogmatische skrupules. Ik ken een kloostergemeenschap die langzaam maar zeker uitsterft, het is zover gekomen dat zelfs de minst bekwame reguliere geestelijke een directeursfunctie bekleedt in één van de diverse door deze orde gestichte scholen.'

Hij lachte weer gegeneerd: hij lacht altijd als hij gekonfronteerd wordt met durf en vermetelheid, hij inkasseert wat voor anderen bestemd is, en acht zich de nederigste en kleinste van de wereld. Hem uitdagen, tergen, honen of sarren heeft dan ook geen zin, het wordt te vlug sadisme, maar ik wil hem weerbaar maken, categoriek, radikaal... Dat heb ik veertien dagen geleden besloten. Toen zat hij aan tafel warempel met de tranen in de ogen. Het duurde wel wat vooraleer ik te weten kwam wat er schortte. Het klonk ontstellend, het was een biecht... Hij was het natuurlijk kind van een dorpsmeisje dat na tal van tribulaties in het milieu van de prostitutie terecht kwam. Opgevoed door een soort van kwezel (zijn peettante) werd hij zeer jong naar een puriteins klein seminarie gezonden. Daar belandde hij onder de geestelijke hoede van een fameuze dorpsmissiepredikant die er hem toe aanzette het zondige van zijn afkomst én het goddeloze leven van zijn moeder uit te boeten. 'Wijd je leven aan God!' werd hem bezworen. 'Dan zal God zich over jou en misschien ook over jouw moeder willen ontfermen'. Eigenlijk had hij nog geen beslissing genomen, toen de fameuze geestelijke vader hem reeds meldde dat het pleit schoon zat: via een bevriende kanunnik had hij ervoor gezorgd dat er geen bezwaren zouden rijzen omtrent de onwettige geboorte. 'Maar je mag me niet verkeerd begrijpen', zei de pater, 'ik heb er nooit spijt over gehad, niemand heeft me iets opgedrongen, ik heb naar goeddunken gekozen, het was uit vrije wil...'

'Natuurlijk', zei ik lizig, 'en je zat ook drie keer per week 's morgens aan te schuiven vóór één van die vier biechtstoelen. Zelfs in mijn tijd was dat nog zó'.

En toen begon de narigheid. De suikertante die hem had grootgebracht en dus ook zijn studies betaalde, leed sedert enkele jaren aan de suikerziekte: er was een voet geamputeerd, en het mensje zat daar van god en duivel verlaten in het drukste straatje van een boerendorp. Ze kon onmogelijk verder leven van haar klein middenstanderspensioentje, en weigerde anderzijds halsstarrig haar huis te verkopen omdat ze het aan hem vererfd had. Nu had hij aan zijn superieuren voorgesteld haar te laten opnemen in een tehuis voor bejaarden dat tegenover het klooster gelegen was, en dan de onkosten te helpen delgen, te meer omdat haar huis toch overgemaakt zou worden aan de kongregatie... na haar dood. Weigering. Hij had gevraagd het dan zó te omkleden, dat hij een klein gedeelte van zijn leraarswedde aan haar zou mogen overdragen. Weigering. Hij had gesmeekt toch iets, om het even wat, te doen om haar opname in het tehuis mogelijk te maken. Weigering. Hij had zijn leven verteld, dat die ouwe tante voor hem een moeder was geweest, dat het zijn plicht was haar nu ook bij te staan, dat het een elementaire eis van de naastenliefde was, een zuivere interpretatie van het eerste gebod. Weigering, want principes zus, precedenten zo, kloostergeloften hier, berusting daar... Tranen van berusting drupten op zijn blauwgrijs hemd.

Ik vloekte, zoiets grijpt mij aan, ze weten altijd wie ze zoiets mogen aandoen. Ik zei: ‘Stel die superieure steenvreters, die aftandse reglementmaniakken, voor een voldongen feit, man; het is je recht, je plicht. Je zegt: Zó, of ik doe het zó, en indien je niet akkoord bent, doe ik niet meer mee’.

‘Ik kan ook gewoon aanvragen om diocesaan priester te worden’, prevelde hij, ‘sekulier... Ik kom dan onder de bisschop te staan, zo geniet ik van de nodige vrijheid en kan ik tantetje helpen zoals het hoort...’

‘Het is jouw plicht IETS te doen’, zei ik. ‘Anders kan je later trappist worden om ook dit, deze liefdeloosheid door onderdanige laksheid, uit te boeten...’

‘En zeggen dat ik reeds miljoenen gebedeld heb’, zuchtte hij.

(Vooraleer hij, bij gebrek aan een betere kracht, in het onderwijs geloodst werd, was hij bedelpater of... propagandist, wat alleszins beter klinkt.)

Op het televisiescherm haken twee wielrenners in elkaar, en de kommentator zegt dat er eerst en vooral voor de veiligheid van onze vier- of vijfduizend coureurs moet worden gezorgd. Er werden ook twee wereldrekords gebroken vandaag, in Amerika: een kolossus heeft de kogel twee centimeter verder gestoten dan de vorige keer, en een polsstokspringer geraakte over een lat die meer dan vijf en een halve meter hoog lag. Fenomenaal allemaal, fantastische prestaties. Glimlachend vraagt de kommentator zich af, waar de grenzen liggen van het menselijk lichaamsvermogen.

‘De getuigen van Jehovah hebben de Sint-Kristoffelhoeve gehoord’, zegt moeder. ‘Hoe? Waarom?’

‘Je weet toch dat de ouwe koster hier de leider is van die sekte, een soort van bisschop... Hij wordt ervoor betaald. Zijn vrouw en zijn dochter gaan van deur tot deur prediken... Ik geloof dat ze hier in het dorp reeds dertig leden geronseld hebben’.

‘De ouwe koster was vroeger reeds zot’.

‘Je moest 's zondags rond vier uur eens aan de Sint-Kristoffelhoeve komen... De beemden zijn parkeerterreinen geworden. Het is niet om te geloven’.

Toen we in Villers-la-Ville stonden te wachten op de gids, zei de pater dat onze vroegere kollega, de witte pater, nu ook zijn kap over de hagen der kontemplatie had gegooid, en dat hij een job had gevonden bij de mutualiteit. ‘Hij beoogt een politieke carrière’, voegde hij er blozend aan toe.

De gids rammelde zijn geschiedenislesjes af in een Frans taaltje met Brussels zout erop. De pater vertaalde: ‘De abdij werd opgericht tussen 1147 en 1207. Ze werd in 1796, tijdens de Franse revolutie, vernield. De spoorweg ginder hoort er natuurlijk niet bij, die dateert van 1866’. Ik drentelde achter de leerlingen aan en bewonderde de logheid en de massivi-

teit van deze langzaam verterende Romaanse ruïnes. Toen de pater echt een abt (in plaats van zijn renaissancebeeld) liet vermoorden door de tricolore beeldstormers, voelde ik mij genoopt even in de bres te springen. Ook toen hij (naar ik vermoedde: opzettelijk) vergat te vertellen dat de mortel samengesteld was uit kalk én gemalen graan, achtte ik mij verplicht een addendum aan de uitleg toe te voegen. ‘En vele mensen leden honger’, verduidelijkte ik, ‘maar, ja, de middeleeuwse mensen waren nu eenmaal bereid alles te doen tot meerdere eer en glorie van God, zelfs te sterven van honger of... anderen te laten sterven’. De gids knikte nadrukkelijk, terwijl de pater nog maar eens bloosde. Ik knipoogde en zei dat ik de ogieven prachtig vond, maar dat het systeem van ‘koncelebratie’ (waarbij de lekegelovigen geïsoleerd bleven) voorzeker een doorn in het oog van God moest zijn geweest... De pater bloosde nog toen hij aan de gids een véél te royale fooi gaf uit zijn verformfaaid geldbeugeltje. We zagen twee ratten lopen in de Franse tuin die zijn cachet had gekregen met de monumentale overblijfselen van zuilen e.d. uit de kapel. De leerlingen hadden een hazelworm gevangen die de pater tot hun grote hilariteit voor een adder aanzag.

‘Alles is veel onschuldiger dan je denkt’, zei ik hem, ‘en ook veel minder belangrijk’.

‘Wat denk je van de ruïnes?’ vroeg hij. ‘Zijn ze niet imponerend?’

‘Ja, ik bewonder de moed én de wilskracht én de slaafse zelfverloochening van die middeleeuwse monniken, maar ik huiver bij de gedachte aan hun onwetendheid en aan de nutteloosheid van hun verschrikkelijke offers’.

‘Een offer is nooit nutteloos’.

‘Welk nut hadden de offers van deze monniken?’

‘Daar oordeelt God over... Maar ik dacht dat jij gedichten schreef, en nu blijk je eensklaps in de ban te zitten van het hedendaagse utilitarisme!’

‘Ik heb medelijden met de mens die zo'n offers brengt, ik durf ook medelijden hebben met mezelf. En ik geloof dat zelfs

de middeleeuwse mens zijn motieven in de nuttigheid zocht. Of is de vaste overtuiging van een eeuwig geluk dan misschien geen nuttigheidsmotief?’

Op het televisiescherm wordt een moord gepleegd. De moordenaar begint aan een monoloog die hem moet wit wassen, hij heeft een sympatieke kop. Ja, de zwarte leeft nog: het zal spannend worden, want die mannen van de politie tonen zich aanvankelijk erg dom, de witte wordt zelfs opgeleid, hij heeft immers een moord gepleegd. ‘Ik ga me omkleden’, zegt moeder, ‘enkele minuten na negen komt de processie hier voorbij. Ga je mee of blijf je kijken tot ik terugkom?’ ‘Ik kijk nog even naar de film, misschien wordt het mooi...’ Is het slachtoffer nu dood of niet? De kogel ging door de rechterlong... Misschien kan de dokter de levensgeesten terug opwekken... Enkele laatste woorden zouden heel wat opheldering kunnen brengen, booswichten worden engelen als ze de zeisman zien. De kornuiten moeten dan verraden worden, want alle zwarten moeten van de wereld verdwijnen. (‘Als er geen bacteriën in de grond zitten, groeien die lupinen niet,’ zei de bloemenkweker gister.)

Voor de herdenkingskapel in het klooster van Gentinnes stond een dikke, van goedhartigheid smeltende pater ons op te wachten. ‘Op de muur hier kan je alle namen van de in Kongo vermoorde geestelijken lezen,’ vertelde hij. ‘Er staan ook enkele leken bij. Kijk, het tabernakel en het altaar werden uit de Kongostroom gehouwen. De bidbanken zijn vervaardigd uit een zeer harde Kongolese houtsoort. Deze materialen zijn giften van de Kongolese regering. Het monument vóór de kapel stelt een missionaris voor die geknield de lege handen op de knieën legt. Zó tonen de negers aan dat ze niets bezitten, dat ze onschuldig zijn: “Ik ben lege handen”, zeggen ze dan. Het beeld is van aluminium, en met de hand geslagen...’ In de eetgelegenheid van het klooster kregen we 's middags een kopieuze maaltijd opgediend. De dikke pater begon zwetend te vertellen hoe hij het klaargespeeld had dat alle op de herdenkingsmuur vermelde godsdiensten hun

steentje hadden bijgedragen voor de oprichting van de kapel. ‘Mijnheer hier droomt van één godsdienst,’ zei mijn kollega blozend.

‘Ik ook,’ vervolgde de dikke pater. Toen begon hij uit te weiden over de veertien jaar dat hij als missionaris in Kongolo had doorgebracht, en hoe hij bijna miraculeus aan het bloedbad ontsnapt was doordat hij destijds bij hoogdringendheid een heelkundige bewerking diende te ondergaan.

‘Waartoe heeft al dat bloedvergieten gediend?’ mijmerde ik. ‘Ik weet het ook niet,’ zei de dikke pater, ‘waarom leven wij? Om anderen gelukkig te maken, denk ik, en om in dat besef gelukkig te zijn.’ Hij klopte me even op de rug en zei grinnikend: ‘Dat zijn de besten, ze twijfelen maar ze durven, ze praten zich dwars door de verwarring en de huichelarij...’

Hij vleide en vertederde mij.

Op het televisiescherm begint de witte te vrijen met het liefje van de gestorven zwarte. Zij weet hem heel wat inlichtingen over de gang te verstrekken. Ha, het gaat hier om heroïnesmokkelaars... Het meisje weet er echter niet veel over.

‘Ik ben weg, hoor,’ zegt mijn moeder. ‘Mocht je vertrekken vóór ik terugben, wil je de sleutel dan tussen de geraniums leggen?’

‘Ik ga mee,’ beslis ik.

Ik heb heel wat werk om mijn kaarsje brandend te houden. De oude, ongekende kruiden geuren weer in de lentesloten; allerlei kevertjes botsen tegen de op goud gedrukte liederteksten aan. Ik kan niet zingen, maar wat geeft dat: kunnen de krekels en de kikkers het misschien beter? Als gloeiend lava van een ongekende vulkaan kolkt de processie tussen de akkers en de weiden. Ik heb geen wil meer, ik kan niet meer twijfelen, ik mag niet meer schreien of lachen, het heeft geen zin dat ik mezelf peil en proefondervindelijk over de mens wil orakelen: ik ben opgenomen in een of andere uitbarsting, in een ontzettend grotesk geluk; ik ben maar een bestanddeeltje, een kleine resonantieruimte van iets dat té vormloos is voor mijn perspectieven, van iets dat té ontzaglijk is voor mijn

begripsvermogen. Ergens draag ik een minuskuul begrip van relativiteit in me, dat is de mikrokosmos van het ontwaken, morgen. En er zijn geen slechte mensen, er zijn alleen maar dwaze mensen, en wij zijn allen lege handen: wij hebben niets en wij zijn onschuldig. De mikrokosmos van morgen is té onbenullig om afbreuk te doen aan de grootse edelmoedigheid van deze avond. Ik geloof warempel dat ik mijn hand maar hoeft uit te steken om mijn voorvader, de watergeus, de hand te reiken.

Overleven

Detektive spelen in een warenhuis is ook niet je dāt. Je leert er als het ware achterdochtig te zijn, en een dergelijke beroepsmisvorming maakt van iemand onvermijdelijk een misantroop. Daarenboven gebeurde het meer de laatste tijd dat de spataderen in zijn knieholten en op zijn kuiten begonnen te steken terwijl hij nog uren voor de boeg had. Eigenlijk is het geen mannenwerk: aldoor tussen huishoudartikelen, voedingswaren, kledingstukken en keurende, tastende en taterende vrouwen te vertoeven, en iedereen kwansuis te observeren, en bij een argwanende blik dan de onnozele onschuld uit te hangen. Voor de zoveelste maal liep Kurt hierover te piekeren, toen plotseling via de luidsprekers werd omgeroepen dat meneer Deserrano op het bureau van de directeur verwacht werd. Hij schrok wel even, maar haastte zich toch onmiddellijk naar het glazen vertrek boven de ingang. ‘Je zuster heeft getelefoneerd dat je grootvader dood is, Kurt’, zei de directeur lakoniek. ‘Ze vroeg of ik je geen dag vrijaf kon geven...’ Kurt haalde diep adem... Het nieuws verraste hem niet, het was te verwachten; het vooruitzicht van een vrije dag beroesde hem even. ‘Dank je. Tot morgen dan’, zei hij, en hij vertrok. Hij reed recht naar het rusthuis. De zuster-overste ontving hem devoot en ingetogen, en leidde hem naar het dodenhuisje. Daar, op een hoog ledikant, onder een hagelwit laken, lag zijn grootvader. De zuster trok het laken weg en begon prevelend te bidden. Het diep doorgroefde gelaat was geelwit, amber, albast, doorschijnend. ‘Ik ben blij dat ik hem eergister nog gezien heb’, zei hij oprecht.

De zuster knikte.

‘Ik had er precies een voorgevoelen van... Het feit dat hij mijn jenever afwees en om wijn vroeg, die hij dan nog met water aangelengd wilde, deed me iets vermoeden’.

De zuster keek hem bevreemd aan, maar knikte toch weer. Ze gaf hem een briefje voor de overlijdensaangifte, en over-

stelpte hem met raadgevingen: hij moest naar de dokter, naar het gemeentehuis, naar de begrafenisondernemer, naar de pastoor, naar de drukker... Toen hij thuiskwam, vroeg zijn zuster of hij al bij de notaris geweest was. Sedert de dood van zijn ouders woonde hij bij zijn getrouwde zuster in, maar hij had zich voorgenomen bij de dood van zijn grootvader aanstonds naar een andere woongelegenheden uit te kijken; met zijn zwager immers kon hij helemaal niet opschieten: die zat hem voortdurend uit te kaffen en te bespotten, die kende blijkbaar uitsluitend grappen over jongens die per briefwisseling detektive geworden waren. In de wachtkamer bij de notaris zat hij die namiddag met deernis aan zijn ouders te denken: die hadden zich heel hun leven moeten uitsloven, hadden zich nooit wat kunnen veroorloven, hadden altijd en vergeefs gewacht op de dood van de steenrijke familiepatriarch... Steenrijk... Kurt schrok van het bedrag dat de notaris noemde, het was veel groter dan hij zich had durven indenken. 'Ik wilde dat ik in je plaats was,' geekscheerde de klerk, 'dan ging ik niet meer werken... Ik zou van het leven profiteren!' Kurt lachte eens, de woorden van de klerk klonken hem wat oneerbiedig in de oren; hij had zo zijn plannen... Naast zijn neus weg liet hij zich ontvallen dat hij in een weekblad gelezen had, dat de Hagedissenheide te koop werd aangeboden... Hij vroeg of ze al verkocht was.

De notaris keek geïnteresseerd op van zijn dossier. 'Neen,' zei hij. 'Ik moet er wel aan toevoegen dat de Hagedissenheide te midden van de groene zone ligt, dat er dus niet mag op gebouwd worden... Maar dat weet je wel.'

'Ik koop ze,' zei Kurt. 'Kun je dat in orde brengen?'

De notaris stond op, werd één en al bereidwilligheid, gaf instructies aan de klerk, haalde formulieren te voorschijn, en zei wel tienmaal 'Proficiat!'

's Avonds aan tafel zei Kurt met een triomfantelijk lachje om de mond: 'Ik heb de Hagedissenheide gekocht!'

'Je bent gek!' repliceerde zijn zwager. 'Dat is geen bouwgrond... en je gaat nu toch wel bouwen, hoop ik? Of een

huis kopen, of een appartement...’

‘Laat hem toch zijn zin doen, Richard!’ zei Emma. ‘Hij mag hier toch ook blijven wonen, zolang we geen kinderen hebben...’

‘Als ik in zijn plaats was... Ooeioei, mensen!’ zei Richard terwijl hij op zijn dijen kletste.

‘Maar wij erven toch evenveel!’ wierp Emma op.

‘Ja, maar het is jouw geld... én ik ben getrouwd,’ meesmuilde hij...

Kurt ging vroeg naar zijn kamer die avond. Lang stond hij te kijken naar een kranteknipstel dat hij boven zijn bed tegen de muur gekleefd had. ‘HELDERZIENDE CROISET: DIT JAAR ATOOMRAMP IN MIDDEN-OOSTEN! De Utrechtse paragnost Croiset heeft maandagavond (bandopname door de NOS-radio via Hilversum II uitgezonden) verklaard te hebben “gezien”, dat Kaïro en Beiroet en een deel van Tel Aviv waarschijnlijk tussen mei en september van dit jaar door een atoombom zullen worden verwoest. “Ik zie het beeld van Hirosjima,” zei hij. Tien jaar geleden reeds zou Croiset dit vizioen gehad hebben, doch allengs was dat beeld vervaagd. Drie maanden geleden echter, toen hij patiënten uit Israël op bezoek kreeg, drong het zich in alle hevigheid weer aan hem op. Het ligt helemaal niet in zijn bedoeling de wereld met deze verklaring te schokken, hij wil alleen anticiperen, verwittigen, waarschuwen, een beroep doen op het gezond verstand. Zijns inziens zou een wereldorganisatie - hij denkt aan de “Wereldraad van Kerken” - zich gemeend moeten inspannen om deze atoomkatastrofe te voorkomen...’ Ik heb reeds zoveel waarnemingen gedaan die zich al voltrokken hadden en waaraan ik niets meer kon veranderen’, verduidelijkte hij, ‘dat ik graag iets progressiefs wil doen.’

Op zijn rug, met de handen onder het hoofd, lag Kurt uren na te denken. Hij wist wat hem te doen stond, zijn besluit stond vast. Het móést zo zijn... Verleden week nog had hij zo liggen te dubben over die kleine advertentie in het week-

blad, nu had hij de middelen om te doen wat hem toen een utopie leek, maar wat zijn intuïtie zei dat hij ten koste van al wat binnen zijn mogelijkheden lag moest doen. 's Anderendaags zegde hij zijn werk op. Hij zorgde voor de begrafenis zoals dat hoorde. Er was weinig volk, zijn grootvader had zijn tijd overleefd. Veertien dagen later reeds stond hem niets meer in de weg om zijn plannen ten uitvoer te brengen. Hij kocht een kruiwagen en een spade. Daarmee trok hij op een morgen naar zijn eigendom. De Hagedissenheide was een uniek brokje Kempen, met vier heideduinen erop, begroeid met struikheide, erika, brem, sorbe en enkele verwaaide dennen en berken. Het was maart geworden toen hij begon te graven, in het dal tussen de twee hoogste duinen. Het lijkt wel of ik naar het hart van een godin ga delven, dacht hij grimmig. De zavel voerde hij met de kruiwagen naar de plaats waar die godin nog geen buik had. De eerste dagen was dat grondwerk uitermate moeilijk, zijn spieren deden afschuwelijk pijn. Als Emma hem vroeg wat hij ginder toch wel uitrichtte, zei hij luchtig dat hij het terrein aan het verbeteren was; dat zei hij ook tot de schaarse voorbijgangers of wandelaars die benieuwd kwamen kijken naar zijn primitief graafwerk. Hij groef en kruide, negen weken, ook 's zondags. Zijn spieren waren groter geworden, zijn borst breder. In mei had hij een kuil gegraven van acht meter bij acht, drie meter diep. Hij had geluk gehad met het weer; het had bijna niet gegeregend, en de wind had hij er niet gevoeld. Als hij de Vlaamse gaaien en de eksters krijsend hoorde ruziën, werkte hij nog verbeterener. Aanvankelijk had hij gedacht een betonmolen te plaatsen en de nodige materialen (rijnzand, wit zand, cement en ijzer) te laten aanvoeren, maar op die wijze leek het werk hem onoverzichtelijk; hij was er te koortsachtig voor geworden. Hij telefoneerde naar een firma die zich gespecialiseerd had in het fabriceren en leveren van beton. Toen de eerste vrachtwagen met de langzaam tollende mixer erop arriveerde, moest er nog een spoor naar de kuil geëffend worden, maar daarna ging het vlug: enkele uren later was

de specie voor het fundament reeds gestort, aangestampt en glad gestreken. De wanden stelden hem natuurlijk voor problemen: hij moest eerst enkele kamions planken laten brengen voor de bekisting. In de wereld daarbuiten gonsde het van de onrustbarende berichten. Hij werd aldoor gejaagder, stond zich bij het timmeren af te vragen of hij misschien toch niet beter op reis zou gaan naar een uithoek van de wereld, naar een verloren eiland in de oceaan. Hij plaatste een advertentie in 'Kerk en Leven': 'Vijfentwintigjarige man, goed uitzicht en welgesteld, verlangt kennismaking met jong meisje. Niet schrijven, indien niet ernstig.' Hij kreeg zes brieven toegestuurd. De zesde kwam van een zestienjarig meisje. Er was een foto bij ingesloten. Ze was het evenbeeld van de eeuwige vrouw uit zijn dromen. Hij stelde haar een rendez-vous voor op de plaats waar hij aan het werken was. Het was einde mei geworden en één wand was reeds volledig in de bekisting gestort, toen ze op een morgen met de fiets aan de hand op de Hagedissenheide verscheen. Het was een kind van melk en honing. Verlegen hield hij op met ijservlechten. Hij troonde haar mee naar de hoogste duintop en begon te vertellen van zijn plannen. Ze luisterde ingetogen, keek hem met haar grote blauwe ogen alleen maar bewonderend aan. Oliva heette ze. Ze zou over zijn voorstel nadenken, beloofde ze. Voortaan kwam ze geregeld een kijkje nemen, ze hielp hem zelfs. Half juni, toen de zon de heide deed vonken en spetteren, kwam hij klaar met de stutten en de bekisting van het gewelf. Toen kwam de burgemeester een kijkje nemen. 'Je weet dat je hier niet mag bouwen, Kurt,' zei hij. 'Je zult het allemaal moeten afbreken...'

'Niet waar,' riposteerde hij. 'De bunker wordt weer met zavel bedekt, en de beplanting wordt in haar oorspronkelijke staat hersteld. Niemand zal zien dat er hier wat in de grond zit... Ik geloof niet dat de stedenbouwkundige diensten daar wat tegen kunnen inbrengen.'

De burgemeester was uit zijn lood geslagen. 'Wat is... dit eigenlijk? Waartoe dient die... bunker in deze tijd?'

‘Ik wil overleven,’ zei Kurt.

‘Wie... of wat overleven?’ vroeg de burgemeester verpaft.

‘De mensen van deze tijd, en de oorlog die ze gaan voeren.’ De burgemeester droop schuddekoppend af.

Op een dag dat hij samen met Oliva zavel aan het storten was op het gewelf, stonden er eensklaps vier mensen voor hen. Het waren de ouders van het meisje, een advocaat, en iemand van de politie. ‘Wat doet zij hier?’ vroegen ze. ‘Je weet toch dat ze minderjarig is?’

‘En wat zou dat?’ antwoordde hij. ‘Wij doen niets... verkeers. Wij zijn vastbesloten met elkaar te huwen, zo spoedig mogelijk.’

‘Je bent krankzinnig!’ riep de advocaat patetisch.

De politieman vroeg zijn identiteitskaart, stelde enkele domme vragen, en zei dat hij van hem nog zou horen.

Ze namen het meisje mee. ‘Wees maar gerust, ik kom terug!’ riep ze. ‘Ik zie je graag!’

Die avond gedroegen Emma en zijn zwager zich erg geheimzinnig. Ze fezelden achter zijn rug met elkaar, maar ze zeiden hem niets. Intuïtief voelde hij dat er onraad dreigde. Maar ook het grote onraad hing in de lucht. Hij had geen tijd meer om zich nog te bekommeren om prullaria en bakerpraatjes.

In het begin van augustus, toen de bunker voltooid was - met deksel en al boven de toegangstrap - en toen de zon een sneeuw witte furie geleeke, kwamen ze hem halen, de rijkswachters met een camionette. Hij vroeg: ‘Met welk recht?’, maar ze antwoordden niet. Ze grepen hem vast en duwden hem hardhandig op een bank in de laadruimte. ‘Het is maar voor een onderzoek,’ zei tenslotte de kommandant droogjes. Voor de rest gedroegen ze zich alsof ze een ontsnapte chimpansee naar de zoo terugbrachten.

Toen de bom de Kempen verpulverde, zat hij in Geel, in het gesticht. Een hagedisje, twee doodgravers en enkele muggen in de bunker overleefden de ramp.

Mazurka

Ik heb een heerlijke jeugd gehad in dat godvergeten dorp, een goddelijke jeugd zelfs. Ik ben er ook nooit voor teruggedeinsd, zelfs niet in een gezelschap van hoge pieten, om over mijn jeugd uit te weiden, én over mijn dorpje. Velen onder jullie hoorden mij beslist vroeger reeds vertellen over Distelman: 'Een man om een boek over te schrijven!' plachten de mensen in het dorp te zeggen. Maar niemand heeft ooit een boek over hem geschreven, en - zoals de zaken er nu voorstaan - zal wellicht niemand dat ooit doen... En toch... God, waarom zou ik geen verhaal over hem schrijven, ik die zo vaak over hem verteld heb, die zo vaak nog aan hem loop te denken, die tenslotte het dichtst betrokken was bij zijn einde...?

'Distelman,' zeiden de mensen, maar een echte toenaam was dat niet want hij heette Leon Distelmans. In mijn jeugd was Distelman een begrip in het dorp: dorpsfilosoof, -dichter én -muzikant. Bij hem lieten de kinderen en de mannen hun haar knippen. Je hoeft het niet te geloven, maar hij plaatste inderdaad een pispot op onze kop en scheerde daarna met een archaische tondeuse al het haar weg dat onder de randen uitkwam. Ondanks de afschuwelijke rukken aan sommige weerbarstige haartresjes waren we allemaal dol op deze scheerbeurt om de veertien dagen: Distelman kon met zulke zachte handen, met zulke door merg en been dringende tederheid een hoofd vasthouden... Er ging iets uit van die handen, iets dat wellustige rillingen door je lijf joeg, iets magisch. Distelman woonde in het onooglijkste huisje van het dorp: zo'n zielig gebouwtje met van voren twee pietluttige raampjes, aan weerszijden van de dik geverfde en door vocht aangevreten deur, en van achteren een getralied kelderraampje naast een wat hoger stekend deurtje; dikke doorgeroeste muurijzers hielden de scheve muren bij elkaar. Feitelijk was deze krot niet eens de zijne: vroeger had Salamander Theuns

daar gewoond. Salamander Theuns was de koddigste hakkelaar die ooit in de Kempen rondliep, een doodbraaf mannetje, van God en gebod verlaten, zonder enige familie, een eeuwige vrijgezel. Toen Salamander stierf, had hij alleen maar zijn huisje... om aan de staat te vererven. Dat was in de tijd dat de jonggehuwden in het dorp, in afwachting dat ze zelf een huis konden bouwen, hun intrek namen in een achterhuisje of zelfs in een betonnen kippenhok. Vanzelfsprekend was Salamanders optrekje een prima okkasie voor zo'n pasgehuwd paartje, en het toeval wilde dat Distelman juist met een schabouwelijk mooi wijfje, het kamermeidje van burggraaf de la Montagne, in het huwelijk trad. Spoedig echter bleek dat Gisella van het hof aan nymfomanie leed en dat Distelman slechts over een gewone potentie beschikte, zodat het ook geen opzien baarde dat ze er zes maanden later vandoor trok met een voyageur in veevoerders, die uren in het rond als een fameuze sater gekend was. Distelman zag eensklaps het nut van zijn bouwplannen niet meer in en bleef in zijn keetje wonen, temeer omdat hij het ding bespottelijk goedkoop voor een duur van negenennegentig jaar kon huren van de staat. Toen reeds was Distelman de kapper van het ganse dorp: hij kon zo olijk vertellen, zo sappig... en het was geen zeldzaamheid dat de mensen bij tientallen op de drempel en in de straat hun beurt zaten af te wachten. De omgeving overigens was fantastisch mooi: er stonden vijf rode beuken langs de veldweg, en als bij valavond de nevels daaruit kropen die de zon de kleur van een sinaasappel gaven, dan leek het daar wel het aards paradijs. Bovendien had Distelman een vrij grote tuin en daarin liepen enkele damherten, konijnen, ganzen en zelfs drie pauwen rond. Echt populair echter was Distelman om zijn ongehoord meeslepend spel op de van zijn vader geërfde trekharmonika. Van in zijn kinderjaren reeds trok hij geregeld op met een of ander dorpsorkestje naar volksbals, huwelijksfeesten, kermissen... En spelen kon hij, dat wisten ze wijd en zijd, ongelooflijk mooi. Als hij op een lente- of zomeravond zijn akkordeon

bovenhaalde en, op de drempel van zijn woning gezeten, een deuntje speelde of zelfs improviseerde, luisterde het hele dorp ademloos toe, kwamen de mensen zelfs naar De Rode Bomen afgezakt en vulden ze de veldwegel. Tijdens de winteravonden in de week zat Distelman in één van de zeven dorpscafés bij de kachel met de andere vrijgezellen van het dorp te vertellen, te zingen en te musiceren... Joliger avonden heb ik in mijn hele leven niet meegemaakt. En dan, gewoonlijk zonder boe of ba, in het begin van de lente meestal, trok Distelman erop uit. Dan bleef hij weken en weken weg, dat kon je zien aan de onverzorgde haartooi van de kinderen en de mannen in het dorp. Niemand wist precies waar hij uithing. Hij liep de voorjaarskermissen af, speelde in cafés tijdens wielervedstrijden, en ging met zijn pet rond om het hoogstnodige te vergaren voor zijn levensonderhoud. 'De zot in mij was weer wakker geworden,' placht hij dan bij zijn terugkeer in het dorp te vertellen, en je zag de binnenpretjes in zijn ogen twinkelen, én je wist dat hij gelukkig was, wat je hem trouwens van harte gunde.

Toen ik op mijn vijftwintigste jaar uit het dorp vertrok om vakbondsafgevaardigde te worden in Turnhout en zo te pogen een politieke carrière uit te bouwen, wist ik dat ik Distelman nooit zou vergeten. En ik vergat hem niet. Telkens als men ergens pretendeerde aan cultuur te doen en ik geraakte in de omgeving van de initiatiefnemers, dan gaf ik onveranderlijk een tip die naar Distelman wees. Zo kwam het dat Distelman in de loop der jaren geregeld enkele centen kon verdienen in het Turnhoutse: hij was een graag geziene gast op bonte avonden, folkloristische feesten en kleinkunstmanifestaties. Allengs echter werd ik meer opgeslorpt door mijn politieke strebersactiviteiten, zodat ik hem tenslotte totaal uit het oog verloor. Bij een bezoek aan het dorp hoorde ik wel eens zeggen dat hij een fameuze dronkelap geworden was, en alhoewel mij dat trof - Distelman had bij mijn weten nooit te diep in het glas gekeken - vond ik het nu toch eens net niet abnormaal genoeg om mij dat aan te trekken. Enfin, er gingen

jaren voorbij zonder dat ik Distelman nog zag of zelfs maar aan hem dacht. Een jaar geleden echter wilde het toeval dat ik verjaarde op de dag dat er te Kasterlee in het hotel 'De Violieren' een bestuursvergadering gehouden werd van Campinia Academica. Ik trakteerde met champagne, en wellicht daardoor liet de voorzitter zich ontvallen dat hij meer dan zijn buik vol had van de eminente idioten (politici, historici, gerenommeerde artiesten...) die wij elke maand uitnodigden om, tegen een loodzwaar honorarium natuurlijk, een causerie te komen houden voor de geïnteresseerden van onze klub; hij suggereerde zo langs zijn neus weg, of we er dan echt zo af en toe niet eens iets amusants van konden maken... Als bij toverslag dacht ik aan Distelman, en dus opperde ik het woord volkskunst... Ik begon te vertellen over Distelman. Iedereen hing aan mijn lippen. En omdat ik tenslotte toch het feestvarken was, werd mij de opdracht toegespeeld Distelman te kontakteren en zo mogelijk te kontrakteren voor de eerstvolgend kulturele avond.

's Anderendaags toog ik dus naar mijn geboortedorp, maar ik stond voor een gesloten deur. Ik deed navraag in de zeven cafés en toen vernam ik tot in de walgelijkste details hoe zwaar Distelman wel aan de drank was. Waarom hij zo duivels aan het glas was verslaafd geraakt, bleef overal een open vraag. Ik ging opnieuw naar Distelmans keet en trommelde zo lang op de deur en de vensterluiken tot hij me tenslotte verdwaasd en belabberd toch kwam binnenlaten. Binnen rook het naar knoflook en muffe zurigheid. Hij ging dadelijk op de lodderige kanapee in de hoek, waar hij blijkbaar had liggen te slapen, zitten en keek me met verwaterde oogjes aan. De gordijntjes waren geelgrijs van de vuiligheid, ze hadden dezelfde kleur als zijn gezicht. Hij was papperig geworden, had een buikje gekregen; zijn haren waren erg uitgedund maar zeer lang in zijn nek. Hij stonk. 'Drink maar', zei hij met rauwe stem, terwijl hij met een bevende hand naar de half gevulde fles jenever op tafel wees.

'Ik heb gehoord dat je een drinkebroer geworden bent, Leon',

zei ik een beetje verwijtend.

‘Ja’, zei hij hulpeloos, ‘ja... Een ouwe eenzame vent komt vanzelf aan de drank, hoe kan het anders?’

‘En je harmonika? Speel je daar dan niet meer op?’ Ik wees naar het instrument, dat op een stoel naast het mauve potkachtje lag.

‘Nee’, zuchtte hij. ‘Of ja... Soms nog wel, soms... als ik erg vrolijk ben’.

‘Ben je dan zo zelden vrolijk?’

Hij keek me een tijdje nadenkend aan. ‘Ja’, zei hij tenslotte, ‘ja’.

‘Ik kwam je vragen of je vrijdag over acht dagen niet wilde komen spelen te Kasterlee, in het hotel “De Violieren”, voor een gezellige kliek. Je krijgt vijfduizend frank...’

Hij keek me verbluft aan. ‘Vijfduizend frank?’

‘Ja. Dat krijgen de anderen die daar komen ook’.

‘Maar ik heb in geen maanden nog gespeeld’, stamelde hij. ‘Ik zou het niet kunnen...’

‘Maar Distelman! Je hebt je hele leven gespeeld... Wat zou jij, mits enkele vingeroefeningen...’

‘Ik weet het niet... Ik kan het proberen... Ik...’

‘Natuurlijk moet je het proberen! We hebben je nodig, écht waar’.

Zijn gezicht was een en al ongeloof. ‘De jonge mensen houden niet meer van harmonikamuziek’, zei hij verdrietig. ‘Over enkele jaren staan alle harmonika's in de museums’.

Ik wreef over mijn lippen. ‘Is het dat, Distelman? Is het die gedachte die je ontmoedigt? Ben je daarom beginnen te drinken?’

Hij richtte zich half op, graaide de fles jenever van de tafel, zette ze aan zijn mond en dronk gulzig. Hij smakte met de lippen en schudde mistroostig het hoofd. ‘Nee, nee. Mocht ik het je vertellen, je zou het niet geloven’.

‘Wat zou ik niet geloven?’

‘Wel... wat mij zo van streek gebracht heeft... wat mij bang maakte en wat mij alles wil doen vergeten...’ Hij dronk

weer van de fles.

‘Zeg het eens’, praamde ik. ‘Ik heb in mijn leven al veel erge dingen gehoord’.

‘Geen mens gelooft me als ik het vertel, ze lachen er allemaal om’.

‘Ik lach niet gauw om dingen die een ander in zak en as zetten. Vertel het me maar...’

‘De ratten!’ fluisterde hij eensklaps heftig. ‘De ratten...’ ‘Hoe... de ratten?’

‘Ze komen allemaal, allemaal... Als ik begin te spelen, komen de ratten. Er zijn er bij... zó groot!’ Hij mat met zijn handen een halve meter in de lucht. ‘Ze eten uit mijn hand: kaas, spek, brood... Rookvles lusten ze niet. Ze luisteren, zijn lief tegen me... Zie je wel, je gelooft me niet!’

‘Ja, toch wel!’ haastte ik me te zeggen. ‘Trouwens je kunt het bewijzen: speel!’

‘Ze komen niet als hier iemand is... Dan blijven ze buiten, dan zitten ze in de tuin. Ze wantrouwen de mensen’.

‘Houd je in je tuin nog andere dieren?’

‘Nee. Verleden week heb ik het laatste konijn opgegeten. Het gras groeit langs de achterdeur naar binnen...’ Hij begon te snotteren. ‘Ik wil de rattenman niet zijn, je weet wel: die rattenvanger van Hameln... Ik wil niet zo iemand zijn, ik wil normaal zijn!’

‘Maar komen de mensen dan niet meer naar je luisteren, als je speelt, zoals vroeger, 's avonds?’

‘De mensen houden niet meer van harmonikamuziek... Alleen op de derde dag van de kermis, ja, als de oudjes nog eens buitenkomen... dan slaan ze nog eens graag een flikker, dan roepen ze: “Distelman, speel nog eens wat!” Maar dan ben ik gewoonlijk al lang dronken, en dan kan ik niet meer spelen... En dan ga ik triestig naar huis, en dan speel ik toch, en dan komen de ratten...’

‘Heb je al ooit gehoord van delirium tremens, Leon?’ vroeg ik zacht.

Grinnikend keek hij naar me op. ‘Ja, natuurlijk. Maar de

ratten waren er voordat ik begon te drinken... Ik begon te drinken door de ratten!’

Raar te moede verliet ik hem. Hij is krankzinnig geworden, dacht ik, het leven heeft hem murw gemaakt, de eenzaamheid heeft hem uitgehold, de tijd (die dolle ijlbode) heeft hem zijn enig wapen - de muziek - uit de handen geslagen, zijn harmonika en zijn tondeuse zijn anakronismen geworden, zijn huisje amuseert de toeristen... Enfin, misschien kon ik hem nog wat helpen. Ik had beloofd vrijdag over acht dagen present te zijn, ik zou hem met de wagen komen ophalen. Toen ik die bewuste vrijdag bij hem aanklopte, bleef ik voor een gesloten deur staan. De slagvensters waren nochtans niet dicht. Ik kon echter niets zien door de vale gordijntjes. Dus toog ik naar de cafés, alle zeven, maar overal zeiden ze dat het meer dan een week geleden was dat ze Distelman nog gezien hadden. Ik ging naar de burgemeester en de veldwachter; ik legde hun uit wat er gaande was, wat ik vermoedde. Ze kwamen met me mee. De veldwachter, een kolos van om en bij de honderd kilo, brak de deur open... Drie forse stoten en ze vloog uit haar hengsels. Het afgrijzen dat zich toen van me meester maakte, zal ik nooit meer vergeten: in het midden van het vertrekje, op de uitgesleten bakstenen vloer, lag Distelman... of althans zijn geraamte... Geen velletje, geen spiertje kleefde er nog aan de beenderen. De kledingstukken hingen in half weggevreten flarden langs het karkas. ‘De ratten...’ hijgde ik, ‘de ratten, godverdomme!’ De burgemeester was teruggedeeind tot buiten de deuropening. Happend naar lucht zei hij: ‘Hoe... de ratten? Ik zie hier geen ratten’. Hij hield zijn zakdoek voor zijn mond.

De veldwachter keerde zich ook om, wankelde naar buiten. ‘Het ligt hier vol rattekeutels’, stootte hij uit. ‘Ik rijd naar de dokter’, vervolgde hij kokhalzend.

‘Ja, doe dat’, huiverde de burgemeester. ‘En verwittig de rijkswacht’.

Ik strompelde ook naar buiten. Mijn maag keerde zich om. Ik leunde tegen de zwartbruine bakstenen gevel. De zon

danste als een oranje bal tussen de rode beuken. ‘Mazurka’, stamelde ik, en ik weet nog altijd niet waarom.

Een Coureur uit Holland

Ik weet niet hoe het met andere leraars-schrijvers loopt, maar tijdens de kerstvakantie ben ik gewoonlijk down. Ik leef dan in de greep van een onverklaarbare nostalgie, een verlamrende melancholie vaak. Ik weet geen weg met mezelf, dwaal door de bossen, of lees thuis in een somber hoekje bij het raam ‘Het Geslacht Björndal’ van Trygve Gulbrandsen of ‘Gösta Berling’ van Selma Lagerlöf. Mijn levensritme is dan veel trager, en er moet al heel wat gebeuren voordat ik in actie kom. Ook verleden jaar zat ik de dag voor Kerstmis verwezen voor me uit te staren en te zoeken naar de moed om iets, wat dan ook, te doen. Het liep stilaan tegen de middag en ik zat door het raam naar niets of niemand op straat te kijken, toen plotseling een wielrenner de inrit van mijn woning opdraaide: een knalgele racefiets, een zwart trainingspak, een witrood petje, een kaki rugzak... De fiets, hoorde ik, werd tegen de gevel gezet en een ogenblik later ging de bel. Verbaasd én verdwaasd ging ik opendoen: voor mij in de motregen stond een ranke atleet, met het petje in de ene hand droogde hij zijn druipend aangezicht af en met de andere hand friemelde hij zijn rugzak los. ‘Ben jij Robin Hannelore?’ vroeg hij rad.

‘Ja...?’

‘Mijn naam is Bert van Alphen... Heb je nooit van mij gehoord?’

Ik fronste het voorhoofd, dacht schijnbaar diep na... ‘Neen, eerlijk niet.’

‘Mag ik binnenkomen?’

‘Ja... natuurlijk.’

Zijn rennersschoentjes klonken als de hoeven van een licht paardje op de geelbruine tegels in de hall. ‘Ik heb jouw boek “Kampioen in een doodlopende Straat” gelezen,’ zei hij.

‘O ja? Ga zitten.’

Hij ontgespte zijn rugzak en begon erin te delven. ‘Hier is

mijn identiteitskaart.’ Hij duwde me een beduimeld lapje in de hand. ‘Ik ben beroepsrenner, maar ik heb ook een diploma van chiroprodist... Hier is het. Ik zou mij met Antje in de Kempen willen vestigen. Weet jij geen leegstaand huis? Een ruim café zou het best geschikt zijn... Zodra ik dat gevonden heb, laat ik mijn verloofde overkomen.’

Overdonderd zat ik hem te begapen. Zoveel openhartigheid kon ik onmogelijk met een lachbui of een snibbig antwoord in de grond boren. ‘Je bent van Haarlem, merk ik. In België bestaat zoiets als een vestigingswet... Ik ben van die dingen maar magertjes op de hoogte. Ik vrees dat ik je niet kan helpen...’

‘Jij móét me helpen,’ zei hij met heilige overtuiging. ‘Jij hebt een boek over Ward Sels geschreven, je moet er ook een over mij schrijven!’ Hij boog zich weer over zijn rugzak en diepte er een dik pak papier uit op. ‘Met deze dokumenten ben ik naar Brussel geweest, naar de redactie van “Het laatste Nieuws”; daar hebben ze me beloofd dat ze er wat zouden over schrijven, ze hebben er fotokopies van gemaakt... Maar er is maar één man die met dit materiaal een goed boek kan schrijven, en dat ben jij!’ Hij reikte me de bundel over.

Weigerachtig nam ik het spul aan. God neen, dacht ik, niet nog eens een keer, verdiep je er niet in, verbrand je er niet aan, blijf met je poten van andermans drek. ‘Ik... het spijt me... Ik heb er de tijd niet meer voor.’

Hij keek me beteuterd aan. ‘Waarom niet? Ik ben met de fiets van Haarlem naar Brussel gereden, en van Brussel naar hier... om jou te vinden. Ik heb ongelooflijk veel meegemaakt, veel meer dan Ward Sels. Als amateur heb ik “De drie Zustersteden” gewonnen, heb je dat nooit gelezen?’

‘Neen,’ zei ik verontschuldigend, ‘ik volg dat niet van zo dichtbij.’

‘Dat is jammer... Ik zou enkele dagen moeten kunnen hier blijven. Kan ik hier niet overnachten?’ Hij keek me smekend aan.

‘Ik vrees dat wij geen plaats hebben... De kinderen...’

‘Weet je geen plaats voor me te vinden?’ vervolgde bij obstinaat. ‘Ik wil me hier vestigen, ik wil uitkijken naar een café ergens langs de weg. De burgemeester zal me zeker willen helpen. Holland is niets voor mij, Antje is het ermee eens: Holland is waanwijs, preuts en dom; Vlaanderen is joviaal... Maar kijk toch mijn dokumenten in, ze zullen je dadelijk interesseren, lees maar eens...’

Tegen mijn zin bladerde ik in de bundel: elke bladzijde stond boordevol gekribbeld, zonder leestekens, een mengselwerk van alles en nog wat, hanepoten, kraaiepoten, een collage met kranteknipsels, foto's... Ik gaf hem het oeuvre terug. ‘Je kunt misschien ook zo wel vertellen wat erin staat...’

‘Ze hebben me kapotgemaakt,’ begon hij, ‘ze hebben me compleet vermoord... In september woog ik honderd en tien kilo... Hoe denk je dat het kwam? Dat zijn dingen waarover men niet spreekt... Maar ik zou hier graag overnachten... Jij moet me helpen. Ik heb zesduizend gulden, die heb ik meegebracht, die heb ik op de bank in het dorp hier gezet... Ik moet een leegstaand café vinden. Ik zou dat dan zo verdelen...’ Hij begon met de hand op het tapijt lijnen te trekken. ‘Hier het café, daar mijn praktijkkamer... Anders hebben we niet veel nodig... De mensen komen langs hier binnen...’

‘Wat was je voornaamste wapenfeit als wielrenner?’ onderbrak ik hem. De vraag ontuchtterde hem. ‘Ik werd geselecteerd voor “De Ronde van de Toekomst”.’

‘En?’

‘Ik viel tijdens de eerste rit, uitgegleden op tramrails... Mijn dijbeen was gebroken. Jij moet me helpen...’

Het drong eensklaps tot me door dat het 's anderendaags Kerstmis was, en dat men op de vooravond van zo'n dag alleszins moet proberen een mens van goede wil te zijn. ‘We zullen zien,’ zei ik. ‘Kom maar mee.’ Ik stond op en liep hem voor naar de garage. ‘Kan je fiets in de koffer?’

‘Natuurlijk’. In een handomdraai had hij zijn fiets opgeborgen.

‘Waar rijd je naartoe?’

‘Herentals.’

Bij elk café dat we voorbijreden vroeg hij: ‘Zou dat niet te huur zijn? Ik betaal de prijs... Ken je de eigenaar niet?’

‘Ik haalde telkens de schouders op, ik weet niet erg veel van de toekomstplannen van de Kempense cafébazen. Ik reed met hem recht naar het klooster van de Broeders van Onze Lieve Vrouw van Barmhartigheid, waar ik een goeie ziel kende. Mijn vriend was dadelijk bereid om de coureur uit Holland, zoals ik hem noemde, onderdak en de kost te verschaffen. Tien minuten later was ik weer op weg naar huis, enigszins tevreden over mezelf: ik had een goede daad verricht én toch de moeilijkheden van mijn rug gewenteld. Op kerstmorgen werd ik om zes uur wakker, doordat er onophoudelijk aan de voordeur werd gebeld. In piana ging ik opendoen: voor mij stond, hijgend en bezweet en schichtig naar links en recht kijkend, Bert van Alphen met zijn racefiets naast zich. ‘Mag ik asjeblijft binnenkomen?’ vroeg hij blijkbaar panisch van angst.

Nog voordat ik wat kon antwoorden stond hij met fiets en al in de hall. Ontsteld keek ik naar de slijkerige sporen. Ik knipte het licht in de huiskamer aan en nodigde hem uit om plaats te nemen in een fauteuil. Hij zag er radeloos en verwilderd uit, zijn handen bibberden. ‘Zal ik wat koffie voor je zetten?’

‘Ja, graag!’ stamelde hij.

Terwijl ik in de keuken doende was, riep ik: ‘Het klooster is toch zeker niet afgebrand?’

Er kwam geen antwoord. Toen ik tenslotte de dampende kopjes tussen ons beiden op het salontafeltje zette, stootte hij plotseling uit: ‘Rechercheur Buurman heeft me ontdekt!’

Ik schrok me een aap. ‘Wie is rechercheur Buurman?’

‘Rechercheur Buurman is de minnaar van mijn moeder!’ flapte hij eruit. ‘Ik zat gisteravond te schrijven en toen vloog er een vliegtuig over het klooster, en wat later kwam het terug, en toen weer, en nogmaals... en toen wist ik dat hij me ontdekt had... Hij doet het met radar... Het zat in mijn kogelpen, een geschenk van mijn moeder... Er zat een apparaatje in

verborgen, en met radarschermen kunnen ze alles aftasten... Rechercheur Buurman heeft konnecties bij de K.L.M. Toen ik de pen in het toilet gooide, verdween het toestel... En rechercheur Buurman heeft een handlanger in het klooster, en die heeft mijn fiets gesaboteerd... Kijk maar!' Hij wees naar de hall. 'Kijk maar: de achterband is lek... De handlanger prikte met een speld in de achterband... Ik ben van Herentals naar hier gelopen, tien kilometer, met de fiets op mijn schouder. Je moet me helpen, asjeblijft, help me! Rechercheur Buurman is een schoft!'

Ik wist niet waar ik het had: was deze nette jongeman een krankzinnige, een simulant, een opgejaagde misdadiger, of het slachtoffer van een gerechtelijke dwaling?

'Je weet niet wat rechercheur Buurman allemaal op zijn kerfstok heeft,' vervolgde hij terwijl hij van zijn koffie nipte. 'Reeds driemaal heeft hij mijn manuscript in beslag laten nemen, daarin staat de waarheid over hem en zijn kliek. Bandieten zijn het, schurken! En hij werkt samen met mijn moeder, hij wil niet dat hun verhouding aan het licht komt!' 'Waar woont je moeder?' vroeg ik om hem te kalmeren.

'In Haarlem.'

'Trek het je niet aan! Weet je wat? Ik zal een pan spek voor je bakken... Schud al die narigheden van je af.' Ik begon de tafel te dekken, en gaf hem alle tijd om weer tot rust te komen. Wat later zaten we samen te eten en ik liet hem honderduit vertellen over rechercheur Buurman, die met behulp van allerlei hypermoderne spitsvondigheden en een wijdvertakt spionagenet tegen hem intrigeerde en ageerde. Uit al deze absurditeiten meende ik allengs te mogen konkluderen dat ik te maken had met een aan stimulerende middelen verslaafde wielrenner. Ik had zo ooit nog wat opgevangen over angstcomplexen, achtervolgingswaan, achterdochtshallucinaties... Toen we gegeten hadden en de hysterie uit hem was weggeëbd, zei ik: 'Hier vlakbij woont een fietshersteller, een vriend van mij: hij zal je zeker helpen; en rijd dan terug naar het klooster, daar ben je veilig... Het is onmogelijk dat

rechercheur Buurmans invloed tot daar reikt’.

Een uur later kwam hij opgetogen weer aanbellen. ‘Mijn fiets is hersteld,’ riep hij. ‘De fietshersteller is nog een oude wielrenner, hij herkende me, ik moest hem niet betalen! Je bent bedankt voor het ontbijt. Ik rijd terug naar het klooster, en straks ga ik op zoek naar een huurhuis.’

Op tweede kerstdag, rond de middag, stond hij weer voor de deur: hij had een tiental herbergen afgelopen en overal een optie genomen op een eventuele verhuring; hij was bij de burgemeester geweest; en aan iedereen had hij verteld dat hij warm aanbevolen was door mij en door de kloosterlingen. Het was echter duidelijk dat de kroeguitbaters hem zwaar in het ootje genomen hadden, ze hadden hem naar de hoerhuizen in de buurt van Herentals gestuurd. Daar had een hoerenmadam hem wijsgemaakt dat de gelegenheid binnenkort inderdaad leegkwam, en dat bericht beschouwde hij als een schitterend resultaat: hij had dadelijk zijn adres opgegeven en gezegd dat hij met Antje eens een kijkje zou komen nemen, de volgende week reeds. Hij draafde en daasde door alsof alles reeds in kannen en kruiken was. ‘Wat zal Antje blij zijn!’ En dan weer schichtig: ‘Als rechercheur Buurman er maar niet achterkomt!’

Een paar uren later telefoneerde mijn vriend vanuit het klooster voor wat nadere informatie over mijn beschermeling. ‘Die vent doet zo vreemd,’ zei hij. ‘Hij loopt hier met een pak papier rond, wil dat iedereen het leest, schrijft dan weer een tijd tegen de hel op, begint dan weer te leuren en te tateren... Hij klampt iedereen aan en vertelt de meest onsamenvangende dingen... Denk jij niet dat er wat scheef loopt? Zouden we de rijkswacht niet verwittigen? Misschien wordt hij... opgespoord...’

‘Dat is geen slecht idee,’ opperde ik. ‘Maar doe het voorzichtig: hij denkt dat iedereen een trawant van rechercheur Buurman is...’

Wat later zaten de rijkswachters bij mij in de huiskamer. Toen ze in het klooster aankwamen, was Bert van Alphen

reeds vertrokken, met veel dankbetuigingen en met de belofte dat hij spoedig zou weerkeren met Antje. Ze hadden navraag gedaan bij de Nederlandse politie... Bert van Alphen bleek op 23 december te zijn ontsnapt uit een psychiatrische inrichting te Amsterdam...

Toen de rijkswachters tien minuten de deur uit waren, kwam Bert van Alphen de inrit opgefietst. Hij kwam entoesiast binnen langs de achterdeur.

‘Ik kom afscheid nemen!’ zei hij warm. ‘Ik ben nog naar het café geweest: alles komt in orde! Toekomstige week kom ik met Antje naar hier... Ik dank je ontzettend voor al wat je voor me deed.’

‘Rijd je nu met de fiets naar Amsterdam?’ vroeg ik domweg. ‘Neen. Hoe kom je erbij? Ik rijd naar Haarlem, naar Antje!’ Hij schudde me de hand, herhaaldelijk. ‘Tot ziens!’ zei hij. ‘Antje is een heel lief meisje, ze zal je geweldig bevallen, maar ik moet zo vlug mogelijk met haar uit Holland verdwijnen: rechercheur Buurman, die bok, wil ook haar inpalmen... Weet je dat hij haar persoonlijk wilde fouilleren? Dat mag toch niet, dat moeten toch vrouwen doen... De schoelie is tot alles in staat!’ Eensklaps gehaast liep hij naar buiten. ‘Tot de volgende week!’

Ik wuifde hem na tot hij uit het zicht verdween.

Morgen is het weer Kerstmis. Daarnet heb ik tussen de kerstkaarten van de postbode een prachteksemplaar gevonden: ‘Veel liefs van Bert en Antje! We komen spoedig!’ stond erop. De omslag was afgestempeld in Amsterdam. Ik ben een beetje ongerust, ik weet dat hij eerstdaags weer opduikt in de Kempen, en ik weet ook dat ik hem niet kan helpen: ik ben geen psychiater, integendeel.

Luistervinken

Het was september: overdag grauw weer, van zon doorbliksemd, met windrukken en regenvlagen die de planten beurs en blauw sloegen en de huizen dof deden glimmen. Werner hield van de septembergeuren en -geluiden, vooral 's avonds: dan kon hij zich veilig en geborgen voelen bij de knusse leeslamp en met een glas warme gekruide wijn in een hoek van de huiskamer. Niet dat hij veel las, maar deze gezelligheid had hij nodig om te denken, te overdenken meestal. Omstreeks middernacht vroeg zijn vrouw, zoals steeds, of hij mee naar bed ging. Met de handen onder het hoofd lagen ze dan te luisteren naar de gewelddadige, grillige wind. Dit waren reeds jaren de ogenblikken van de grote vertrouwelijkheid. Gewoonlijk uitte zich dit gevoelen nochtans alleen maar in een zuchtende vaststelling als: ‘Ik ben moe...’ of ‘We worden oud...’ of ‘Het zal morgen vroeg dag zijn...’, maar vandaag was Werner vervuld van een vreemde opwindende gelukzaligheid, een opborrelende mildheid die hem deed zeggen: ‘Ik ben in lange tijd niet zo kontent geweest als vandaag.’ ‘Waarom?’ vroeg Gina automatisch.

‘Sonja heeft het geluk gevonden.’

Gina hees zich op haar elleboog. ‘Welke Sonja?’

‘Sonja Storms, de dochter van onze buurman.’

‘Welk geluk heeft Sonja gevonden?’

‘Ze is verliefd op iemand die het waard is.’

Ademloos knipte Gina het nachtlampje aan. ‘Op wie?’

‘Beloof je dat het absoluut onder ons blijft?’ vroeg hij voorzichtig.

‘Ja.’

‘Je zult het ook niet verklappen aan de buurvrouw?’

‘Ja... Neen, natuurlijk niet.’

‘Ken je die jonge kapelaan van de wijk Sassenhout? Serge Ramon heet hij... Ik geloof dat hij godsdienstlessen geeft op het lyceum. Hij komt ook uit in wielervedstrijden...’

‘Hoe weet jij dat?’

Hij zweeg een poosje, glimlachte weemoedig voor zich uit. ‘Ik heb het gehoord... Hun idylle is het recentste feuilleton op de telefooncentrale.’

‘Ze fronste de wenkbrauwen.’ Ik begrijp je niet. Heeft iemand van de centrale hen dan... betrap?’

‘God, neen... Ze luisteren hun telefoongesprekken af. Dat is alles.’

‘Maar... dat mag toch niet?’

‘Natuurlijk mag dat niet.’

‘Waarom doen ze het dan?’

Een beetje schuld bewust bewoog hij het hoofd heen en weer. ‘Het zijn ook maar mensen, en ze vervelen zich vaak. De verleiding is erg groot.’

‘Als iemand dat ooit mocht te weten komen...’ Ze trok grote ogen.

‘Niemand komt het ooit te weten. Ze zijn wel niet fameus ontwikkeld, maar ze weten ook wel dat dit luistervinken hen de das kan omdoen; dus amuseren ze er zich binnenskamers mee. Ze doen in het klein en in het geniep wat elders op grote schaal en onbeschaamd publiek gebeurt...’

‘Doe jij daaraan mee?’

‘Neen. Maar ik hoor het. En in dit geval hoorde ik het graag.’ Hij zuchtte. Hij had Sonja gekend vanaf haar geboorte. Ze was bij hen vaak over de vloer geweest, werd door hen vertroeteld zelfs. Waarschijnlijk omdat ze zelf geen kinderen hadden, gaven ze een groot deel van hun genegenheid aan het mooie en uitermate lieve kind van de burens: ze bedachten haar geregeld met geschenken, namen haar mee op vakantie, interesseerden zich voor al wat ze deed alsof het hun bloedeigen kind betrof. Toen Sonja begon te vrijen, hadden ze hun hart vastgehouden; Werner kende de familie van haar verloofde, en hij wist dat deze Helmut Smits een verlopen kereltje was, een eigenwijze losbol, die - nadat zijn vader, een vehandelaar, gestorven was en hij, zeer jong nog, een aanzienlijk vermogen geërfd had - veel meer geld had leren

uitgeven dan hij ooit verdienen kon. Hij had zijn buurman én ook Sonja voorzichtig op de hoogte gebracht van zijn kennis... Had hij het maar nooit gedaan! De mensen denken bij de kleinste wenk dat iemand het slecht met hen voorheeft, of jaloers is, of eigengereid... Sonja keerde hen de rug toe, op de huwelijksdag werden ze zelfs niet verzocht op de grootse receptie bij de burens. Toen de buurvrouw na enkele maanden een eerste klacht over de liederlijke schoonzoon uitte, kon Werner het leedvermaak van Gina niet bijtreden: hij had van de luistervinken op de centrale al een en ander vernomen over de louche streken van het mooipratertje Smits; hij wist dat het mannetje terug toegaf aan homofiele neigingen, alweer speelhopen frekwenteerde, de helft van de tijd afwezig bleef op de rijkstechnische school waar hij praktijkleraar speelde bij de genade van een partijkaart, zijn vrouw geregeld aftroefde, haar stomdronken besliep, in het bed braakte en in de kleerkast waterde; hij had opgevangen dat het zwijntje behoorde tot een bende die zich onledig hield met containerdiefstallen aan de Antwerpse haven... Toen Helmut Smits bij deze laatste aktiviteit op heterdaad betrapt werd, was Sonja zwaar zwanger. Doordat haar man voor een half jaar achter de tralies vloog, kwam er een einde aan haar martelgang en kon ze rustig bevallen van een zoontje. Toen kwam Serge Ramon in haar uitzichtloos leventje. Hij leerde haar kennen in de stedelijke kraaminrichting, trok zich dadelijk haar lot aan, en bleef haar dagelijks bezoeken op het appartementje dat ze met de zuigeling bleef betrekken in afwachting van de vrijlating van haar echtgenoot...

‘Wat gaat dat worden als haar man vrijkomt?’ vroeg Gina. ‘Ik weet het niet,’ antwoordde hij, terwijl hij zich op zijn zijde wendde.

‘Hoelang moet hij nog zitten?’

‘Enkele weken, geloof ik.’

Twee dagen later op de centrale vernam Werner dat Sonja en haar kapelaan aan de pil toe waren: ze hadden er weken over geredetwist, ook telefonisch, en eindelijk was de knoop

doorgehakt. Hij zweeg erover tegen Gina, alhoewel die elke dag brandend van nieuwsgierigheid naar het vervolg van het centralefeuilleton informeerde. Hij vertrouwde niet erg op haar wilskracht voor wat de geheimhouding van iets betrof, zelfs de beste vrouw lijdt ergens aan de babbelsekte en kijkt dan niet op een belofte of een eed min of meer. Op een avond in bed echter, toen de wind en de regen weer rond het huis jammerden en de gekruide wijn de grote vertrouwelijkheid weer in de hand had gewerkt, liet hij zich ontvallen dat Sonja en Serge Ramon van zins waren naar Holland te emigreren...

‘Maar hij is toch priester?’ vroeg ze opgewonden.

‘Hij is uitgetreden, Gina’.

‘Maar... er is geen mens die dat weet!’

‘Nog niet, neen.’

‘En wat gaat hij aanvangen om de kost te verdienen?’

‘Een oom van hem is hoofdredakteur bij een krant in Amsterdam.’

‘En zeggen dat de Stormsen daar nog het eerste woord over moeten horen... Ik heb ze gisteravond uitgehoord, ze weten nog altijd niets. En... het kind? Sonja mag er toch zomaar niet vandoor gaan met het kind?’

‘Niemand zal weten dat ze in Holland zitten...’

‘Wanneer komt haar man vrij?’

‘Toekomende week vrijdag. Ze is doodsbang. De schoelie schrijft elke dag een smachtende liefdesbrief, en op elke bladzijde zweert hij haar dat hij zijn leven zal beteren... Het schijnt dat hij haar, zelfs in zijn beestachtigste periodes, geregeld onder de neus wreef dat hij haar zou doodschieten mocht ze ooit wat te maken hebben met een andere man... Kun je ooit zoiets begrijpen? Dat kereltje waant zich nog in de middeleeuwen.’

Gina huiverde hoorbaar. ‘Er zijn vrouwen die toch nogal een lijdensweg moeten gaan, en dat allemaal geoorloofd, wettelijk zelfs... Dat betekent dus dat ze eerstdaags moeten vertrekken. Ik ben ernaar benieuwd, wanneer en hoe ze haar ouders op de

hoogte zal brengen... Die mensen hebben weinig geluk gehad met hun dochter. Het is misschien maar goed zo, dat wij geen kinderen hebben... Als je nagaat welke gevaren hen bedreigen, en in wat voor een tijd wij leven...' Ze haalde diep adem en slikte een traan of wat speeksel weg.

'Als Sonja onze dochter was,' zei Werner bitter, 'dan sloeg ik die Helmut Smits kreupel. Daar riskeerde ik de gevangenis voor, ik zou anders niet kunnen voortleven. Ik geloof al lang dat er in feite twee soorten mensen leven: de gedegeneerde beestmens (de satanische vernielers, moordenaar, machtswellusteling, profiteur, uitbuiters, tiran en egoïst), en de angelieke goedgelovige goedsak (die denkt dat iedereen het goed voorheeft, dat alles wel terecht komt, dat men vooral niet mag overdrijven, dat God het allemaal wel in orde zal brengen, dat de mens zich best niet bemoeit met de zaken van zijn evenmens)... Het wordt tijd dat ook de tweede soort toont dat ze haar op de tanden heeft.' Hij voelde zich eensklaps ongelukkig. 'Ik ben moe,' fluisterde hij gelaten.

's Anderendaags kookte het stadje van de roddel: iedereen wist alles, én nog véél meer. De familieleden van Helmut Smits telefoneerden naar de politie, de rijkswacht, de vrederechter, de burgemeester, de deken, de Stormsen... Deze laatsten vielen uit de lucht, wisten van toeten noch blazen, wendden zich radeloos tot hun dochter... Op de centrale hing een onbehaaglijke sfeer: de luistervinken hielden zich gedrukt, de feuilletonluisteraars gedroegen zich alsof ze van de hond geen kwaad wisten, maar iedereen wist dat iemand uit de biecht gepraat had en daardoor het feuilleton een tragisch einde bezorgd had, ja, volgende feuilletons in het gedrang gebracht had zelfs. Vooral Werner leek van de hand Gods geslagen. Toen hij die avond thuiskwam, dronk hij een halve fles jenever uit zonder een woord te zeggen; daarna ging hij naar bed. Gina, die ziedend van ongeduld op zijn thuiskomst had gewacht om een heleboel opwindende en sensationele nieuwtjes te kunnen vertellen, moest hem urenlang pramen voordat hij uitstiet: 'Dat was dan de laatste keer dat

ik je nog iets vertrouwelijk vertelde!’

‘Waarom?’ vroeg ze geschrokken.

‘Jij hebt alles uitgebazuind!’

‘Je bent gek!’ snauwde ze. ‘Aan geen mens heb ik ook maar één woord verteld! Ik zou me er te erg voor geschaamd hebben erbij te moeten zeggen hoe en van wie ik al die kamergeheimen te weten gekomen ben!’ Ze briede werkelijk, gunde hem geen blik meer, én geen woord, ook niet toen hij 's morgens naar zijn werk vertrok.

Twee uur later stonden de rijkswachters aan de deur. Voorzichtig brachten ze haar ervan op de hoogte, dat Werner naar een psychiatrische inrichting was overgebracht, dat hij daar zwaar onder verdoving en geïsoleerd in observatie was genomen. Met een koevoet gewapend was hij die morgen de telefooncentrale binnengestormd en, in een vlaag van zinsverbijstering en voordat iemand het hem kon verhinderen, had hij er de hele installatie vernield... Toen ze hem tenslotte overmeesterd hadden, werd dadelijk een dokter ter plaatse geroepen: die vermoedde dat een hersentumor aan de basis lag van het onheil.

Het Standbeeld van de Amerikaan

Het zal wel geen wereldschokkende konstatacie zijn, maar naarmate ik me meer en meer voel evolueren als schrijver, wordt mijn verbeeldingswereld kleiner en kleiner, relativeer ik zoveel mogelijk tot op het bot, tot in merg en been, slaag ik er helemaal niet meer in fiktieve fantasietjes uit mijn mouw te schudden, ja heb ik soms zelfs de indruk dat ik me terugtrek tot in een naïef en primitief stadium waarin ik de taal nog slechts als iets elementairs en essentieels durf te gebruiken. Misschien heeft het wat te maken met sterven, of met een onderbewuste hunkering naar de foetustijd, waarin nog alle mogelijkheden door de toekomst krioelden. Meewarigheid heet dan ook het gevoel waarmee ik de op hol geslagen verbeelding van anderen vaak gadesla; ik weet immers maar al te goed hoe aftakelend en ondermijnend teleurstellingen, ontgoochelingen en desillusies op een mens kunnen inwerken. Wellicht daarom heb ik me tegenover de Amerikaan, zoals wij hem al die jaren noemden, altijd op een afstand en op de vlakte gehouden. Hij heette Tim Flamenstein, maar had een hekel aan de Duitse uitspraak van zijn naam. Hij was helemaal geen Jood, zei hij, en hij wilde er ook niet voor doorgaan. Mijn zwager had hem leren kennen, toen hij nog in zijn padvinderstijd al liftend naar het meer van Lugano trok. Ergens in Luxemburg had de Amerikaan, die naar jaarlijkse gewoonte met zijn vrouw en zijn twee kinderen een vakantietrip door Europa maakte, hem opgepikt. Omdat mijn zwager pas de kweekschool voor onderwijzers achter de rug had en maar al te graag zijn Engels losliet op de Amerikaanse kinderen, viel hij dadelijk in de smaak en vroegen ze hem hun reisgezel te blijven. Na een tocht door Zwitserland, Italië en Frankrijk belandde het gezelschap op een zomeravond thuis. Het was vanzelfsprekend dat mijn schoonouders, die per brief reeds op de hoogte waren gebracht van de sprookjesachtige odyssee van hun zoon, de Amerikaan en de zijnen met open armen

ontvingen en hen enkele dagen te gast vroegen. Toen leerde ik hem kennen. De hele familie en de hele buurt zaten op hun kont voor deze breedsprakerige, losjes in de kleren zittende bewoner van de nieuwe wereld, de eerste van dat slag wellicht die ze in levenden lijve te aanschouwen kregen. En Tim kon vertellen, fantastisch, én opsnijden, ongelooflijk. Omdat ik de enige was, waarschijnlijk toch, die dit laatste fenomeen met de ellebogen aanvoelde en die bijgevolg met een sceptische plooi om de mond naar zijn elukubraties luisterde, werd zijn houding tegenover mij nogal vlug wrevelig, stekelig zelfs. Voor de mijnen gold het, dat ik eens te meer aantoonde dat ik een betweter, een albedil, een misantroop en een ongelovige Thomas was. De Flamensteins bezaten in Ohio een hypermoderne hoeve met een onmetelijk grote tabaksplantage en toen ik tijdens die dagen op een namiddag zat te werken in mijn bureau, kwam hij me kwansuis geïnteresseerd opzoeken; hij had ergens opgevangen dat ik literatuur bedreef. Ik polste even naar zijn literaire kennis: in heel Europa was er zijns inziens geen behoorlijk schrijver, hij had er alleszins nog nooit een horen vermelden; hier leefden alleen maar onbenullige dwergen vergeleken met de Amerikaanse reuzen Hemingway, Caldwell en Steinbeck. Hij gedroeg zich over de hele lijn alsof hij in Lilliput was: mijn boekenkast en mijn schrijfmachine hoorden thuis in een kinderkamer, mijn schilderijen en etsen zouden niet misstaan in een kleuterklas, mijn hele huis en tuin rekende hij tot het domein van de miniatuur en de Europese folklore. Mijn vrouw en kinderen schrompelden ineen bij de perspectieven waarmee hij het over Amerika had. Van Amerika waren wij niet eens een onooglijke glimp, laat staan een afstraling. Hij wilde toch wel eens zien wat ik zoal gepubliceerd had: in zijn ogen was het kouwe kak, kinderspel. Dat liet hij duidelijk merken met Kerstmis, toen hij me een kaartje stuurde met onder mijn naam de weinig vleiende verduidelijking: schrijver van kinderboeken. Waar hij dat gehaald had, mag Joost weten; waarschijnlijk leidde hij het af uit de nogal stuntelige presentatie van mijn

eerstelingen; of misschien moest het zijns inziens zo zijn: in Europa schreef iedereen kinderboeken, omdat iedereen er als een kind leefde en alles er kinderlijk was. Hij maakte zich tenandere ook vrolijk over mijn sigaretten: ‘Dat is geen echte tabak,’ zei hij, ‘daar krijg je longkanker van, dat geef ik je op een blaadje. Proef deze eens...’ Hij duwde me één van zijn zwaar gesauste sigaretten in de hand. Dat was hét van hét, dat was tabak uit Ohio, de beste van de wereld. Wat wij op het kontinent hier inhaleerden was gewoon maar een kankerverwekkend middel, zodat iedere Europese roker in feite een zelfmoordenaar was. Omdat gastvrijheid voor mij heilig is, hield ik mijn mond, liet ik hem rustig zijn monument optrekken in deze uithoek van de Kempen, en liet ik dat monument na zijn vertrek ook onaangeroerd: de vergetelheid zou wel voor het mos en de verbrokkeling zorgen... Het volgend jaar echter, toen dat standbeeld reeds dik onder de zwammen en de vogeldrek zat, koos hij vanzelfsprekend de Kempen als pleisterplaats op zijn Europese vakantietrip. En ergens had ik de indruk dat hij, bijna als een parodie op een missionaris, kwam om mij te bekeren tot het amerikanisme. Hij begon ermee zijn standbeeld op te poetsen, te verzilveren, te vergulden zelfs: de eerste avond na zijn aankomst nodigde hij de hele familie uit om samen met hem naar het duurste restaurant van de Kempen te trekken, daar mochten we op zijn kosten eten en drinken wat en zoveel we lustten. Geef toe dat zoiets fameus ten goede kan komen aan iemands image. Iemand moet hem toen ook in het oor gefluisterd hebben dat ik naast romans ook gedichten schreef, dat ik eigenlijk in de eerste plaats een dichter was. Aanminnig kwam hij daar de volgende dag naar informeren. Hij wilde absoluut mijn lyrische ontboezemingen eens inkijken. Ik toonde hem mijn mooist uitgegeven bundeltjes... Ze leken hem zo minuskuul dat hij ostentatief zijn bril uit zijn jas opdiepte. Schuddekoppend zei hij: ‘De regels rijmen niet...’ Ik was helemaal de kluts kwijt, bood hem een sigaret aan... Vol afschuw deinsde hij terug.

‘Rook jij nog steeds die belga?’ vroeg hij. ‘Heb ik je dan verleden jaar niets geleerd?’

Het zal wel toevallig geweest zijn, maar net op dat ogenblik moest ik kuchen...

Hij trok een zeer bezorgd gezicht. ‘Als jij geen longkanker... krijgt’, vervolgde hij.

Ik zag zeer duidelijk dat hij met zijn laatste woord nog slechts op het nippertje een eufemistische wending aan zijn zin poogde te geven. En 's avonds zat iedereen natuurlijk weer met open mond naar hem te luisteren, naar de verhalen over zijn onmetelijke tabaksplantage, de aldoor maar aangroeiende geitenkudde, de paradijselijke hoeve, de limousine, het vliegveld, de eindeloze wegen... ‘Je moet allemaal eens overkomen,’ herhaalde hij telkens weer. ‘Per vliegtuig kost de reis slechts zestigduizend frank.’

Ook het volgende jaar deed hij de Kempen aan, kwam hij zijn standbeeld in het zonnetje zette. Ditmaal vermeed ik het echter zorgvuldig met hem alleen te zijn en me te laten overtroeven. Natuurlijk kon ik een ontmoeting niet blijven ontwijken, moest ik toch enkele woorden met hem wisselen. Hij bood me een sigaret aan en vroeg naast zijn neus weg, hoe het met mijn longen gesteld was en of ik nog altijd die Belgische bocht rookte. Ik was zijn zwarte humor meer dan beu, en dat verergerde naarmate de jaren verstreken en hij er een ware traditie van maakte mij te sarren en te kleineren... Verleden jaar had ik tijdens zijn bezoek een zware verkoudheid, ik flumde en krochte meelijwekkend. Zijn sardonische aanmerkingen brachten mij toen zo van streek dat ik al mijn wilskracht aansprak en ophield met roken... Toevallig ontmoette ik een paar dagen na zijn vertrek een oudleerling van mij, een knappe kerel die het een tiental jaren geleden om een familietwist hier in het dorp op de heupen had gekregen en naar Canada was geëmigreerd. Daar had hij zich na jaren verderstuderen en zwoegen een vooraanstaande plaats weten te verwerven in een vliegtuigfabriek, hij was er ook gehuwd met een Indiaanse. Toen ik hem sprak over de fabel-

achtig rijke Amerikaan in Ohio, luisterde hij geïnteresseerd. Het bleek dat Ohio niet zóver uit de buurt van zijn woonplaats lag, dat hij er zelfs meermaals geweest was. Er rijpte in mij een duivels plan. Ik haalde hem ertoe over met mijn complimenten eens naar Ohio over te wippen en er mijn nieuwste roman aan de Amerikaan te bezorgen. Ik speelde hem het juiste adres toe, duwde hem een flink bedrag in de hand en liet hem beloven dat hij me dadelijk na zijn bezoek ginder een uitvoerige brief met al mijn desiderata erin zou zenden. Naarmate de maanden echter verstreken en ik geen bericht ontving, luwde mijn boosaardige drang om het standbeeld neer te halen. Tot mijn grote verbijstering maakte de Amerikaan zijn toernee door Europa dit jaar in de maand april. Met Pasen deed hij de Kempen aan... En weer moest ik me de smalende opmerkingen laten welgevallen... Hij prees me nochtans omdat ik niet meer rookte, maar mijn boeken... Mijn oudleerling was inderdaad bij hem op visite geweest. Hij dankte me voor het geschenk, had het boek echter nog niet gelezen... ‘Op hoeveel exemplaren verschijnt zo'n boek hier?’ wilde hij weten.

Ik nam een nogal sterk cijfer. ‘Vijfduizend,’ zei ik.

Hij barstte uit in een schaterlach. ‘Je kunt het evengoed laten stencilen!’ riep hij. ‘Ik heb ook een cadeau voor je...’ Hij overhandigde me een pak Amerikaanse sigaretten. ‘En rook er nu maar op los!’

Op het einde van juli kwam mijn oudleerling met zijn Indiaanse vrouw op bezoek bij zijn ouders in de Kempen. De dag na zijn aankomst kwam hij aanbellen. ‘Ik durfde geen brief te schrijven,’ zei hij, ‘je zou gek geworden zijn van de fouten.’ ‘En?’ vroeg ik gespannen.

‘Jongen,’ grinnikte hij, ‘dat heb je nog nooit gezien! Die Amerikaan woont in een geitenstal... een geitenstal met een klein chalet erop, op een heuvel, en hij heeft inderdaad een tabaksplantage... enfin, hij huurt er een. Er zijn daar plantages bij de vleet te huur aan voorwaarden als deze: één derde van de opbrengst gaat naar de eigenaar (gewoonlijk een concern),

één derde gaat naar de staat, en één derde komt toe aan de exploitant...'

'En die geiten dan?' wilde ik weten.

'Ja... dat weet ik niet... Wat brengt dat op, zo'n klein honderdtal geiten? Ik geloof dat zijn vrouw me vertelde, dat ze met de opbrengst van de geiten elk jaar op vakantie naar Europa gaan...'

'En de limousine?'

'Welke limousine? Ik heb wel een jeep gezien, ja.'

Daarmee wist ik alles, en ik verkneukelde me reeds bij voorbaat bij de gedachte aan de verbouwereerde gezichten die ze in mijn omgeving zouden trekken als ik mijn onthullingen zou vrijgeven. Ik besloot ervan te genieten, mijn weerwraak stap voor stap zachtjes aan te nemen, het monument steen voor steen te ontmantelen, te slopen. Bij mijn eerste suggesties echter botste ik reeds op het vreselijkste wat er bestaat: ongeloof... Ze trokken mijn beweringen in twijfel, lachten erom, maakten mijn oudleerling verdacht! En als ik dan toch eventjes doorduwde en dikke argumenten op tafel gooide, werden ze kwaad... beschuldigden ze mij van laster. 'We weten wel dat je hem niet kon luchten!' zeiden ze. En daar stond ik met mijn mond vol tanden...

Het duurde tot gisteren voordat ik hun naïeve en korzelige houding begreep. Toen kwam er een rouwbrief die de dood van Tim Flamenstein meldde... Met Pasen reeds had zijn vrouw enkele familieleden in vertrouwen genomen: de Amerikaan leed aan longkanker en wist dat zijn dagen geteld waren. Vandaar de vervroegde uitstap naar Europa...

Ik heb mij voorgenomen het standbeeld te laten staan: alle doden mogen op mijn piëteit rekenen.